

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ
КАФЕДРА КРИМІНАЛЬНОГО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА
ТА КРИМІНОЛОГІЇ**

ПОГОДЖЕНО:

Завідувач кафедри,
доктор юридичних наук
Тагієв С.Р.

«___»_____2019 р.

**СИЛАБУС
навчального курсу «Кримінальне право»
напряму підготовки 081 «Право»
форма навчання: денна**

РОЗРОБНИК:

доцент кафедри,
кандидат юридичних наук

Звенигородський О.М. _____

ЗАТВЕРДЖЕНО:

на засіданні кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права та
кримінології

Протокол № __ від «__»_____2019 р.

Кредити та
кількість годин:

8 кредитів ECTS; 240 годин: 44 лекційних, 50
семінарських, 24 практичних та 122 самостійної роботи.

Чернігів 2019

Анотація курсу

Кримінальне право – це одна з галузей права України, яка є сукупністю юридичних норм, встановлених державою і санкціонованих її примусовою силою, що виникають із факту вчинення злочину.

Кримінальне право як сукупність правових норм встановлює:

- які порушення закону визнаються злочинами;
- які види покарання призначаються за їх учинення;
- що є підставою кримінальної відповідальності;
- умови, підстави та порядок призначення покарання;
- умови, підстави та порядок звільнення від покарання.

Особливістю кримінального права як галузі права є:

- кримінально-правові норми приймаються тільки Верховною Радою України;
- тільки кримінальне законодавство визначає, які правопорушення визнаються злочинами та які покарання призначаються за їх учинення;
- тільки кримінальний закон визначає види та міру покарання за злочин.

Предметом регулювання кримінального права виступають суспільні відносини (кримінально-правові відносини), які виникають унаслідок вчинення злочину. Ці відносини виникають з моменту порушення особою норм кримінального закону, в зв'язку з чим відповідна особа повинна понести кримінальне покарання.

Міждисциплінарні зв'язки: Кримінальне право як складова національного законодавства перебуває в нерозривному зв'язку з іншими галузями права: конституційним, кримінально-процесуальним, адміністративним, міжнародним тощо.

У першу чергу кримінальне право пов'язане з **конституційним правом**, норми якого закріплені в Конституції України. У ст. 8 Конституції України зазначено, що Конституція України має найвищу юридичну силу. Законодавство України про кримінальну відповідальність ґрунтується на Конституції України (ч. 1 ст. 3 КК України). Ряд положень, закріплених у Конституції, безпосередньо стосується кримінального права. Конституційним є положення про те, що «особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду» (ст. 62 Конституції України).

Конституція закріплює положення про те, що закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи. Ніхто не може відповідати за діяння, які на час їх вчинення не визнавалися законом як правопорушення (ст. 58 Конституції). У ч. 3 ст. 2 КК закріплений принцип, відповідно до якого ніхто не може бути двічі притягнутий до кримінальної відповідальності за той самий злочин більше одного разу. Цей принцип базується на положеннях ст. 61 Конституції України. Важливим для застосування норм кримінального права є конституційне положення, що міститься у ст. 68 Конституції України: «Кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей. Незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності».

Кримінальне право нерозривно пов'язане з **міжнародним правом**. Частина 5 ст. 3 КК України визначає, що закони України про кримінальну відповідальність повинні відповідати положенням чинних міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України. У ст. 9 Конституції України вказується, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є

частиною національного законодавства України. Основу зв'язку кримінального і міжнародного права становлять загальні норми та положення міжнародного права, що містяться чи прямо випливають із міжнародних договорів, конвенцій, інших міжнародних угод. Це норми, пов'язані з регулюванням дії закону в просторі, його поширенням на іноземних громадян, осіб без громадянства, які вчинили злочин, щодо видачі злочинців; це положення щодо відповідальності осіб, які користуються дипломатичною недоторканністю.

Дуже тісно між собою співвідносяться кримінальне (матеріальне) право і **кримінально-процесуальне право**. Основне призначення норм кримінально-процесуального права полягає у сприянні забезпеченню реалізації норм кримінального права. Кримінально-процесуальне право регламентує порядок початку, розслідування і розгляду кримінальних проваджень щодо вчинених злочинів. Воно також регламентує порядок приведення у виконання вироків та інших рішень судів за кримінальними провадженнями. Кримінальне право обумовлює багато норм і інститутів кримінально-процесуального права. Відсутність кримінально-процесуального права позбавило б кримінальне право процесуальної форми, що призвело б, у свою чергу, до беззаконня.

Тісний зв'язок кримінального права з **адміністративним правом** проявляється у використанні ним положень адміністративного права для побудови деяких своїх норм та інститутів. Адміністративне право, передбачаючи відповідальність за різні правопорушення, також виконує охоронну функцію – захищає правопорядок від адміністративних правопорушень. Однак кримінальне право охороняє правопорядок від найбільш небезпечних посягань – злочинів. Саме ступінь суспільної небезпеки відрізняє адміністративні правопорушення від злочинів.

Зв'язок кримінального та **кримінально-виконавчого права** полягає в тому, що останнє базується на відповідних нормах та інститутах кримінального права, яке визначає підстави, межі, загальні засади призначення покарання. Кримінально-виконавче право регулює порядок та умови виконання і відбування покарань, визначає засоби виправлення засуджених, охорони їхніх прав і законних інтересів, надання засудженим допомоги в соціальній адаптації.

Кримінальне право пов'язане з **кримінологією**. Кримінологія вивчає злочинність як соціальне явище, з'ясовує причини, умови і динаміку злочинності в цілому та її окремих видів. Кримінологія розробляє заходи запобігання вчиненню злочинів, визнає, які діяння стають суспільно небезпечними, а які, в свою чергу, втрачають суспільну небезпечність.

Кримінальне право також пов'язане з **криміналістикою**. Криміналістика – це наука про спеціальні прийоми, методи і методики збирання, виявлення, фіксації і дослідження доказів, що застосовуються під час розкриття злочину, розшуку злочинців.

У науці кримінального права використовуються положення таких наук, як психологія, психіатрія, судова медицина (про осудність, психічні аномалії, фізіологічний стан людини, психологію неповнолітніх, критерії розмежування видів тілесних ушкоджень тощо).

Мета курсу

Метою викладання навчальної дисципліни є підготовка кваліфікованих спеціалістів у різних сферах юридичної діяльності, в тому числі для органів та установ виконання покарань Державної кримінально-виконавчої служби України.

Метою вивчення дисципліни «Кримінальне право» є опанування теорії кримінального права, вільна орієнтація у чинному законодавстві, засвоєння змісту

кримінально-правових норм та практики їх застосування, вірного тлумачення закону про кримінальну відповідальність та кваліфікації кримінальних правопорушень.

Завданням цього курсу є усвідомлення безумовного виконання у майбутній юридичній діяльності законів, виховання у них нетерпимості до будь-яких порушень норм кримінального права, почуття поваги до громадян та їх законних прав і інтересів.

Виконання основних задач, що стоять перед навчальною дисципліною «Кримінальне право» досягається за допомогою вивчення навчального матеріалу, який надається під час лекцій, опрацьовується під час самостійної підготовки та закріплюється під час проведення семінарських та практичних занять.

Організація навчання

Тематичний план

№ теми	Найменування розділів та тем	Денна форма				
		Кількість годин				
		Усього	Л	С	П	СР
1	2	3	4	5	6	7
4 семестр						
ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА						
1.	Поняття, завдання та система кримінального права України. Принципи кримінального права України	8	2			6
2.	Кримінальний кодекс та інші джерела кримінального права України. Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі і просторі	6		2		4
3.	Злочин і його види	8	2	2		4
4.	Склад злочину	8	2	2		4
5.	Об'єкт і предмет злочину	6	2	2		2
6.	Об'єктивна сторона складу злочину	8	2	2		4
7.	Суб'єкт злочину	8	2	2		4
8.	Суб'єктивна сторона складу злочину	8	2	2		4

9.	Стадії вчинення злочину	10	2	2	2	4
10.	Співучасть у злочині	10	2	2	2	4
11.	Множинність злочинів	10	2	2	2	4
12.	Обставини, що виключають злочинність діяння	6		2		4
13.	Кримінальна відповідальність та її підстави	6		2		4
14.	Звільнення від кримінальної відповідальності	8	2	2		4
15.	Покарання та його види	10	2	2	2	4
16.	Призначення покарання.	8		2	2	4
17.	Звільнення від покарання та його відбування	6	2	2	2	
18.	Судимість	6		2		4
19.	Примусові заходи медичного характеру та примусове лікування. Інші заходи кримінально-правового характеру	6		2		4
20.	Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх	4				4
	Всього за 4 семестр	150	26	36	12	76
	Всього по курсу «Кримінальне право» (Загальна частина)	150	26	36	12	76
5 семестр						
ОСОБЛИВА ЧАСТИНА						
1	Поняття, система і значення Особливої частини кримінального права	4	2			2
2	Наукові основи кримінально-правової кваліфікації	2				2
3	Злочини проти основ національної безпеки України	6	2	2		2
4	Злочини проти життя та здоров'я особи	6	2	2		2
5	Злочини проти волі, честі та гідності особи	6	2	2		2
6	Злочини проти статевої свободи та статевої	4	2			2

	недоторканності особи					
7	Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина	4			2	4
8	Злочини проти власності	4	2			2
9	Злочини у сфері господарської діяльності	2			2	2
10	Злочини проти довкілля	8			2	2
11	Злочини проти громадської безпеки	6	2	2		2
12	Злочини проти безпеки виробництва	2				2
13	Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту	2				2
14	Злочини проти громадського порядку та моральності	4		2		2
15	Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення	2				2
16	Злочини у сфері охорони державної таємниці, недоторканості державного кордону України, забезпечення призову та мобілізації	2			2	2
17	Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян та злочини проти журналістів	4		2		2
18	Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку	2				2
19	Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг	4	2		2	2
20	Злочини проти правосуддя	6	2	2		2
21	Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові	2			2	2

	злочини)					
22	Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку	8				2
	Всього за 5 семестр	90	18	14	12	46
	Всього по курсу «Кримінальне право» (Особлива частина)	90	18	14	12	46
	Всього по курсу «Кримінальне право»	240	44	50	24	122

Завдання до семінарів та практичних занять

Викладення навчальної дисципліни «Кримінальне право» здійснюється на основі курсу лекцій, шляхом проведення семінарських та практичних занять, самостійної роботи, залучення перспективних форм навчання, таких, як написання рефератів, проведення дискусій з актуальних проблем, виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань тощо.

Семінарське заняття

Даний вид заняття проходить переважно шляхом опитування слухачів у групі за контрольними завданнями і запитаннями дозволяє швидко і оперативно оцінити їх знання. При цьому одному слухачу ставляться контрольні запитання (як правило три-чотири) з різних питань, винесених на семінарське заняття, що дає можливість оцінити його підготовку по цілій темі.

Окрім цього, опитування слухачів здійснюється за трьома-чотирма контрольними завданнями і (або) запитаннями.

Відповідь на поставлені запитання повинна бути обґрунтованою (зокрема, це можуть бути посилання на положення закону, акти тлумачення законодавства, узагальнення слідчої та судової практики, підручники і навчальні посібники, публікації результатів наукових досліджень, лекційні матеріали тощо).

На занятті активно використовується робота «біля дошки» (схематичне зображення певних юридичних конструкцій, процедур, механізмів реалізації, співвідношення повноважень тощо).

З метою забезпечення більш системного контролю рівня знань на семінарських заняттях регулярно проводитиметься тестування.

Слухачам необхідно бути готовими до різноманітних форм активізації роботи: проведення дискусій з окремих питань; коментування до підготовлених медіапрезентацій з використання технічних засобів навчання.

Готуючись до семінарського заняття слухачі мають підготувати конспект питань, що містяться в плані відповідної теми. Наявність конспекту всіх (!) питань та ваша присутність на занятті є запорукою успішної роботи та отримання балів (їх кількість залежить від вашої активності та якості підготовки). Відсутність конспекту або неповний конспект, навіть за умови вашої присутності на семінарі, оцінюється в 0 балів.

Практичне заняття

Практичне заняття є однією з найважливіших форм навчального процесу. Воно має за мету допомогти слухачам глибше уявити теоретичні положення, закріпити необхідні навички в застосуванні теоретичних знань у своїй майбутній практичній діяльності.

Практичні заняття дають можливість доопрацювати з слухачами всі деталі питань, добитися конкретних знань матеріалу. Вони покликані навчити слухачів правильно застосовувати кримінальний закон до конкретних життєвих фактів, вірно кваліфікувати ті чи інші злочини по відповідному кримінальному закону.

Практичні заняття проводяться переважно у формі роз'яснення ситуаційних задач.

При підготовці до практичного заняття слухачі повинні розв'язати задачі, що вказані у плані. При цьому необхідно спиратися на ті знання, які отримані на лекціях та в процесі самостійної роботи.

Рішення задач виконується в письмовій формі в робочих конспектах (зміст задачі приводити в конспекті не потрібно). Воно повинно бути розгорнутим і мотивованим з посиланням на відповідні статті Кримінального кодексу України, постанови Пленуму Верховного Суду України, теорію кримінального права і судову практику.

Вирішення задач з навчальної дисципліни «Кримінальне право (Особлива частина)» рекомендується проводити за таким планом:

1. Загальний висновок про наявність у вчиненому діянні складу злочину з посиланням на відповідну статтю Кримінального кодексу України або її частину чи пункт частини статті. Висновок про відсутність складу злочину необхідно детально мотивувати. Для цього слід проаналізувати наявні елементи та ознаки складу злочину, а також вказати на ті з них, які в аналізованому складі відсутні.

2. Стисла кримінально-правова характеристика даного злочину.

3. Детальний юридичний аналіз складу злочину, який має бути визначений за обставинами, викладеними у задачі. Для цього необхідно:

а) визначити родовий та безпосередній об'єкт складу злочину, а також з'ясувати, чи є в аналізованому складі злочину основний та додатковий безпосередні об'єкти, предмет злочину та потерпілий від злочину. Якщо предмет є обов'язковою ознакою складу злочину, то його слід відмежувати від об'єкта;

б) проаналізувати об'єктивну сторону складу злочину.

Визначити конструкцію складу злочину (матеріальний, формальний, усічений) та залежно від цього характеризувати специфіку суспільно небезпечного діяння (дії чи бездіяльності), а також й інших ознак об'єктивної сторони складу злочину – злочинних наслідків, причинового зв'язку між діянням і наслідками, що настали, місця, часу, способу, обстановки, знарядь і засобів вчинення злочину, якщо вони є обов'язковими;

в) охарактеризувати суб'єкта складу злочину (фізична особа, осудність, вік кримінальної відповідальності, а також, якщо є, ознаки спеціального суб'єкта);

г) проаналізувати суб'єктивну сторону складу злочину, зокрема, назвати форми і види вини, розкрити їх зміст, визначити інтелектуальний та

вольовий моменти, а також роль інших ознак – мотиву, мети або емоційного стану, якщо вони є обов'язковими у складі злочину;

г) розкрити зміст кваліфікуючих ознак складу злочину;

д) у деяких випадках зробити відмежування аналізованого складу злочину від суміжних складів злочинів.

4. Подекуди у задачах йдеться про незакінчену злочинну діяльність або про вчинення злочину у співучасті. За таких умов необхідно показати особливості даних складів злочину, охарактеризувати об'єктивні ознаки незакінченої злочинної діяльності,

об'єктивні та суб'єктивні ознаки конкретного виду співучасті. Якщо вчинене утворює сукупність злочинів, то вона має аналізуватись за зазначеною схемою.

5. Розв'язання задач висвітлюються обов'язково з посиланням не тільки на норми КК України, а й на інші нормативно-правові акти (у т. ч. європейські чи міжнародні), матеріали слідчої та судової практики тощо.

Перед початком практичного заняття викладач може перевірити наявність у слухачів письмових розв'язань задач.

Після виступу слухача по конкретному питанню або по задачі йому можуть бути задані запитання по темі.

З метою розвитку у слухачів навичок основ наукової діяльності, порівняльного аналізу, в кінці планів додається перелік тем **рефератів**, після написання яких слухач має змогу виступити по темі на практичному занятті або прийняти участь у роботі секції кримінального права. Обсяг реферату до 10 друкованих аркушів. Вибір теми реферату слухачом проводиться самостійно на основі переліку тем з обов'язковим узгодженням теми з викладачем, який проводить практичні заняття.

Самостійна робота

Для більш глибокого вивчення теоретичного матеріалу з тої чи іншої теми, вірного застосування кримінальних законів особлива увага повинна приділятися самостійній роботі, яка формує у кожного слухача навички самостійного мислення, почуття відповідальності.

Приступаючи до самостійного вивчення питань потрібно ознайомитись з джерелами, що є необхідними для кожної теми, розподілити питання на більш та менш складні. Виконуючи самостійну роботу, слухачи повинні законспектувати всі питання, поступово ускладнюючи завдання і уникаючи механічного переписування джерел. Окремо слід виділяти основні теоретичні положення, ключові слова, спеціальні терміни.

Перевірка виконання самостійної роботи може бути проведена викладачем на семінарських чи практичних заняттях.

При визначенні оцінки знань слухачів викладач повинен керуватися критеріями і положеннями розробленими Міністерством освіти і науки України, а також методичними рекомендаціями з питань організації та здійснення навчального процесу.

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

ТЕМА 2. Кримінальний кодекс та інші джерела кримінального права України. Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі і просторі

Навчальні питання:

1. Поняття джерела кримінального права. Основні джерела сучасного кримінального права України.
2. Конституція України як джерело кримінального права України.
3. Загальна характеристика чинного КК України
4. Міжнародні договори як джерела кримінального права України.
5. Рішення Конституційного Суду України як джерело кримінального права України.
6. Нормативно-правові акти, які містять окремі положення кримінально-правового характеру чи частково визначають зміст окремих кримінально-правових норм. кримінально-правове значення роз'яснень Пленуму Верховного Суду України.
7. Поняття та зміст чинності КК та інших джерел кримінального права України в часі.

8. Поняття та зміст чинності КК та інших джерел кримінального права України у просторі.

Питання самостійної роботи: Тлумачення в кримінальному праві. Види і способи тлумачення окремих положень КК та інших джерел кримінального права України.

Теми рефератів та доповідей:

1. Кримінальний кодекс України 2001 р. – основне джерело кримінального права.
2. Особливості імплементації окремих положень міжнародних договорів в кримінальне право України.
3. Юридична природа та кримінально-правове значення роз'яснень Пленуму Верховного Суду України.
4. Правові наслідки засудження особи за межами України.
5. Видача особи, яка обвинувачується у вчиненні злочину, та особи, яка засуджена за вчинення злочину.
6. Зворотна дія закону про кримінальну відповідальність (кримінального закону) та інших джерел кримінального права у часі.

Тема дискусійного обговорення: «Визначення поняття часу вчинення злочину в КК України та відмежування цього поняття від інших кримінально-правових понять (юридичного моменту визнання злочину закінченим, фактичного припинення злочинного діяння).».

Індивідуальні навчально-дослідні завдання:

1. Кримінальне право в системі національного права.
2. Генеза і доктрини кримінального права.
3. Сучасна кримінально-правова політика.
4. Принципи кримінального права.
5. Реформи кримінального права.
6. Форми існування кримінального права.
7. Закон про кримінальну відповідальність, його чинність і дія.
8. Форми існування кримінального права.
9. Закон про кримінальну відповідальність в системі форм кримінального права.
10. Загальна та Особлива частини Кримінального кодексу України.

Нормативно-правові акти та література:

1. Андрушко П. П. Джерела кримінального права України: поняття, види // Адвокат. – 2011. – № № 6–8. – С. 7–20, 13–22, 10–22.
2. Баулін Ю. В. Кримінальне право як публічна галузь права / Ю. В. Баулін // Вісник Конституційного Суду України. – 2005. – № 2. – С. 83-85.
3. Буняк В.С. Кримінальне право. Загальна частина. Історико-правове дослідження : монографія / В. С. Буняк. – Київ : Юрінком Інтер, 2015. – 224 с.
4. Вереша Р. В. Кримінальне право України. Загальна частина : Навч. посібн. – [вид. 3, перероб. та доп.]. – К. : Алерта, 2014. – 352 с.
5. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Кримінальне право : навчальний посібник [Текст] / За заг. ред. М. І. Хавронюка. – К. : Ваіте, 2014. – 944 с.

6. Кримінальне право України : Практикум : навч. посібник / П. П. Андрушко, С. Д. Шапченко, С. С. Яценко, П. С. Берзін та ін. ; за ред. С. С. Яценка. – [3-тє вид., перероб. і доповн.]. – К. : Алерта ; КНТ ; Центр учб. літ-ри, 2010. – 640 с.
7. Кримінальне право України : у питаннях та відповідях : навч. посібн. / Литвинов О. М., Житний О. О., Клемпарський М. М. та ін. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Литвинова. – МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2016. – 328 с.
8. Кримінальне право України : Загальна частина : навчальний посібник / [В. М. Трубников, М. В. Даньшин, О. О. Житний та ін.] ; за заг. ред. В. М. Трубникова. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 444 с.
9. Кримінальне право України : Загальна частина : підручник / В.І. Борисов, В.Я. Тацій, В.І. Тютюгін та ін.; за ред. В.Я. Тація, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. – [5-те вид., переробл. і допов.]. – Х. : Право, 2015. – 528 с.
10. Єпур Г.В. Впровадження міжнародно-правових актів у кримінальне законодавство
11. Житний О.О. Кримінальне право України в міжнародному вимірі (порівняльно-правовий аналіз): Монографія. – Харків: Одиссей, 2013. – 376 с.
12. Колос М.І. Кримінальне право в Україні (X – початок ХХІ століття): Монографія: У 2 т. – К. : Острог, 2011. – Т. 1: Освіта, наука, законодавство. – 448 с.; Т. 2: Бібліографія. – 640 с.
13. Коханюк Т.С. Системне тлумачення кримінального закону: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Львів, 2011. – 18 с.
14. Петер-Алексис Альбрехт. Забытая свобода. Принципы уголовного права в европейской дискуссии безопасности. – Х. : Право, 2012. – 184 с.
15. Панчак О. Г. Доктринальне тлумачення закону про кримінальну відповідальність: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Львів, 2012. – 18 с.
16. Пономаренко Ю.А. Чинність і дія кримінального закону в часі: Монографія. – К.: Атіка, 2005. – 288 с.
17. Савченко А. В. Сучасне кримінальне право України : Курс лекцій / В. В. Кузнецов, А. В. Савченко, О. Ф. Штанько – [2-ге вид., виправн. та доповн.] – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2006. – 636 с.
18. Савченко А.В. Кримінальне законодавство України та федеральне кримінальне законодавство Сполучених Штатів Америки: комплексне порівняльно-правове дослідження: Монографія. – К.: КНТ, 2007. – 596 с.
19. Свистуленко М.П. Екстрадиція в правовій системі України: основні кримінально-правові аспекти: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2005. – 17 с.
20. Теоретичні основи забезпечення якості кримінального законодавства та правозастосовчої діяльності у сфері боротьби зі злочинністю в Україні: Монографія / За заг. ред. В.І. Борисова, В.С. Зеленецького. – Харків: Право, 2011. – 344 с.
21. Годыка Ю.Н. Толкование Конституции и законов Украины: теория и практика: Монографія. – Харків: Факт, 2003. – 328 с.
22. України актами судового тлумачення: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Львів, 2012. – 18 с.
23. Українське кримінальне право : Загальна частина [Текст] : підручник / [Берзін П. С. та ін.] ; за заг. ред. В. Навроцького. – К. : Юрінком Інтер, 2013. - 711 с.
24. Фріс П.Л. Нарис історії кримінально-правової політики України / За заг. ред. М.В. Костицького. – К.: Атіка, 2005. – 124 с. (криміналізація й декриміналізація, С. 22–29).
25. Фріс П.Л. Кримінально-правова політика Української держави: теоретичні, історичні та правові проблеми. – К.: Атіка. 2005. – 332 с.
26. Хавронюк М.І. Наукове осмислення правової доктрини та кримінального законодавства зарубіжних держав / В кн.: Правова доктрина України: У 5 т. – Харків: Право, 2013. – Т. 5: Кримінально-правові науки в Україні: стан, проблеми

- та шляхи розвитку / В.Я. Тацій, В.І. Борисов, В.С. Батиргареева та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.І. Борисова. – 1240 с. – С. 409–459.
27. Хавронюк М.І. Історія кримінального права європейських країн: Монографія. – К.: Істина, 2006. – 192 с.
 28. Хавронюк М.І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи. – К.: Юрисконсульт, 2006. – 1048 с.
 29. Хавронюк М.І. Сучасне загальноєвропейське кримінальне законодавство: проблеми гармонізації: Монографія. – К.: Істина, 2005. – 264 с.
 30. Хім'як Ю.Б. Гармонізація кримінального права України з практикою Європейського суду з прав людини: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2011. – 19 с.
 31. Яворська В.Г. Забезпечення єдності застосування кримінального законодавства України актами судового тлумачення : автореф. дис ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Вікторія Григорівна Яворська . – Львів : Б.В., 2012 . – 18 с.

Загальні рекомендації щодо самостійного вивчення теми № 1 «Поняття, завдання та система кримінального права України. Принципи кримінального права України».

Вивчення курсу Загальної частини кримінального права України слід розпочати зі з'ясування поняття, предмета, завдань і основних принципів кримінального права. Визначаючи поняття кримінального права, необхідно зауважити на тому, що в сучасних умовах кримінальне право розглядається в чотирьох значеннях: як галузь права, як галузь законодавства України, як юридична навчальна дисципліна, як різновид правової науки. Розкривши кожне з цих значень, слід зупинитися на семантиці та походженні кримінального права, прослідкувати історичний зріз цієї проблеми.

Варто пам'ятати, що кримінальне право має свої, властиві лише цій галузі права, задачі та свій особливий предмет регулювання, що його складають кримінально-правові відносини, тобто суспільні відносини, які виникають між державою, в особі її відповідних органів, і особою, яка вчинила злочин.

Характеризуючи принципи кримінального права, треба мати на увазі, що як у загальній теорії кримінального права, так і в кримінальному праві їх зміст розуміється неоднаково. Достатньо обґрунтованою є спроба класифікації кримінально-правових принципів на загальноправові та спеціальні (галузеві).

Необхідно з'ясувати зв'язки кримінального права з іншими галузями права.

Важливим питанням цієї теми є питання про поняття і значення закону про кримінальну відповідальність.

Поняття цього закону законодавець, теорія і судова практика використовують у широкому та вузькому розумінні, виходячи з кола кримінально-правових норм, які містяться в ньому.

Особливу увагу належить звернути на аналіз ознак цього закону, зупинитися на джерелах кримінального законодавства.

Повнота відповіді містить і знання історичного розвитку законодавства про кримінальну відповідальність. Правильне застосування законів передбачає глибокі знання чинного кримінального законодавства, враховуючи ті процеси, які відбулися протягом 1994-2001 рр. під час його створення.

Необхідно з'ясувати сутність розподілу нормативного матеріалу на Загальну та Особливу частину, проаналізувати структуру статей Особливої частини КК, розкрити види кримінально-правових норм, види диспозицій і санкцій.

Стосовно тлумачення закону про кримінальну відповідальність слід з'ясувати сутність тлумачення та його співвідношення з процесом застосування. При цьому треба

зосередити увагу на видах тлумачення (за суб'єктом, за обсягом, за способом) цього закону.

Для відповіді варто пам'ятати, що Кримінальний кодекс України передбачає просторову і часову юрисдикцію закону про кримінальну відповідальність (статті 4-8 КК), а також регламентує питання екстрадиції громадян України, іноземців чи осіб без громадянства (ст. 10 КК), та правові наслідки засудження особи за межами України.

ТЕМА 3. Злочин і його види

Навчальні питання:

1. Поняття злочину за КК України.
2. Ознаки злочину, їх загальна характеристика.
3. Поняття малозначного діяння, що формально містить ознаки злочину.
4. Класифікація злочинів у кримінальному праві..
5. Критерії класифікація злочинів, її значення.
6. Критерії відмежування злочинів від інших правопорушень.

Питання самостійної роботи: «Злочини та інші правопорушення: співвідношення, спільні ознаки, відмінності».

Теми рефератів та доповідей:

1. Визначення поняття злочину на різних етапах розвитку людської цивілізації.
2. Основні типи законодавчого визначення поняття злочину в сучасному кримінальному праві.
3. Юридична природа положення ч. 2 ст.11 КК України щодо малозначності діяння, його значення для правозастосовної практики.
4. Окремі види класифікації злочинів, що використовуються в КК України.
5. Класифікація злочинів за ступенем тяжкості в КК України та її кримінально-правове значення.

Індивідуальні навчально-дослідні завдання:

1. Складіть порівняльну таблицю «Критерії класифікації кримінальних правопорушень».
2. Складіть таблицю «Структура засуджених в Україні за різні категорії і види злочинів у 2005–2016 рр.».
3. Складіть презентацію «Ознаки злочину».
4. Складіть презентацію «Відмінність злочину від малозначного діяння».
5. Підготуйте наукову доповідь: «Проблема впровадження відповідальності за кримінальні проступки».

Тема дискусійного обговорення: «Проблеми визначення поняття злочину в теорії кримінального права».

Нормативно-правові акти та література:

1. Брич Л. П. Теорія розмежування складів злочинів : монографія / Л. П. Брич. – Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. – 712 с.

2. Вереша Р. В. Кримінальне право України. Загальна частина : Навч. посібн. – [вид. 3, перероб. та доп.]. – К. : Алерта, 2014. – 352 с.
3. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Кримінальне право : навчальний посібник [Текст] / За заг. ред. М. І. Хавронюка. – К. : Ваіте, 2014. – 944 с.
4. Кримінальне право України : Практикум : навч. посібник / П. П. Андрушко, С. Д. Шапченко, С. С. Яценко, П. С. Берзін та ін. ; за ред. С. С. Яценка. – [3-тє вид., перероб. і доповн.]. – К. : Алерта ; КНТ ; Центр учб. літ-ри, 2010. – 640 с.
5. Кримінальне право України : у питаннях та відповідях : навч. посібн. / Литвинов О. М., Житний О. О., Клемпарський М. М. та ін. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Литвинова. – МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2016. – 328 с.
6. Кримінальне право України : Загальна частина : навчальний посібник / [В. М. Трубников, М. В. Даньшин, О. О. Житний та ін.] ; за заг. ред. В. М. Трубникова. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 444 с.
7. Кримінальне право України : Загальна частина : підручник / В.І. Борисов, В.Я. Тацій, В.І. Тютюгін та ін.; за ред. В.Я. Тація, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. – [5-те вид., переробл. і допов.]. – Х. : Право, 2015. – 528 с.
8. Дмитрук М. М. Категорія проступку у кримінально-правовій доктрині: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Одеса, 2012. – 20 с.
9. Кваліфікація злочинів: Навч. посібн. / За ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. – К. : Істина, 2010. – 430 с.
10. Кривоченко Л. М. Класифікація злочинів у кримінальному праві України. – Харків : Право, 2010. – 129 с.
11. Микитчик О. В. Злочин як соціальне явище: філософсько-правовий аспект: Дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2002. – 202 с.
12. Скок О. С. Злочини невеликої тяжкості та питання кримінальної відповідальності : монографія / О. С. Скок ; [за наук. ред. О. І. Соболя]. – Харків : Право, 2017. – 264 с.
13. Соболя О. І. Класифікація злочинів: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Дніпропетровськ, 2012. – 20 с.
14. Чубарев В. Л. Тяжесть преступного деяния. – К. : Вища школа, 1992. – 171 с.
15. Мировые религии о преступлении и наказании / А. И. Бойко, А. А. Тер-Акопов, А. А. Толкаченко, и др. – М. : РИПОЛ классик, 2013. – 608 с.
16. Энциклопедия уголовного права. – Т. 3 : Понятие преступления. – СПб., 2005. – 522 с.

Загальні рекомендації щодо підготовки до теми № 3

Визначення поняття злочину дається як у законодавстві (ч. 1 ст. 11 КК), так і в теорії кримінального права. Слід пам'ятати, що визначення поняття злочину залежить від соціально-економічних відносин, що існують у суспільстві на тому чи тому етапі розвитку, тому поняття злочину має історично мінливий характер. Своєю чергою, це обумовлює криміналізацію і декриміналізацію суспільне небезпечних діянь.

Розкриття поняття злочину слід робити аналізом його формального, матеріального, формально-матеріального визначення. Важливе значення має характеристика ознак злочину (суспільної небезпеки, протиправності, винності й караності), їх змісту і співвідношення між собою. Особливу увагу треба звернути на таку ознаку злочину, як караність, зважаючи на її відсутність у законодавчому визначенні.

Вивчаючи цю тему, слід також уважно проаналізувати положення про малозначність діяння, передбачені в ч. 2 ст. 11 КК України, без чого неможливо з'ясування такого поняття, як злочин.

Необхідно також підняти проблеми вдосконалення поняття злочину в кримінальному праві, місця злочину в системі правопорушень і критеріїв відмежування злочинів від інших правопорушень.

Класифікацію злочинів треба обґрунтувати, насамперед, виходячи з її законодавчого визначення (ст. 12 КК) та її практичного значення. Основну увагу слід приділити аналізу конкретних критеріїв класифікації та видів злочинів, які охоплюються цими критеріями.

Поняття кримінальної відповідальності законодавець широко використовує у формуванні норм кримінального та кримінально-процесуального законодавства, тому з'ясування цього поняття є важливим завданням у вивченні цієї теми.

Розкриттю підлягають такі аспекти, як кримінально-правові відносини, співвідношення кримінальної відповідальності з кримінально-правовими відносинами. Слід пам'ятати, що кримінальна відповідальність має місце лише за наявності її підстави, тобто юридичних ознак, які характеризують суспільне небезпечне діяння як злочин, і які зазначені в законі. Потребують обґрунтування положення, згідно з якими єдиною підставою кримінальної відповідальності в кримінальному праві визначається наявність у діянні особи певного складу злочину.

ТЕМА 4. Склад злочину

Навчальні питання:

1. Основні функції юридичного складу злочину в механізмі кримінально-правового регулювання.
2. Поняття складу злочину.
3. Ознаки складу злочину.
4. Загальна структура юридичного складу злочину, її складові частини.
5. Критерії класифікації видів складів злочину.

Питання самостійної роботи: «Фактичний та юридичний склад злочину».

Теми рефератів та доповідей:

1. Склад злочину як категорія науки кримінального права
2. Співвідношення поняття злочину і юридичного складу злочину.
3. Обов'язкові та факультативні елементи юридичного складу злочину.

Тема дискусійного обговорення: «Проблеми класифікації юридичних складів злочинів».

Індивідуальні навчально-дослідні завдання:

1. Складіть таблицю «Елементи і ознаки складу кримінального правопорушення».
2. Складіть таблицю «Види складів кримінального правопорушення».
3. Напишіть анотацію праці: Брайнін Я. М. Основні питання загального вчення про склад злочину. – К. : Вид-во Київського ун-ту, 1964. – 188 с.

Нормативно-правові акти та література:

1. Брайнін Я.М. Основні питання загального вчення про склад злочину. – К.: Вид-во Київського ун-ту, 1964. – 188 с.
2. Вереша Р. В. Кримінальне право України. Загальна частина : Навч. посібн. – [вид. 3, перероб. та доп.]. – К. : Алерта, 2014. – 352 с.
3. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Кримінальне право : навчальний посібник [Текст] / За заг. ред. М. І. Хавронюка. – К. : Ваіте, 2014. – 944 с.
4. Егоров В.С. Понятие состава преступления в уголовном праве: Учебн. пособ. – Воронеж: МОДЭК, 2001. – 63 с.
5. Мирошниченко Н.А. Состав преступления : Текст лекций. – Одесса : Юридическая литература, 2003. – 80 с.
6. Савченко А. В. Сучасне кримінальне право України : Курс лекцій / В. В. Кузнецов, А. В. Савченко, О. Ф. Штанько – [2-ге вид., виправн. та доповн.] – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2006. – 636 с.
7. Трайнин А.Н. Общее учение о составе преступления. – М.: Госюриздат, 1957. – 364 с.
8. Українське кримінальне право : Загальна частина [Текст] : підручник / [Берзін П. С. та ін.] ; за заг. ред. В. Навроцького. – К. : Юрінком Інтер, 2013. - 711 с.
9. Энциклопедия уголовного права. – Т. 4 : Состав преступления. – СПб, 2005. – 798 с.

Загальні рекомендації щодо підготовки до теми № 4

Вивчення цієї теми передбачає засвоєння поняття складу злочину та характеристику його ознак. Слід обґрунтувати, яке значення має склад злочину.

Аналіз складу злочину охоплює розгляд його елементів (об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта, суб'єктивної сторони). Необхідно окреслити коло обов'язкових і факультативних ознак складу злочину, назвати види складів злочину залежно від певних вихідних критеріїв.

Для більш ґрунтовного розуміння складу злочину як категорії кримінального права та його значення необхідно ознайомлення з теоретичними працями, вказаними у списку літератури.

ТЕМА 5. Об'єкт і предмет злочину

Навчальні питання:

1. Поняття об'єкта злочину.
2. Види об'єктів злочинів.
3. Родовий (спеціальний) об'єкт злочинів.
4. Безпосередній об'єкт злочину.
5. Предмет злочину.
6. Потерпілий від злочину як факультативний елемент, що характеризує об'єкт злочину.

Питання самостійної роботи: «Потерпілий від злочину та предмет злочину як факультативні елементи, що характеризують об'єкт злочину».

Теми рефератів та доповідей:

1. Загальна характеристика механізму посягання на предмет кримінально-правової охорони.

2. Підстави класифікації об'єктів злочинів.
3. Кримінально-правове значення родового об'єкта злочинів.
4. Основний та додатковий безпосередні об'єкти злочину та їх відмінність від факультативного предмета (об'єкта) кримінально-правової охорони.
5. Відмежування знарядь і засобів від предмета кримінального правопорушення

Тема дискусійного обговорення: «Спірні питання щодо об'єкта складу злочину в науці кримінального права»

Індивідуальні навчально-дослідні завдання:

1. Виконайте наукове есе «Багатооб'єктність у складі злочину».
2. Складіть презентацію-таблицю «Види об'єктів складу злочину».
3. На прикладі однієї з зарубіжних країн складіть порівняльну таблицю «Об'єкт злочину в кримінальному праві України та (наприклад) Німеччини».

Нормативно-правові акти та література:

1. Бикмурзин М. П. Предмет преступления: теоретико-правовой анализ. – М. : Юрлитинформ, 2006. – 184 с.
2. Ємельянов, В. П. Визначення об'єкта злочину в кримінально-правовій науці: дискусійні питання / В. П. Ємельянов // Вісн. Запорізьк. юрид. ін. Дніпроп. держ. ун. внутр. справ. – 2009. – № 2. – С. 125-135.
3. Лащук Є.В. Предмет злочину в кримінальному праві України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2005. – 20 с.
4. Музика А.А., Лащук Є.В. Предмет злочину: теоретичні основи пізнання : Монографія. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2011. – 192 с.
5. Новоселов Г. П. Учение об объекте преступления : Методологические аспекты. – М.: НОРМА, 2001. – 208 с.
6. Коржанський М. Й. Предмет і об'єкт злочину: Монографія. – Дніпропетровськ : Юрид. акад. Мін-ва внутр. справ; Ліра ЛТД, 2005. – 252 с.
7. Потерпілий від злочину (міждисциплінарне правове дослідження) / За заг. ред. Ю. В. Бауліна, В.І. Борисова. – Харків: Кроссруд, 2008. – 364 с.
8. Предмет злочину : теоретичні основи пізнання : монографія / А. А. Музика, Є. В. Лащук. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2011. – 192 с.
9. Присяжнюк Т. Потерпілий від злочину: проблеми правового захисту. – К. : ЦУЛ, 2007. – 240 с.
10. Прохніцький О. В. Інформація з обмеженим доступом як предмет злочину в кримінальному праві України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2011. – 20 с.
11. Сенаторов М. В. Об'єкт злочину та його відображення у законі про кримінальну відповідальність // Питання боротьби зі злочинністю : Збірник наукових праць. – 2003. – Вип. 7. – С. 133-146.
12. Сенаторов М. В. Потерпілий від злочину в кримінальному праві України. – Харків : Право, 2006. – 208 с.
13. Тацій В. Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві України : монографія / В. Я. Тацій ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Право, 2016. – 256 с.
14. Трубников В. М. Новый взгляд на объект преступления // Право і безпека. – 2002. – № 1. – С. 81–87.

15. Чугуников І. І. Об'єкт злочину як підстава для побудови системи Особливої частини Кримінального кодексу України / І. І. Чугуников // Наукові праці Національного університету "Одеська юридична академія". – 2010. – Т. 9. – С. 389-406.
16. Шевчук В. В., Охман О. В. Об'єкт злочину за кримінальним правом України / В. В. Шевчук, О. В. Охман // Університетські наукові записки. – 2006. – № 2 (18). – С. 234-239.

Загальні рекомендації щодо підготовки до теми № 5

Вивчення цієї теми треба починати із засвоєння ст. 1 КК України, в якій дається перелік основних об'єктів, що охороняються кримінальним правом. Необхідно з'ясувати, що об'єктом злочину є суспільні відносини, які охороняються кримінальним правом. Слід сказати про значення об'єкта злочину для кваліфікації злочинів, а також для визначення ступеня суспільної небезпеки злочину.

Треба ґрунтовно розібратись у видах об'єктів (загальний, родовий, безпосередній), звернути особливу увагу на поняття і значення родового і безпосереднього об'єкта. Уточненню підлягає розгляд основного (головного) і додаткового безпосереднього об'єкта.

Від безпосереднього об'єкта слід відрізнити предмет посягання (майно, цінності немайнового характеру тощо). Водночас слід визнати, що об'єкт - це обов'язковий елемент складу кожного злочину, що не можна сказати про предмет, який існує лише у «предметних» злочинах.

ТЕМА 6. Об'єктивна сторона складу злочину

Навчальні питання:

1. Поняття об'єктивної сторони складу злочину та її кримінально-правове значення.
2. Елементи об'єктивної сторони складу злочину.
3. Діяння як обов'язковий елемент об'єктивної сторони складу злочину.
4. Бездіяльність як окрема форма діяння за кримінальним правом України.
5. Суспільне небезпечні наслідки злочину: поняття, види, кримінально-правове значення.
6. Причинний зв'язок між діянням і наслідками як один із видів зв'язку між елементами складу злочину.
7. Інші факультативні елементи, що характеризують об'єктивну сторону складу злочину (спосіб, час, місце, обстановка (ситуація), знаряддя та засоби вчинення злочину).

Питання самостійної роботи: «Основні різновиди причинного зв'язку, їх кримінально-правовий зміст та значення».

Теми рефератів та доповідей:

1. Особливості елементів, що утворюють об'єктивну сторону складу злочину.
2. Вплив нездоланної сили, фізичного та психічного примусу на кримінальну відповідальність особи.

3. Основні філософські концепції причинного зв'язку та їх використання в різних кримінально-правових теоріях (*conditio sine qua non*, необхідного спричинення, адекватної причинності, фінальна теорія та ін.).

Тема дискусійного обговорення: «Загальні ознаки діяння як прояву злочинної поведінки людини»

Індивідуальні навчально-дослідні завдання:

1. Виконайте наукове есе на тему «Особливості елементів об'єктивної сторони складу злочину у кримінальному праві країн англо-американської правової системи».
2. Виконайте наукове есе на тему «Особливості елементів об'єктивної сторони складу злочину у кримінальному праві країн континентальної правової системи».
3. Складіть таблицю-презентацію «Форми та види злочинної поведінки».
4. Підготуйте огляд «Дискусійність питання про можливість причинного зв'язку між бездіяльністю і суспільно небезпечними наслідками у кримінально-правовій доктрині»

Нормативно-правові акти та література:

1. Берзін П. С. Злочинні наслідки: поняття, основні різновиди, кримінально-правове значення : Монографія. – К. : Дакор, 2009. – 736 с.
2. Бойко А. И. Преступное бездействие. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2003. – 320 с.
3. Брич Л. П. Теорія розмежування складів злочинів : Монографія. – Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. – С. 413–502.
4. Бурдін В. М. Осудність та неосудність (кримінально-правове дослідження): Монографія. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – С. 135–160, 415–516.
5. Гуртовенко О. Л. Психічне насильство у кримінальному праві України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Одеса, 2008. – 17 с.
6. Демидова Л. М. Проблеми кримінально-правової відповідальності за заподіяння майнової шкоди в Україні (майнова шкода як злочинний наслідок): теорія, закон, практика: Монографія. – Харків : Право, 2013. – 752 с.
7. Карпушева І. Ю. Суспільно небезпечна дія в кримінальному праві України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Харків, 2011. – 20 с.
8. Кудрявцев В. Н. Объективная сторона преступления. – М. : Госюриздат, 1960. – 245 с.
9. Малинин В. Б. Причинная связь в уголовном праве. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2000. – 316 с.
10. Малинин В. Б., Парфенов А.Ф. Объективная сторона преступления. – СПб. : Издательство Юридического института (Санкт-Петербург), 2004. – 301 с.
11. Миколенко О. М. Теоретико-правовий аналіз шкоди, заподіяної злочином. – Одеса : Негоціант, 2005. – 164 с.
12. Музыка А. А., Багиров С. Р. Причинная связь: уголовно-правовой очерк. – Хмельницкий: Изд-во Хмельницкого университета управления и права, 2009. – 112 с.
13. Панов М. І. Вибрані наукові праці з проблем правознавства / Передмова В.П. Тихого. – К.: Ін Юре, 2010. – С. 236–282, 301–478, 538–550, 566–674.
14. Ришелюк А. Н. ДлЯщиеся и продолжаемые преступления в уголовном праве: Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. – К., 1992. – 25 с.

15. Тимчук О. Л. Причинний зв'язок як ознака об'єктивної сторони складу злочину: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Львів, 2005. – 16 с.
16. Українське кримінальне право : Загальна частина : Підручн. / За ред. В.О. Навроцького. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – С. 180–217.
17. Шевченко Є. В. Злочини з похідними наслідками. – Харків, 2005. – 216 с.
18. Ярмыш Н. И. Теоретические проблемы причинно-следственной связи в уголовном праве (философско-правовой анализ) : Монография. – Харьков : Право, 2003. – 512 с.
19. Ярмыш Н. Н. Действие как признак объективной стороны преступления: проблемы психологической характеристики. – Харьков : Основа, 1999. – 84 с.

Загальні рекомендації щодо підготовки до теми № 6

Об'єктивна сторона складу злочину, як зовнішній прояв суспільне небезпечного посягання, характеризується обов'язковими та факультативними ознаками. Слід пам'ятати, що дія (бездіяльність) входять до об'єктивної сторони всіх без винятку злочинів і тому називаються обов'язковими ознаками.

Для з'ясування ролі наслідків і причинного зв'язку треба звернути особливу увагу на питання про розподіл складів злочинів на матеріальні, формальні та усічені.

Можливі складнощі у висвітленні значення нездоланної сили, фізичного та психічного примусу для вирішення питання про кримінальну відповідальність за суспільне небезпечне діяння.

Факультативність певних ознак об'єктивної сторони складу злочину не завжди свідчить про їх другорядність і необов'язковість. У певних випадках (коли такі ознаки належать до конструктивних, кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак злочину), вони переходять до розряду обов'язкових ознак складу злочину. Розмежувати триваючі, продовжувані та складні злочини.

ТЕМА 7. Суб'єкт злочину

Навчальні питання:

1. Поняття, ознаки та види суб'єкта злочину.
2. Поняття, ознаки та значення спеціального суб'єкта.
3. Поняття неосудності, її юридичні та медичні критерії.
4. Поняття обмеженої осудності, її юридичні та медичні критерії .
5. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені у стані сп'яніння внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів або інших одурманюючих речовин.

Питання самостійної роботи: «Вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність».

Теми рефератів та доповідей:

1. Особливості елементів складу злочину, що характеризують його суб'єкта.
2. Співвідношення понять «суб'єкт злочину», «виконавець злочину», «особа винного» та «особистість злочинця».
3. Вплив ознак спеціального суб'єкта злочину на кримінальну відповідальність.
4. Вплив віку на кримінальну відповідальність особи.
5. Вік, з якого особа може бути притягнута до кримінальної відповідальності за законодавством зарубіжних країн.
6. Обмежена осудність за КК України та її кримінально-правове значення.

Тема дискусійного обговорення: «Проблемні питання визначення осудності у кримінально-правовій науці».

Індивідуальні навчально-дослідні завдання:

1. Складіть презентацію «Суб'єкт злочину».
2. Знайдіть і опишіть в реферативній формі в Особливій частині КК України по 3 статті (частини статті), в яких наводяться: фізичні властивості суб'єкта; його правовий і соціальний статус; взаємовідносини суб'єкта з потерпілим.

Нормативно-правові акти та література:

1. Бараненко Д. В. Спеціальний суб'єкт злочину: кримінально-правовий аналіз: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2009. – 19 с.
2. Бирюков П. Н. Вопросы уголовной ответственности юридических лиц в Бельгии / Уголовное право и криминология: Современное состояние и перспективы развития : Сб. науч. трудов. – Вып. 3. – Воронеж : Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 2007. – 288 с.
3. Бурдін В. М. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені в стані сп'яніння. – К. : Атіка, 2005. – 160 с.
4. Бурдін В.М. Осудність та неосудність (кримінально-правове дослідження) : Монографія. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2010. – 780 с.
5. Гришук В. К., Пасека О. Ф. Кримінальна відповідальність юридичних осіб : порівняльно-правове дослідження : Монографія. – Львів : ЛьвДУВС, 2013. – 248 с.
6. Зайцев О. В. Обмежена осудність у кримінальному праві України : Монографія. – Харків : Майдан, 2007. – 240 с.
7. Клименко В. А., Первомайський В. Б., Приходько Т. М. Обмежена осудність : поняття, критерії та примусове лікування : Монографія. – К. : Атіка, 2011. – 180 с.
8. Лень В. В. Осудність у кримінальному праві і законодавстві: Монографія – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2008. – 180 с.
9. Лень В. В. Осудність у кримінальному праві і законодавстві : Монографія – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2008. – 180 с.
10. Магарин Н. С., Бараненко Д. В. Суб'єкт преступления по новому уголовному законодательству Украины : Монография / Под ред. Е. Л. Стрельцова. – Одесса : Астропринт, 2001. – 102 с.
11. Михайлов О. О. Юридична особа як суб'єкт злочину: іноземний досвід та перспективи його використання в Україні: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2008. – 16 с.
12. Назаренко Г. В. Невменяемость : Уголовно-релевантные психические состояния. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2002. – 207 с.

13. Пасека О. Ф. Кримінальна відповідальність юридичних осіб: порівняльно-правове дослідження: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Львів, 2010. – 23 с.
14. Первомайский В. Б. Невменяемость. – К. : Компьютерно-издательский центр, 2000. – 320 с.
15. Ситковская О. Д. Аффект : криминально-психологическое исследование. – М. : Юрлит-информ, 2001. – 240 с.
16. Сотніченко В. С. Юридична особа як суб'єкт кримінальної відповідальності: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2013. – 18 с.
17. Спасенников Б. А. Уголовно-правовое значение состояния опьянения / Б. А. Спасенников, С. Б. Спасенников. - М. : Юрлитинформ, 2014. — 168 с.
18. Спасенников Б. А. Невменяемость в уголовном праве России : монография / Б. А. Спасенников, С. Б. Спасенников. – М. : Юрлитинформ, 2013. – 256 с. – (Уголовное право).
19. Терентьев В. И. Уголовная ответственность специального субъекта преступления по уголовному праву Украины : Монография. – Николаев : Дизайн и полиграфия, 2004. – 190 с.
20. Терентьев В. И. Уголовная ответственность специального субъекта преступления по уголовному праву Украины : Монография. – Николаев : Дизайн и полиграфия, 2004. – 190 с.
21. Устименко В. В. Специальный субъект преступления. – Харьков : Выща школа, 1989. – 104 с.
22. Шеховцова Л. І. Емоційний стан особи, яка вчинила злочин, за кримінальним законодавством України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2007. – 19 с.
23. Энциклопедия уголовного права. – Т. 4 : Состав преступления. – СПб, 2005. – 798 с. (глава III. Субъект преступления; автор – В.Г. Павлов, с. 503–628).

Загальні рекомендації щодо підготовки до теми № 7

Засвоєння цієї теми передбачає ґрунтовне знання розд. IV КК України. Крім визначення поняття суб'єкта складу злочину, слід розрізняти обов'язкові (фізична особа, вік кримінальної відповідальності, осудність) та факультативні ознаки. Привертає увагу існування загального та спеціального суб'єкта злочину в кримінальному праві. При цьому певну специфіку має оцінка ознак та видів спеціального суб'єкта, його значення для кваліфікації злочинів.

Необхідно знати, які види віку кримінальної відповідальності існують у кримінальному праві, які особливості визначення такого віку за відсутністю офіційних даних, що його підтверджують.

Слід пам'ятати про те, що поняття осудності в кримінальному праві сьогодні має законодавче вираження (ч. 1 ст. 19 КК). Неосудність має свою формулу та критерії (ч. 2 ст. 19 КК). Актуальною є проблема обмеженої осудності в кримінальному праві (ст. 20 КК), а також питання кримінальної відповідальності за злочини, вчинені у стані сп'яніння, внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів або інших одурманюючих речовин (ст. 21 КК).

ТЕМА 8. Суб'єктивна сторона складу злочину

Навчальні питання:

1. Поняття, ознаки та значення суб'єктивної сторони складу злочину.
2. Поняття і форми вини.

3. Поняття та види умислу.
4. Поняття та види необережності.
5. Подвійна (змішана) форма вини.
6. Невинне заподіяння шкоди (казус).
7. Факультативні ознаки суб'єктивної сторони складу злочину.
8. Юридична та фактична помилка та їх вплив на кримінальну відповідальність.

Питання самостійної роботи: «проблеми нормативного визначення вини у чинному КК України».

Теми рефератів та доповідей:

1. Нормативна та оціночна кримінально-правові концепції (теорії) вини.
2. Фінальна та об'єктивна кримінально-правові концепції (теорії) вини.
3. Психологічна теорія вини у континентальній правовій системі.
4. Підходи стосовно регламентації вини к законодавстві зарубіжних держав.
5. Розвиток вчення про вину в науці кримінального права Російської імперії.
6. Вчення про вину в науці кримінального права радянського кримінального права.

Тема дискусійного обговорення: «Проблеми вини на сучасному етапі розвитку науки кримінального права України»

Індивідуальні навчально-дослідні завдання:

1. Складіть презентацію «Зміст та форми вини як елемента суб'єктивної сторони складу злочину».
2. Підготуйте наукове есе «Значення суб'єктивної сторони кримінального правопорушення».

Нормативно правові акти та література:

1. Авраменко О. В. Стан сильного душевного хвилювання за кримінальним правом України : Монографія. – Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2009. – 244 с.
2. Адамян А. С. Правова природа казусу як невинного заподіяння шкоди в кримінальному праві України / А. С. Адамян // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. – 2014. – № 10-2. – Т. 2. – С. 88-90.
3. Брич Л. П. Теорія розмежування складів злочинів : Монографія. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. – С. 520–553.
4. Бурдін В. М. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені в стані сильного душевного хвилювання. – Львів: ПАІС, 2006. – 200 с.
5. Вапсва Ю. А. Помилка у змісті суб'єктивної сторони складу злочину: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Харків, 2000. – 19 с.
6. Вереша Р. В. Поняття вини як елемент змісту кримінального права України : Навч. посібн. – К. : Атіка, 2005. – 224 с.
7. Вереша Р. В. Проблеми вини в теорії кримінального права : навчальний посібник. – К. : Атіка, 2005. – 464 с.
8. Воробей П. А. Кримінально-правове ставлення в вину : Монографія. – К. : Атіка, 2009. – 176 с.

9. Гринберг М. С. Умысел и неосторожность : Сущность и структура. – В кн. : Вопросы правоведения. – Новосибирск, 1970. – Вып. 5. – С. 94-107.
10. Гродецький Ю. В. Добровільна відмова при співучасті : автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 / Ю. В. Гродецький; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. – Х., 2002. – 20 с.
11. Дагель П. С. Содержание, форма и сущность вины в советском уголовном праве // известия высших учебных заведений. Правоведение. – 1969. - № 1. – С. 78-88.
12. Коржанський М. Й. Презумпція невинуватості і презумпція вини. – К. : Атіка, 2004. – 216 с.
13. Лунеев В. В. Субъективное вменение. – М. : Спартак, 2000. – 70 с.
14. Мальков В. П. Субъективные основания уголовной ответственности // Государство и право. – 1995. - № 1. – С. 91-99.
15. Нежурбіда С. І. Злочинна необережність : концепція, механізм і шляхи протидії: Дис. ... канд. юрид. наук. – Чернівці, 2001. – 219 с.
16. Нерсесян В. А. Поняти и формы вины в уголовном праве // известия высших учебных заведений. Правоведение. – 2002. - № 2. – С. 67-82.
17. Пинаев А. А. Особенности составов преступлений с двойной и смешанной формами вины : Учебн. пособ. – Харьков : Юридический институт, 1984. – 52 с.
18. Подільчак О. М. Мотиви та мотивація злочинів, учинених жінками: автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / О.М. Подільчак; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х., 2005. – 20 с.
19. Преступная неосторожность (уголовно-правовое и криминологическое исследование) / И. П. Лановенко, Ф. А. Лопушанский, А. Н. Костенко и др. – К. : Наукова думка, 1992. – 219 с.
20. Рарог А. И. Общая теория вины в уголовном праве. – М. : РИО ВЮЗИ, 1980. – 91 с.
21. Савченко А. В. Мотив і мотивація злочину : Монографія. – К. : Атіка, 2002. – 144 с.
22. Утевский Б. С. Вопросы вины в теории уголовного права // Советское государство и право. – 1952. - № 4. – С. 27-38.
23. Хавронюк М. І. Деякі проблеми встановлення вини // Підприємництво, господарство і право. -2003. - № 2. – С. 79-86.
24. Чигринец О. М. Учение о вине по уголовному праву Англии // Известия высших учебных заведений. Правоведение. – 1979. - № 6. – С. 77-82.
25. Энциклопедия уголовного права. – Т. 4: Состав преступления. – СПб., 2005. – 798 с. (глава V: Субъективная сторона преступления; автор – А.И. Рарог, с. 629–787).

Загальні рекомендації щодо підготовки до теми № 8

Вивчення теми потребує чітких знань розд. V КК України. Необхідно з'ясувати поняття, значення і ознаки (обов'язкові та факультативні) суб'єктивної сторони складу злочину.

Центральне місце в суб'єктивній стороні посідає вина, відсутність цієї ознаки виключає кримінальну відповідальність (ст. 2 КК України). Мають бути розкриті юридична сутність вини, форми вини. Особлива увага приділяється аналізу складів злочинів зі змішаною (складною) формою вини. Також розглядається поняття казусу (випадку) як невинного заподіяння шкоди. Особливої уваги потребують питання щодо мотиву, мети та емоційного стану як ознак суб'єктивної сторони складу злочину.

ТЕМА 9. Стадії вчинення злочину

Навчальні питання:

1. Поняття, ознаки стадії вчинення злочину. Значення визначення стадії вчинення злочину для кримінально-правової кваліфікації
2. Види стадій злочину за КК України.
3. Закінчений злочин: поняття, види складу, момент закінчення злочину.
4. Поняття, види готування до злочину. Відмінність готування до злочину від виявлення умислу.
5. Поняття та види замаху на злочин.
6. Кримінальна відповідальність за готування до злочину і за замах на злочин.
7. Добровільна відмова при незакінченому злочині.

Питання самостійної роботи: «Добровільна відмова при незакінченому злочині»

Теми рефератів та доповідей:

1. Чинники, що впливають на визначення стадії злочину.
2. Особливості родової юридичної конструкції складу закінченого злочину.
3. Особливості видової юридичної конструкції складу готування до злочину.
4. Види підготовчих діянь за КК України та їх кримінально-правова характеристика.
5. Особливості видової юридичної конструкції замаху на злочин.
6. Особливості родової юридичної конструкції складу добровільної відмови.

Тема дискусійного обговорення: «Основні проблеми караності незакінченого злочину та їх вирішення в КК України».

Індивідуальні навчально-дослідні завдання:

1. Складіть порівняльну таблицю «Стадії вчинення злочину за КК УСРР 1922, 1927 рр., КК УРСР 1960 р. та КК України 2001 рр.».
2. Виконайте наукове повідомлення: «Стадії вчинення злочину у зарубіжному кримінальному законодавстві».

Нормативно правові акти та література:

1. Альошина О. І. Провокація злочину (кримінально-правове дослідження): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Дніпропетровськ, 2007. – 19 с.
2. Бурдін В. М. Стадії вчинення злочину (кримінально-правове дослідження) : Монографія. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – 304 с.
3. Горностай А. В. Кримінальна відповідальність за замах на злочин : Монографія. – Харків: Юрайт, 2013. – 232 с.
4. Гродецкий Ю. В. Добровольный отказ при соучастии: Дисс. ... канд. юрид. наук. – Харьков, 2002. – 206 с.
5. Данилюк Т. М. Теоретико-прикладні проблеми встановлення моменту закінчення злочину: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Львів, 2009. – 18 с.
6. Дякур М. Д. Замах на злочин: проблеми кримінально-правової кваліфікації та відповідальності: Дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2009. – 198 с.
7. Зинченко И. А. Составные преступления. – Харьков: СПД ФЛ Вапнярчук Н.М., 2005. – 176 с.
8. Зінченко І., Тютюгін В. І. Одиначні злочини : поняття, види, кваліфікація : Монографія. – Харків : ФІНН, 2010. – 256 с.

9. Зінченко І. О. Множинність злочинів: поняття, види, призначення покарання : монографія / І. О. Зінченко, В. І. Тютюгін. – Х. : ФІНН, 2008. – 336 с.
10. Козлов А. П. Учение о стадиях совершения преступления. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2002. – 353 с.
11. Лемешко О. М. Кримінально-правова оцінка потурання злочину. – Харків: ФІНН, 2003. – 160 с.
12. Маслак Н. В. Кримінальна відповідальність за готування до злочину: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Харків, 2005. – 20 с.
13. Ободовський О. В. Триваючі злочини у кримінальному праві України : монографія / О. В. Ободовський. – Одеса : Юридична література, 2016. – 256 с.
14. Редин М. П. Преступления по степени их завершенности : Монография. – М. : Юрлитинформ, 2006. – 200 с.
15. Ситникова А. И. Приготовление к преступлению и покушение на преступление: Монография. – М. : Ось-89, 2006. – 160 с.
16. Тадевосян Л. З. Неоконченные преступления : Монография. – М. : ЮНИТИ-ДАНА; Закон и право, 2008. – 207 с.
17. Тихий В.П., Панов М. І. Злочин, його види та стадії. – К. : Промені, 2007. – 40 с.
18. Українське кримінальне право : Загальна частина : Підручн. / За ред. В. О. Навроцького. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – С. 305–341, 374–473.
19. Ус О. В. Кримінальна відповідальність за підбурювання до злочину. – Харків : СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2007. – 264 с.
20. Шевчук А. В. Стадії вчинення злочину: Дис. ... канд. юрид. наук. – Чернівці, 2002. – 181 с.
21. Щутяк Л. С. Кримінальна відповідальність за замах на злочин за кримінальним правом України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Львів, 2012. – 18 с.
22. Энциклопедия уголовного права. – Т. 5: Неоконченное преступление. – СПб., 2006. – 464 с.

Загальні рекомендації щодо підготовки до теми № 9

Вивчення цієї теми слід розпочати з чіткого засвоєння положень статтями 13-16 КК України. Слід мати на увазі, що чинне законодавство визнає три стадії вчинення злочину (готування до злочину, замах на злочин і закінчений злочин), які різняться між собою за ступенем розвитку об'єктивної сторони злочину.

Однак треба врахувати, що суб'єктивна сторона будь-якої стадії характеризується лише прямим умислом.

Законодавець визнав замах і готування суспільне небезпечними діяннями та встановив їх межі. Слід зосередитися на з'ясуванні сутності кожної стадії, на характеристиці об'єктивних та суб'єктивних ознак з урахуванням моменту закінчення злочину, на відмежуванні готування від замаху, а замаху від закінченого злочину. Особливу увагу треба звернути на особливості видів замаху (закінчений та незакінчений), а також зупинитися на питанні про добровільну відмову від доведення злочину до кінця (ст. 17 КК).

ТЕМА 10. Співучасть у злочин

Навчальні питання:

1. Поняття співучасті, ознаки які характеризують співучасть.
2. Форми співучасті у злочині.

3. Види співучасників та їх характеристика.
4. Зміст спеціальних питань кримінальної відповідальності за співучасть.
5. Добровільна відмова співучасників.

Питання самостійної роботи: «Причетність до злочину».

Теми рефератів та доповідей:

1. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки співучасті.
2. Особливості кримінальної відповідальності організаторів та учасників організованої групи чи злочинної організації.
3. Особливості юридичного складу добровільної відмови виконавця (співвиконавця), організатора, підбурювача, пособника.
4. Особливості кримінальної відповідальності за окремі форми причетності до злочину за КК України.
5. Посереднє вчинення (виконання) злочину.
6. Групове вчинення злочину за відсутності ознак співучасті у злочині.

Тема дискусійного обговорення: «Спирні питання щодо співучасті у злочині в науці кримінального права».

Індивідуальні навчально-дослідні завдання:

1. Підготуйте повідомлення на тему: «Кримінальна відповідальність за співучасть у злочині за законодавством зарубіжних країн».
2. Підготуйте повідомлення на тему: «Екссес виконавця».

Нормативно правові акти та література:

1. Ухвала колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 27 січня 2009 року // Вісник Верховного Суду України. – 2009. – № 3 (103). – С 23.
2. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. № 13 // Постанови пленумів Верховного суду України та вищих спеціалізованих судів України в кримінальних та адміністративних провадженнях : (ОФІЦ. ТЕКСТ) / Упоряд. С. А. Кузьмін, М. С. Кучеренко. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2015. – С. 138-145.
3. Абакумова Ю. В. Інститут співучасті в кримінальному праві України : природа, сутність, сучасні проблеми визначення : Монографія. – Запоріжжя : КПУ, 2012. – 320 с.
4. Аветисян С. С. Соучастие в преступлениях со специальным составом : Монография. – М. : ЮНИТИ-ДАНА; Закон и право, 2004. – 467 с.
5. Арутюнов А. А. Институт соучастия: системный подход и проблемы квалификации. – М. : Юристь, 2002. – 216 с.
6. Арутюнов А. А. Соучастие в преступлении. – М. : Статут, 2013. – 408 с.
7. Беніцький А. С. Причетність до злочину : проблеми кримінальної відповідальності: Монографія. – Луганськ : СПД Резников В.С., 2014. – 552 с.
8. Біла Ю. В. Кримінальна відповідальність за групові злочини: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Дніпропетровськ, 2009. – 20 с.

9. Головкін О. В. Групова злочинність : специфіка виникнення і розвитку, механізми попередження : Монографія. – К.: Ін-т законодавчих передбачень і правової експертизи, 2007. – 204 с.
10. Гродецкий Ю. В. Добровольный отказ при соучастии: Дисс. ... канд. юрид. наук. – Харьков, 2002. – 206 с.
11. Гродецкий Ю. В. Добровільна відмова при співучасті : автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 / Ю. В. Гродецкий; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х., 2002. – 20 с.
12. Демидова Л. М. Кримінальна відповідальність за створення злочинної організації. – Харків, 2005. – 256 с.
13. Драгоненко А.О. Співучасть у вчиненні вбивства: Дис. ... канд. юрид. наук. – Харків, 2011. – 198 с.
14. Жаровська Г. П. Співучасть у злочині за кримінальним правом України: Дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2004. – 211 с.
15. Кваша О. О. Організатор злочину. Кримінально-правове та кримінологічне дослідження : Монографія – К. : Інститут держави і права ім. В.М. Корецького, 2003. – 216 с.
16. Кваша О. О. Співучасть у злочині : структура та відповідальність : Монографія. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2013. – 560 с.
17. Кваша О. О., Харко Д. М. Виконавець злочину у структурі співучасті : монографія / О. О. Кваша, Д. М. Харко. – К. : ПрАТ „Волинська обласна друкарня”, 2015. – 224 с.
18. Козлов А. П. Соучастие : традиции и реальность. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2001. – 362 с.
19. Лемешко О. М. Кримінально-правова оцінка потурання злочину. – Харків : ФІНН, 2003. – 160 с.
20. Митрофанов І. І., Притула А. М. Співучасть у злочині : Навч. посібн. – Одеса : Фенікс, 2012. – 208 с.
21. Новицький Г. В. Поняття і форми співучасті у злочині за кримінальним правом України : Наук.-практ. посібн. – К. : Вища школа, 2001. – 96 с.
22. Тростюк З. А. Про деякі логічні дефекти регламентації інституту співучасті у злочинів в кримінальному кодексі України / З. А. Тростюк // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 2. – С. 260-263.
23. Ткаченко В. В. Вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб за Кримінальним кодексом України: Дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2013. – 236 с.
24. Ус О. В. Кримінальна відповідальність за підбурювання до злочину. – Харків : СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2007. – 264 с.
25. Энциклопедия уголовного права. – Т. 6: Соучастие в преступлении. – СПб., 2007. – 564 с.

Загальні рекомендації щодо підготовки до теми № 10

Для опанування цієї теми треба знати норми статей 26 - 31, 198 та 396 КК України. Має бути з'ясоване законодавче визначення співучасті (ст. 26 КК), її об'єктивні та суб'єктивні ознаки, що впливають із цього визначення. Важливим завданням є розуміння форм співучасті. Для вивчення питання про види співучасників необхідно знати об'єктивні та суб'єктивні ознаки діяльності організатора, підбурювача, виконавця та пособника.

Особливу увагу слід звернути на межі кримінальної відповідальності співучасників, на особливості кримінальної відповідальності організаторів та членів організованої групи чи злочинної організації. Детального вивчення потребують

законодавчі положення про кримінальну відповідальність у разі добровільної відмови співучасників від скоєння злочину (ст. 31 КК).

ТЕМА 11. Множинність злочинів

Навчальні питання:

1. Поняття та види одиничного злочину.
2. Поняття та види множинності злочинів.
3. Поняття, ознаки та види повторності злочинів.
4. Поняття, ознаки сукупності злочинів.
5. Види сукупності злочинів.
6. Поняття, види рецидиву злочинів. Юридичні наслідки рецидиву.

Питання самостійної роботи: «Поєднання в поведінці особи кількох форм множинності злочинів».

Теми рефератів та доповідей:

1. Відмежування множинності злочинів від одиничних злочинів, що складаються з декількох діянь, від складних (складених) злочинів, від триваючих та продовжуваних злочинів.
2. Підстави (критерії) виділення окремих форм множинності злочинів.
3. Кримінально-правове значення повторності злочинів.
4. Кримінально-правове значення сукупності злочинів.
5. Відмінність сукупності злочинів від конкуренції кримінально-правових норм.
6. Кримінально-правове значення рецидиву злочинів та окремих його видів

Тема дискусійного обговорення: «Проблеми систематизації різних проявів множинності злочинів у науці кримінального права».

Індивідуальні навчально-дослідні завдання:

1. Виконайте наукове есе на тему: «Відображення повторності злочинів в Загальній та Особливій частинах КК України».
2. Складіть презентацію «Види сукупності злочинів».
3. Виконайте наукове есе на тему: «Відображення рецидиву злочинів в Загальній та Особливій частинах КК України».
4. Виконайте огляд монографії Батиргарєєвої В. С.: Батиргарєєва В. С. Рецидивна злочинність в Україні : соціально-правові та кримінологічні проблеми : Монографія. – Харків : Право, 2009. – 576 с.

Нормативно-правові акти та література:

1. Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність,

- сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 4 червня 2010 року № 7 // Постанови пленумів Верховного суду України та вищих спеціалізованих судів України в кримінальних та адміністративних провадженнях : (ОФІЦ. ТЕКСТ) / Упоряд. С. А. Кузьмін, М. С. Кучеренко. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2015. – С. 157-164.
2. Агаев И. Б. Рецидив в системе множественности преступлений. – М. : Юристь, 2002. – 108 с.
 3. Бажанов М. И. Множественность преступлений по уголовному праву Украины. – Харьков : Право, 2000. – 128 с.
 4. Батиргареева В. Рецидивна злочинність в Україні : соціально-правові та кримінологічні проблеми : Монографія. – Харків : Право, 2009. – 576 с.
 5. Батиргареева В. С. До постановки проблеми «злочинної кар'єри» рецидивістів / В. С. Батиргареева // Юридична Україна. – № 10. – 2005. – С. 64–70.
 6. Зинченко И. А. Составные преступления. – Харьков : СПД ФЛ Вапнярчук Н.М., 2005. – 176 с.
 7. Зінченко І. О, Тютюгін В. І. Одиначні злочини : поняття, види, кваліфікація : Монографія. – Харків : ФІНН, 2010. – 256 с.
 8. Зінченко І.О., Тютюгін В. І. Множинність злочинів : поняття, види, призначення покарання : Монографія / За заг. ред. В. І. Тютюгіна. – Харків : ФІНН, 2008. – 336 с.
 9. Михайленко П. П., Кузнецов В. В., Михайленко В. П. Рецидивна злочинність в Україні : Монографія / За заг. ред. П. П. Михайленка. – К. : Аванпост-прим, 2009. – 168 с.
 10. Созанський Т. І. Кваліфікація сукупності злочинів : Монографія. – Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. – 240 с.
 11. Устрицька Н. І. Кваліфікація повторності злочинів : Монографія. – Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. – 216 с.

Загальні рекомендації щодо підготовки до теми № 11

Основну увагу у вивченні цієї теми треба приділити визначенню поняття множинності злочинів та аналізу її ознак.

Треба зосередитися на розкритті таких питань теми: види множинності (сукупність, повторність та рецидив злочинів), відмінність ідеальної від реальної сукупності, види повторності та рецидиву злочинів тощо.

Допомогу в опануванні цієї теми можуть надати деякі норми Особливої частини КК та // Постанова Пленуму Верховного Суду України від 4 червня 2010 року № 7 «Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки».

Варто мати на увазі, що передбачені у розділі VII Загальної частини КК повторність, сукупність та рецидив злочинів є окремими формами множинності злочинів, кожна з яких має специфічний кримінально-правовий зміст. Водночас цей зміст визначений у КК таким чином, що деякі із цих форм не виключають одна одну. Тому вчинення особою двох або більше злочинів може за відповідних умов утворювати сукупність і повторність (наприклад, вчинення грабежу особою, яка раніше вчинила крадіжку), повторності рецидив (наприклад, вчинення вимагання особою, яка має судимість за шахрайство).

ТЕМА 12. Обставини, що виключають злочинність діяння

Навчальні питання:

1. Поняття, ознаки, види обставин, що виключають злочинність діяння.
2. Необхідна оборона.
3. Уявна оборона.
4. Затримання особи, яка вчинила злочин.
5. Крайня необхідність.
6. Фізичний або психічний примус.
7. Виконання наказу або розпорядження.
8. Діяння, пов'язане з ризиком.
9. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття діяльності організованої групи чи злочинної організації.

Питання самостійної роботи: «Відповідальність за перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця».

Теми рефератів та доповідей:

1. Поняття та юридична природа обставин, що виключають злочинність діяння.
2. Перевищення меж необхідної оборони.
3. Провокація оборони.
4. Вплив уявної оборони на кримінальну відповідальність особи.
5. Проблеми відповідальності за перевищення меж крайньої необхідності.
6. Кримінально-правове значення фізичного та психічного примусу.
7. Особливості кримінальної відповідальності особи, яка віддала явно злочинний наказ або розпорядження, та особи, яка виконала такий наказ або розпорядження.
8. Невиправданий ризик та його кримінально-правове значення.
9. Специфічні підстави та особливості кримінальної відповідальності особи, яка виконує спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації.

Тема дискусійного обговорення: «Проблеми класифікації обставин обставин, що виключають злочинність діяння у науці кримінального права».

Індивідуальні навчально-дослідні завдання:

1. Складіть презентацію «Обставини, що виключають злочинність діяння».
2. підготуйте повідомлення на тему: «Загальна характеристика обставин, що виключають злочинність діяння, які не передбачені КК України».

Нормативно-правові акти та література:

1. Про Службу безпеки України : Закон України від 25 березня 1992 р. № 2229-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 382.
2. Про Національну поліцію : Закон України від 2015 року № 2822 // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 40-41. – Ст. 379.
3. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 47. – Ст. 2051.
4. Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12 листопада 2015 року № 794-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2016. – № 6. – Ст. 55.

5. Про судову практику у справах про необхідну оборону : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 1 // Постанови пленумів Верховного суду України та вищих спеціалізованих судів України в кримінальних та адміністративних провадженнях : (ОФІЦ. ТЕКСТ) / Упоряд. С. А. Кузьмін, М. С. Кучеренко. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2015. – С. 90-92.
6. Антонов В. Ф. Крайня необхідність в уголовном праве. – М., 2005. – 112 с.
7. Анчукова М. В. Виправданий ризик як обставина, що виключає злочинність діяння : Монографія. – Харків : ФОП Вапнярчук Н.М., 2006. – 168 с.
8. Баулин Ю. В. Обстоятельства, исключают преступность деяния. – Харьков : Основа, 1991. – 360 с.
9. Баулин Ю. В. Причинение вреда с согласия «потерпевшего» как обстоятельство, исключает преступность деяния. – Харьков : Кроссроуд, 2007. – 96 с.
10. Боднарук О. М. Необхідна оборона при посяганні на власність: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2012. – 20 с.
11. Гусар Л. В. Необхідна оборона: кримінологічні та кримінально-правові аспекти: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Одеса, 2009. – 17 с.
12. Дячук С. І. Виконання наказу чи розпорядження у кримінальному праві (основні поняття, проблеми кваліфікації, удосконалення законодавства). – К. : Атіка, 2001. – 176 с.
13. Жданова І. Є. Фізичний або психічний примус як обставина, що виключає злочинність діяння: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2011. – 19 с.
14. Истомин А. Ф. Самооборона: право и необходимые пределы. – М. : НОРМА, 2005. – 224 с.
15. Лащук Н. Р. Кримінально-правова оцінка використання захисних засобів, що вражають автономно: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Львів, 2012. – 19 с.
16. Лісова Н. В. Крайня необхідність як обставина, що виключає злочинність діяння: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2007. – 20 с.
17. Мантуляк Ю. В. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації як обставина, що виключає злочинність діяння: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2006. – 17 с.
18. Меркурьев В. В. Состав необходимой обороны. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2004. – 216 с.
19. Омар Мухамед Мусса Измаїл. Обстоятельства, что исключают злочинність діяння, у кримінальному праві України та Йорданії: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2003. – 19 с.
20. Орехов В. В. Необходимая оборона и иные обстоятельства, исключают преступность деяния. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2003. – 217 с.
21. Пархоменко С. В. Деяния, преступность которых исключается в силу социальной полезности и необходимости. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2004. – 267 с.
22. Примаченко В. Ф. Затримання особи, яка вчинила злочин, як обставина, що виключає злочинність діяння: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Дніпропетровськ, 2008. – 20 с.
23. Скворцов А. А. Причинение вреда жизни и здоровью при занятиях спортом : проблемы уголовно-правовой квалификации. – М., 2006. – 120 с.
24. Українське кримінальне право: Загальна частина: Підручн. / За ред. В.О. Навроцького. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – С. 342–373.
25. Харитонов С. О. Кримінально-правова оцінка застосування вогнепальної зброї працівником міліції: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Харків, 2000. – 18 с.
26. Энциклопедия уголовного права. – Т. 7 : Обстоятельства, исключают преступность деяния. – СПб., 2007. – 723 с.
27. Ющик О. І. Кримінально-правове регулювання діяння, пов'язаного з ризиком, за за-конодавством України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Одеса, 2004. – 19 с.

28. Якімець Т. І. Крайня необхідність за кримінальним правом України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2008. – 16 с.

Загальні рекомендації щодо підготовки до теми № 12

Законодавчим матеріалом, обов'язковим для вивчення цієї теми, є розд. VIII КК України, Закон України „Про Національну поліцію” від 02.07.2015 № 580-VIII інших законів, а також постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 1 „Про судову практику у справах про необхідну оборону”.

У відповідності з чинним кримінальним законодавством до обставин, що виключають злочинність діяння, належать необхідна оборона та крайня необхідність. Самостійною обставиною є дії з затримання злочинця (ст. 38 КК України). Крім цього, необхідно знати, які ще обставини, що виключають злочинність діяння, є в чинному законодавстві та розроблені теорією кримінального права.

Вивчаючи питання необхідної оборони, треба чітко засвоїти всі умови правомірності необхідної оборони, що належать як до посягання, так і до захисту. Варто з'ясувати питання щодо уявної оборони та відмежування необхідної оборони від крайньої необхідності.

У вивченні крайньої необхідності слід окреслити умови, які характеризують небезпеку, для усунення якої вчиняються дії в стані крайньої необхідності, а також умови, які характеризують самі ці дії.

Також слід звернути увагу на такі обставини, як фізичний або психічний примус, виконання наказу або розпорядження, виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, а також діяння, пов'язане з ризиком.

ТЕМА 13. Кримінальна відповідальність та її підстави

Навчальні питання:

1. Поняття та ознаки кримінальної відповідальності.
2. Кримінальна відповідальність як елемент механізму кримінально-правового регулювання: юридична природа, основний зміст, функції.
3. Форми кримінальної відповідальності.
4. Підстави кримінальної відповідальності.

Питання самостійної роботи: «Загальна характеристика окремих форм кримінальної відповідальності, що передбачені КК України (покарання, звільнення від покарання та його відбування)».

Теми рефератів та доповідей:

1. Кримінальна відповідальність – різновид юридичної відповідальності.
2. Кримінальна відповідальність та інші елементи механізму кримінально-правового регулювання (кримінально-правові норми, юридичні факти, кримінально-правові відносини).
3. Підстави виділення окремих форм кримінальної відповідальності.
4. Юридична природа звільнення від кримінальної відповідальності як окремого інституту кримінального права України.

5. Визначення підстави кримінальної відповідальності в КК України.

Тема дискусійного обговорення: «Спірні питання щодо кримінальної відповідальності в науці кримінального права».

Індивідуальні навчально-дослідні завдання:

1. Виконайте огляд монографії: Грищук В. К. Філософсько-правове розуміння відповідальності людини : Монографія. – [2-ге вид., переробл. і доповн.]. – Хмельницький : Хмельницький ун-т управління та права, 2013. – 768 с.
2. Виконайте огляд монографії: Меркулова В. О. Кримінальна відповідальність: окремі теоретичні та соціально-правові аспекти: Монографія. – Одеса: ОЮІ ХНУВС, 2007. – 225 с.
3. Виконайте огляд монографії: Митрофанов І. І. Теоретичні проблеми механізму реалізації кримінальної відповідальності : Монографія. – Кременчук: ПП Щербатих О.В., 2010. – 520 с.
4. Складіть таблицю-презентацію «Форми кримінальної відповідальності».

Нормативно-правові акти та література:

1. Актуальні проблеми кримінальної відповідальності: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 10–11 жовтня 2013 р. / Редкол.: В.Я. Тацій (голов. ред.), В.І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. – Харків: Право, 2013. – 848 с.
2. Багрий-Шахматов Л. В. Социально-правовые проблемы уголовной ответственности и форм ее реализации : Курс лекций (Общая часть). – [Изд. 2-е, исправ. и доп.]. – Одесса, 2001. – 207 с.
3. Грищук В. К. Філософсько-правове розуміння відповідальності людини : Монографія. – [2-ге вид., переробл. і доповн.]. – Хмельницький : Хмельницький ун-т управління та права, 2013. – 768 с.
4. Денисова Т. А. Покарання : кримінально-правовий, кримінологічний та кримінально-виконавчий аналіз. – Запоріжжя : Вид-во КПУ, 2007. – 340 с.
5. Звечаровский И. Э. Ответственность в уголовном праве. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2009. – 100 с.
6. Книженко О. О. Санкції у кримінальному праві : Монографія. – Харків : НикаНова, 2011. – 336 с.
7. Коломієць Ю. Ю. Невідворотність кримінальної відповідальності: правова природа та зміст: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Одеса, 2005. – 17 с.
8. Красницький І. В. Кримінальна відповідальність як інститут кримінального права Франції та України: порівняльний аналіз : Монографія. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2008. – 232 с.
9. Кропачев Н. М., Прохоров В. С. Механизм уголовно-правового регулирования / Уголовная ответственность : Учебн. пособ. – СПб. : Санкт-Петербургский гос. ун-т, 2000. – 60 с.
10. Кругликов Л. Л., Васильевский А. В. Дифференциация ответственности в уголовном праве. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2002. – 300 с.
11. Куц В. М. Проблеми кримінальної відповідальності: Навч. посібн. – К.: Національна академія прокуратури України, 2013. – 322 с.
12. Лесниевски-Костарева Т. А. Дифференциация уголовной ответственности. Теория и законодательная практика. – М.: НОРМА, 1998. – 296 с.
13. Меркулова В. О. Кримінальна відповідальність: окремі теоретичні та соціально-правові аспекти: Монографія. – Одеса: ОЮІ ХНУВС, 2007. – 225 с.

14. Митрофанов І. І. Теоретичні проблеми механізму реалізації кримінальної відповідальності : Монографія. – Кременчук: ПП Щербатих О.В., 2010. – 520 с.
15. Орловская Н. А. Основания и принципы построения уголовно-правовых санкций. – Одесса : Юридическая литература, 2011. – 624 с.
16. Соловій І. Я. Межі кримінальної відповідальності: Дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2004. – 204 с.
17. Українське кримінальне право : Загальна частина : Підручн. / За ред. В.О. Навроцького. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – С. 127–152, 474–502.
18. Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації : Монографія. – К.: Юрисконсульт, 2006. – 1048 с. (С. 295–303).

Загальні рекомендації щодо підготовки до теми № 13

Правовою основою кримінальної відповідальності є Конституція України, норми матеріального права, що містяться у Кримінальному кодексі України та норми процесуального права у кримінальному процесуальному кодексі України, нормах міжнародно-правових актів.

Кримінальна відповідальність – це один із видів юридичної відповідальності (поряд з адміністративною, дисциплінарною, цивільно-правовою тощо), що становить собою специфічні правовідносини між державою та правопорушником.

Ознаками кримінальної, як і іншої юридичної відповідальності публічно-правового характеру, є: з одного боку – негативна реакція держави на правопорушення і на його суб'єкта, що становить собою легітимні (від лат. *legitimus* – такий, що відповідає закону, законний, правомірний) заходи впливу; з другого – обов'язок правопорушника перетерпіти застосовані до нього заходи впливу (у даному випадку – примусові заходи кримінально-правового впливу).

Якщо заходи впливу не є легітимними (скажімо, застосовуються тортури, взяття під варту без законних підстав, постановлено завідомо неправосудний вирок), то й обов'язку їх перетерпіти не виникає, і невиконання цього обов'язку не може бути покараним.

Кримінальна відповідальність застосовується тільки до правопорушника, тобто її суб'єктом не може бути особа, яка за законом не є суб'єктом злочину, і тільки у зв'язку із злочином, тобто кримінальної відповідальності не існує, якщо немає складу злочину.

Згідно з п. 14 ч. 1 ст. 3 КПК притягнення до кримінальної відповідальності є стадією кримінального переслідування і означає повідомлення особі про підозру у вчиненні злочину. Власне кримінальна відповідальність, як роз'яснив КС в Рішенні у справі про депутатську недоторканність від 27 жовтня 1999 р. № 9-рп/99, настає з моменту набрання законної сили обвинувальним вироком суду.

Іншими словами, настання кримінальної відповідальності – це юридичний факт, а притягнення до кримінальної відповідальності, що відбувається з моменту повідомлення особі про підозру і до моменту набрання законної сили обвинувальним вироком суду, – характеризує процес. У зв'язку з цим процесом особа мусить перетерпіти повідомлення про підозру, затримання, певні запобіжні заходи (зокрема, домашній арешт, заставу, тримання під вартою), інші заходи забезпечення кримінального провадження (виклик, привід, відсторонення від посади, арешт майна та ін.), слідчі і розшукові дії, проведені за її участю або стосовно неї, тощо, але це все не є кримінальною відповідальністю, а, так би мовити, підготовкою до неї. Кримінальні процесуальні відносини між суб'єктом кримінальної відповідальності та державою (в особі слідчого, прокурора, слідчого судді і суду) забезпечують настання кримінальної відповідальності, її реалізацію у певній визначеній законом формі.

Отже, якщо судом не винесено обвинувального вироку, то ми не можемо говорити і про настання кримінальної відповідальності. З цієї причини заходи кримінально-правового впливу, не пов'язані із постановленням обвинувального вироку, перебувають за межами поняття «настання кримінальної відповідальності».

Проте із ст. ст. 3–8 КК та інших, де застосовані терміни «законодавство про кримінальну відповідальність» і «закони про кримінальну відповідальність», випливає, що кримінальна відповідальність – це надзвичайно широке поняття, яке охоплює усе те, що стосується як можливих правових наслідків вчинення злочину, так й інших заходів кримінально-правового впливу, які не є правовими наслідками вчинення злочину.

Крім того, слід пам'ятати, що матеріальною підставою кримінальної відповідальності (тобто розумною причиною, тим, що виправдовує і робить кримінальну відповідальність обґрунтованою) є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого КК (ч. 1 ст. 2 КК), а процесуальною (формальною) її підставою – обвинувальний вирок суду.

ТЕМА 14. Звільнення від кримінальної відповідальності

Навчальні питання:

1. Поняття, підстави, ознаки звільнення від кримінальної відповідальності.
2. Види звільнення від кримінальної відповідальності.
3. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям.
4. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим.
5. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки.
6. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з зміною обстановки.
7. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з закінченням строків давності.

Питання самостійної роботи: «Особливості звільнення від кримінальної відповідальності на підставі закону України про амністію».

Теми рефератів та доповідей:

1. Юридична природа та основний кримінально-правовий зміст звільнення від кримінальної відповідальності як окремого інституту в сучасному кримінальному праві.
2. Правові підстави та порядок звільнення від кримінальної відповідальності за КК України.
3. Загальна характеристика спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності, передбачених в нормах Особливої частини КК України.

Тема дискусійного обговорення: «Проблеми систематизації окремих різновидів звільнення від кримінальної відповідальності в теорії кримінального права».

Індивідуальні навчально-дослідні завдання:

1. Складіть таблицю-презентацію «Види звільнення від кримінальної відповідальності».
2. Складіть презентацію «Підстави звільнення від кримінальної відповідальності».
3. Підготуйте наукову доповідь на тему: «Сучасний стан наукового дослідження інституту звільнення від кримінальної відповідальності в Україні».
4. Підготуйте наукову доповідь на тему: «Порівняльний аналіз законодавства України та зарубіжних країн (або на прикладі окремої країни) щодо звільнення від кримінальної відповідальності».

Нормативно-правові акти та література:

1. Про застосування амністії в Україні : Закон України від 1 жовтня 1996 року № 392 / 96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 48. - Ст. 263.
2. Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. № 12 [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-05>.
3. Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності : Монографія. – К. : Атіка, 2004. – 296 с.
4. Вознюк А. А. Спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності учасників організованих груп та злочинних організацій: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2009. – 18 с.
5. Григор'єва М. Є. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Харків, 2007. – 20 с.
6. Житний О. О. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям : Монографія. – Харків : Вид-во Національного університету внутрішніх справ, 2004. – 152 с.
7. Золотарьов А. І. Звільнення від кримінальної відповідальності, від покарання та його відбування за злочини у сфері господарської діяльності: Дис. ... канд. юрид. наук. – Харків, 2007. – 222 с.
8. Ковітіді О. Ф. Звільнення від кримінальної відповідальності за нормами Загальної частини КК України : Навч. посібн. – Сімферополь : Квадранал, 2005. – 224 с.
9. Козак О. С. Ефективність звільнення від кримінальної відповідальності в Україні : Монографія / За ред. О. М. Бандурки. – К. : Освіта України, 2009. – 204 с.
10. Мандриченко Ж. В. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Одеса, 2007. – 19 с.
11. Мандриченко Ж. В. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим : монографія. – К. : Фенікс, 2009. – 228 с.
12. Куц В. М., Яценко А. М. Примирення учасників кримінально-правового конфлікту (кримінально-правовий аспект) : Монографія. – Харків : Юрайт, 2013. – 328 с.
13. Наден О. В. Спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності за злочини в сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів : Монографія. – Харків : Право, 2003. – 224 с.
14. Перепадя О. В. Кримінально-правові аспекти примирення між особою, яка вчинила злочин, та потерпілим (порівняльний аналіз законодавства України та ФРН): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2003. – 19 с.
16. Письменський Є. О. Теоретико-прикладні проблеми звільнення від покарання та його відбування за кримінальним правом України : Монографія. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2014. – 728 с.

17. Українське кримінальне право : Загальна частина : Підручн. / За ред. В.О. Навроцького. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – С. 569–609.
18. Усатий Г. О. Кримінально-правовий компроміс. – К. : Атіка, 2001. – 128 с.
19. Хряпінський П. В. Заохочувальні норми у кримінальному законодавстві України: Монографія. – Харків : Харків юридичний, 2009. – 448 с.
20. Юридична відповідальність : проблеми виключення та звільнення / Відп. ред. Ю. В. Баулін. – Донецьк : Кальміус, 2013. – С. 355–387.
21. Яковець І. С. Умовно-дострокове звільнення та заміна невідбутої частини покарання більш м'яким : Монографія. – К., 2012. – 212 с.

Загальні рекомендації щодо підготовки до теми № 14

Законодавчим матеріалом для вивчення цієї теми є: статті 44-49 КК України.

Здійснюючи опанування темою, слід звернути увагу на те, що законодавство передбачає нові правові підстави звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям і примирення винного з потерпілим (статті 45 і 46 КК).

Треба уважно вивчити правові підстави і порядок звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки зі зміною обстановки та закінченням строків давності притягнення до кримінальної відповідальності.

Необхідно звернути увагу на питання про відмінність перерви перебігу строків давності притягнення до кримінальної відповідальності від їх зупинки, застосування давності до особи, що вчинила особливо тяжкий злочин, за якого згідно з законом може бути призначено довічне позбавлення волі, а також на особу тих, хто вчинив злочин проти миру та безпеки людства (статті 437 - 439, ч. 1 ст. 442 КК).

У першому і другому пунктах плану слід висвітлити загальні ознаки поняття звільнення від кримінальної відповідальності, розкрити його правові підстави та порядок, а також значення цього інституту кримінального права, перелічити види звільнення. Третій пункт плану передбачає дослідження таких понять, як щире каяття, активне сприяння розкриттю злочину, повне відшкодування завданих збитків, усунення завданої шкоди. У 4-му пункті належить розкрити використаний законодавцем термін “примирення” з урахуванням того, що він має різні смислові відтінки. Питання, поставлені в 5-му пункті плану, потребують аналізу підстави та порядку застосування цього виду звільнення від кримінальної відповідальності. При цьому слід мати на увазі, що передача особи на поруки є умовним видом звільнення від кримінальної відповідальності. Тому тут треба розглянути його правові наслідки. У 6-му пункті передбачається висвітлення двох самостійних видів звільнення від кримінальної відповідальності: (1) у зв'язку з втратою внаслідок зміни обставин суспільної небезпеки діяння та (2) у зв'язку з втратою з тих же підстав суспільної небезпеки особистості винного, котрі мають свої особливості. 7-й пункт плану потребує аналізу давності притягнення до кримінальної відповідальності, встановлення її термінів, правил зупинення та переривання.

Окремо повинні бути проаналізовані питання звільнення від кримінальної відповідальності в порядку ст. 92 та п. 27 ст.106 Конституції України, а також закону України “Про застосування амністії в Україні”.

ТЕМА 15. Покарання та його види

Навчальні питання:

1. Поняття та основні ознаки покарання.
2. Мета покарання за кримінальним законодавством.
3. Система видів покарань за КК її ознаки.
4. Класифікація видів покарань.
5. Штраф як вид кримінального покарання.
6. Позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу.
7. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.
8. Громадські роботи.
9. Виправні роботи.
10. Службові обмеження для військовослужбовців.
11. Конфіскація майна.
12. Арешт.
13. Обмеження волі.
14. Тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців.
15. Позбавлення волі на певний строк.
16. Довічне позбавлення волі.

Питання самостійної роботи: «Основні та додаткові покарання».

Теми рефератів та доповідей:

1. Покарання в системі заходів кримінально-правового впливу.
2. Кара, виправлення засуджених, загальна та спеціальна превенція як окремі цілі (складові мети) покарання.
3. Кримінально-правове значення системи видів покарання.
4. Смертна кара в історії кримінального права України.
5. Смертна кара як вид покарання в кримінальному праві окремих держав.

Тема дискусійного обговорення: «Спірні питання щодо мети (цілей) покарання в науці кримінального права»

Індивідуальні навчально-дослідні завдання:

1. Складіть презентацію «Система видів покарань за КК України».
2. Підготуйте наукову доповідь на тему: «Мета покарання як об'єкт наукового дослідження у теорії кримінального права України».

Нормативно-правові акти та література:

1. Альтернативные виды уголовных наказаний – пути для уменьшения тюремного населения / Сост. Г. Марьяновский. – К. : Сфера, 2003. – 160 с.
2. Антипов В. В., Антипов В. І. Обставини, які виключають застосування кримінального покарання. – К. : Атіка, 2004. – 208 с.

3. Богатирьов І. Г. Виправні роботи як вид покарання: кримінальні, кримінологічні та кримінально-виконавчі проблеми. – К.: Леся, 2002. – 139 с.
4. Денисова Т. А. Покарання : кримінально-правовий, кримінологічний та кримінально-виконавчий аналіз. – Запоріжжя : Вид-во КПУ, 2007. – 340 с.
5. Марисюк К. Б. Кримінально-правова політика у сфері майнових покарань в Україні: Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. – Харків, 2014. – 36 с.
6. Мостепанюк Л. О. Довічне позбавлення волі як вид кримінального покарання: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2005. – 18 с.
7. Музика А. А., Горох О. П. Покарання за незаконний обіг наркотичних засобів: Монографія. – Хмельницький : Вид-во Хмельницького університету управління та права, 2010. – 256 с.
8. Павленко В. Г. Кримінально-правова та кримінологічна характеристика громадських робіт як виду покарання: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2006. – 22 с.
9. Пономаренко Ю. А. Види наказаний по уголовному праву Украины : Монографія. – Харьков : ФИНН, 2009. – 344 с.
10. Пономаренко Ю. А. Штраф як вид покарання кримінальному праві України (за результатами реформи 2011 р.) : Наук. нарис / Наук. ред. Ю. В. Баулін. – Харків : Право, 2012. – 80 с.
11. Попрас В. О. Штраф як вид покарання за кримінальним правом України : Монографія. – Харків : Право, 2009. – 224 с.
12. Рябчинська О. П. Система покарань в Україні : поняття, значення та принципи побудови : Монографія. – Запоріжжя : Акцент Інвест-трейд, 2013. – 448 с.
13. Савченко А. В. Кримінальне законодавство України та федеральне кримінальне законодавство Сполучених Штатів Америки : комплексне порівняльно-правове дослідження : Монографія. – К. : КНТ, 2007. – 596 с. (С. 288–308).
14. Собко Г. М. Конфіскація за кримінальним законодавством України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2008. – 20 с.
15. Трубников В. М., Шинкарьов Ю. В. Арешт як вид кримінального покарання та особливості його застосування. – Харків : Харків юридичний, 2007. – 288 с.
16. Шиян Д. С. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як вид кримінального покарання: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Дніпропетровськ, 2008. – 20 с.
17. Энциклопедия уголовного права. – Т. 8 : Уголовная ответственность и наказание. – СПб, 2007. – 798 с.

Загальні рекомендації щодо підготовки до теми № 15

Для засвоєння цієї теми є необхідним чітке розуміння положень, що містяться в розд. X Загальної частини КК України (статті 50 - 64). Насамперед треба знати визначення поняття покарання за кримінальним законодавством, як заходу державного примусу, який застосовується за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого.

Необхідно з'ясувати мету покарання, визначити систему та види покарань.

Вивчаючи окремі види покарань, необхідно звернути особливу увагу на ті види, які виконують і контролюють органи і установи ДКВС, а також на особливості застосування такого покарання, як довічне позбавлення волі.

Стосовно окремих видів покарань слід бути обізнаним щодо їх поняття, строків, умов та порядку застосування, а також виключення із загальних правил їх застосування.

Допомогу в опануванні цієї теми надасть докладний розгляд положень постанови Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003р. №7 „Про практику призначення судами кримінального покарання”.

ТЕМА 16. Призначення покарання

Навчальні питання:

1. Призначення покарання як специфічний етап застосування кримінально-правових норм.
2. Загальні засади призначення покарання, їх юридична природа та загальний зміст.
3. Загальні правила призначення покарання за КК України.
4. Загальна характеристика обставин, що пом'якшують покарання.
5. Загальна характеристика обставин, що обтяжують покарання.
6. **Види (способи) призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом.**
7. Призначення покарання по сукупності злочинів.
8. Призначення покарання по сукупності вироків.
9. Правила складання покарань і зарахування строку ув'язнення.

Питання самостійної роботи: «Обчислення строків покарання».

Теми рефератів та доповідей:

1. Призначення покарання у межах, встановлених у санкції статті (частини статті) КК України, яка передбачає відповідальність за вчинений злочин.
2. Зв'язок призначення покарання з метою спеціальної та загальної превенції.
3. Призначення покарання за незакінчений злочин та за злочин, вчинений у співучасті.
4. Особливості призначення остаточного покарання за сукупністю злочинів, за які особа засуджується кількома вирокими.
5. Особливості та порядок призначення покарання особі, яка засуджується за сукупністю злочинів та за сукупністю вироків одночасно.
6. Особливості складання окремих видів основних покарань.
7. Виконання додаткових покарань різних видів.
8. Обчислення строків покарання.

Тема дискусійного обговорення: «Особливості зарахування попереднього ув'язнення при призначенні окремих видів основних покарань».

Індивідуальні навчально-дослідні завдання:

1. Складіть презентацію «Загальні правила призначення покарання за КК України».
2. Складіть презентацію «Призначення покарання за сукупністю злочинів та вироків».
3. Підготуйте огляд наукових публікацій за 3-5 останніх років з теоретичних та практичних питань призначення покарання в Україні.
4. Підготуйте порівняльний аналіз загальних засад призначення покарання за кримінальним законодавством України та однієї з зарубіжних країн.

Нормативно-правові акти та література:

1. Про практику призначення судами кримінального покарання : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 р. № 7 // Постанови пленумів Верховного суду України та вищих спеціалізованих судів України в кримінальних та адміністративних провадженнях : (ОФІЦ. ТЕКСТ) / Упоряд. С. А. Кузьмін, М. С. Кучеренко. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2015. – С. 97-113.
2. Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. № 12 [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-05>.
3. Про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання і заміну невідбутої частини покарання більш м'яким : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 2 // Постанови пленумів Верховного суду України та вищих спеціалізованих судів України в кримінальних та адміністративних провадженнях : (ОФІЦ. ТЕКСТ) / Упоряд. С. А. Кузьмін, М. С. Кучеренко. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2015. – С. 93-96.
4. Про практику застосування судами України законодавства про погашення і зняття судимості : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 грудня 2003 р. № 16 // Постанови пленумів Верховного суду України та вищих спеціалізованих судів України в кримінальних та адміністративних провадженнях : (ОФІЦ. ТЕКСТ) / Упоряд. С. А. Кузьмін, М. С. Кучеренко. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2015. – С. 123-126.
5. Білоконеv В. М. Призначення покарання за сукупністю злочинів та вироків (судова практика). – Запоріжжя : Глазунов С. О., 2009. – 225 с.
6. Благов Е. В. Применение специальных начал назначения уголовного наказания. – М. : Юрлитинформ, 2007. – 288 с.
7. Впровадження альтернативних видів кримінальних покарань в Україні / За ред. О. В. Беци. – К. : Леся, 2003. – 115 с.
8. Грицай В. В. Поняття та значення загальних засад призначення покарання винному в кримінальному законодавстві України // Вісник Луганського інституту внутрішніх справ МВС України. – 2003. – № 2. – С. 138-143.
9. Денисова Т. А. Кримінальне покарання та реалізація його функцій: Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. – Запоріжжя, 2010. – 38 с.
10. Євдокімова О. В. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Харків, 2007. – 19 с.
11. Есаков Г. А., Крылова Н. Е., Серебренникова А. В. Уголовное право зарубежных стран. – М.: Проспект, 2009. – 336 с. (С. 260–334).
12. Карпушева І. Ю. Суспільно небезпечна дія та інститут призначення покарання: перспективи розвитку // Проблеми правознавства і правоохоронної діяльності. – 2009. – № 2. – С. 277-285.
13. Макаренко А. С. Суддівський розсуд при призначенні покарання: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Одеса, 2012. – 20 с.
14. Мартинишин Г. Р. Призначення покарання за сукупністю вироків: кримінально-правове дослідження: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Львів, 2013. – 19 с.
15. Марченко Н. В. Додаткові покарання та особливості їх призначення: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2009. – 20 с.
16. Маляренко В. Т. Про покарання за новим Кримінальним кодексом України. – К.: Правова ініціатива, 2003. – 156 с.
17. Непомнящая Т. В. Назначение уголовного наказания : теория, практика, перспективы. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2006. – 781 с.
18. Нікіфорова Т. І. Обставини, які пом'якшують покарання, за кримінальним правом України. – Харків : Харків юридичний, 2009. – 208 с.

19. Орловская Н. А. Основания и принципы построения уголовно-правовых санкцій : Монографія. – Одесса : Юридическая литература, 2011. – 624 с.
20. Полтавець В. В. Загальні засади призначення покарання за кримінальним законодавством України : Монографія. – Луганськ : РВ ЛАВС, 2005. – 240 с.
21. Полтавець В. В. Врахування ступеня тяжкості вчиненого злочину судом при призначенні покарання // Вісник Львівського інституту внутрішніх справ: Зб. наук. праць. – Львів: Львів. ін-т внутр. справ при НАВС України, 2005. – Вип. 1. – С. 101 – 115.
22. Пономаренко Ю. А. Види наказаний по уголовному праву Украины : Монографія. – Харьков : ФИНН, 2009. – 344 с.
23. Савченко А. В. Кримінальне законодавство України та федеральне кримінальне законодавство Сполучених Штатів Америки : комплексне порівняльно-правове дослідження : Монографія. – К. : КНТ, 2007. – С. 224–316.
24. Сахарук Т. В. Юридична природа обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання // Життя і право. – 2004. – № 4 (4). – С. 65 – 69.
25. Сахарук Т. В. Загальні засади призначення покарання за кримінальним правом України та зарубіжних країн: порівняльний аналіз: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2006. – 18 с.
26. Сторчак Н. А. Загальні засади та принципи призначення покарання при застосуванні позбавлення волі на певний строк: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Одеса, 2012. – 24 с.
27. Сулейманов Т. А., Павлухин А. Н., Эриашвили Н. Д. Механизм и формы реализации норм уголовного права. – М. : ЮНИТИ-ДАНА; Закон и право, 2007. – 288 с. (С. 184–212).
28. Українське кримінальне право : Загальна частина : Підручн. / За ред. В. О. Навроцького. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – С. 503–568.
29. Федорчук І. М. Обставини, які обтяжують покарання за кримінальним правом України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Львів, 2010. – 16 с.
30. Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи : порівняльний аналіз, проблеми гармонізації : Монографія. – К. : Юрисконсульт, 2006. – 1048 с. (С. 368–393).

Загальні рекомендації щодо підготовки до теми № 16

Вивчаючи тему, необхідно крім кримінального закону звернутися до Постанови Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 р. № 7 (Із змінами, внесеними згідно з постановами Пленуму Верховного Суду України № 18 від 10 грудня 2004 р., № 8 від 12 червня 2009 р. та № 11 від 6 листопада 2009 р.) Про практику призначення судами кримінального покарання.

Призначення покарання ґрунтується на певних принципах, тому у першу чергу потрібно вивчити такі принципи, як законність покарання, визначеність покарання в судовому вирокі, гуманність покарання, індивідуалізація і справедливість покарання.

Необхідно ознайомитися з положеннями ст. 65 КК України, з'ясувати поняття, ознаки та значення загальних засад призначення покарання. Особливу увагу слід приділити критеріям, згідно з якими суд призначає покарання. Велике значення при цьому мають обставини, які пом'якшують і обтяжують покарання. Тому необхідно уважно вивчити кожну цих обставин та встановити правила їх врахування при призначенні покарання.

Далі потрібно дослідити спеціальні правила призначення покарання, що закріплені в статтях 68-69. КК. З'ясувати особливості призначення покарання за незакінчений злочин та за наявності обставин, що пом'якшують покарання. Докладно

вивчити підстави та порядок (способи) призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом (ст. 69 КК).

Звернути увагу на особливий порядок призначення покарання за сукупністю злочинів та сукупності вироків. При розгляді питань теми насамперед необхідно: звернутися до законодавчого визначення поняття «сукупність злочинів» (ст. 33 КК): визначити поняття сукупності вироків; зрозуміти відмінності цих понять.

Вивчивши положення статей 70 і 71 КК, потрібно засвоїти підстави і межі призначення покарання при сукупності злочинів і сукупності вироків. Звернувшись до ст. 72 КК, треба вивчити правила складання покарань та зарахування строку попереднього ув'язнення, а до ст. 73 КК – правила обчислення строків покарання.

Потрібно чітко знати і відмежовувати законодавчі системи призначення покарання при сукупності: систему повного (абсолютного) складання покарань, систему обмеженого складання покарань, систему поглинення, систему обов'язкового або факультативного підвищення покарання, змішані системи призначення покарання при сукупності.

ТЕМА 17. Звільнення від покарання та його відбування

Навчальні питання:

1. Поняття, сутність звільнення від кримінального покарання та його відбування.
2. Види звільнення від кримінального покарання та його відбування.
3. Звільнення від покарання через втрату суспільної небезпеки особи, що вчинила злочин.
4. Звільнення від відбування покарання з випробуванням.
5. Звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років.
6. Звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку.
7. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання.
8. Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким.
9. Звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років.
10. Звільнення від покарання за хворобою.

Питання самостійної роботи: «Особливості звільнення від покарання та його відбування на підставі закону України про амністію або акта про помилування».

Теми рефератів та доповідей:

1. Поняття та юридична природа звільнення від покарання та його відбування.
2. Звільнення від покарання, його специфічний кримінально-правовий зміст.
3. Звільнення від подальшого відбування покарання, його специфічний кримінально-правовий зміст.
4. Пом'якшення призначеного покарання, його специфічний кримінально-правовий зміст.
5. Особливості звільнення від покарання та його відбування на підставі закону України про амністію або акта про помилування.

Тема дискусійного обговорення: «Проблеми систематизації окремих різновидів звільнення від покарання та його відбування».

Індивідуальні навчально-дослідні завдання:

1. Складіть презентацію «Звільнення від покарання та його відбування».
2. Складіть презентацію «Види звільнення від покарання».
3. Складіть презентацію «Види пом'якшення призначеного покарання».
4. Складіть презентацію «Звільнення від відбування покарання».
5. підготуйте наукову доповідь «Проблеми звільнення від відбування покарання у вітчизняній кримінально-правовій науці».
6. Підготуйте наукову доповідь «Проблеми звільнення від покарання та його відбування на підставі закону України про амністію або акта про помилування».

Нормативно-правові акти та література:

1. Про застосування амністії в Україні : Закон України від 1 жовтня 1996 року № 392 / 96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 48. - Ст. 263.
2. Про умовно-дострокове звільнення від покарання і заміну невідбутої частини покарання більш м'яким : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 2 // Постанови пленумів Верховного суду України та вищих спеціалізованих судів України в кримінальних та адміністративних провадженнях : (ОФІЦ. ТЕКСТ) / Упоряд. С. А. Кузьмін, М. С. Кучеренко. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2015. – С. 93-96.
3. Про практику застосування судами законодавства про звільнення від відбуття покарання засуджених, які захворіли на тяжку хворобу : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 28.09.1973 р. № 8 // Постанови пленумів Верховного суду України та вищих спеціалізованих судів України в кримінальних та адміністративних провадженнях : (ОФІЦ. ТЕКСТ) / Упоряд. С. А. Кузьмін, М. С. Кучеренко. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2015. – С. 86-89.
4. Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. № 12 [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-05>.
5. Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності : Монографія. – К. : Атіка, 2004. – 296 с.
6. Казначеева Д. В. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Харків, 2011. – 19 с.
7. Сахнюк С. В. Теоретичні та практичні аспекти пом'якшення покарання за кримінальним законодавством України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2001. – 19 с.
8. Хряпінський П. В. Спеціальне звільнення від відповідальності у кримінальному праві та законодавстві України : Навч. посібн. – Запоріжжя : КСК-Альянс, 2010. – 270 с.
9. Хряпінський П. В. Заохочувальні норми в кримінальному законодавстві України : Монографія. – Харків : Харків юридичний, 2009. – 448 с.
10. Михайлов В. К. Уголовно-правовой институт освобождения от наказания. – М. : Юрлитинформ, 2008. – 312 с.

Загальні рекомендації щодо підготовки до теми № 17

Вивчаючи цю тему, треба дослідити види звільнення від покарання: звільнення від покарання особи, яка перестала бути суспільне небезпечною (ч. 4 ст. 74 КК), звільнення від відбування покарання за діяння, караність яких усунуто законом (ч. 2 ст. 74 КК)

звільнення від покарання з випробуванням тощо. Треба з'ясувати значення іспитового строку, вивчити обов'язки, що їх покладає суд на особу, звільнену від відбування покарання з випробуванням, застосування додаткових покарань у разі звільнення від відбування основного покарання.

Слід також звернути увагу на різницю між інститутами звільнення від кримінальної відповідальності та звільнення від кримінального покарання, з'ясувати підстави звільнення, сутність кожного з перелічених видів звільнення, умови та порядок їх застосування.

Вивчаючи тему, необхідно крім кримінального закону звернутися до постанови Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 2 „Про умовно-дострокове звільнення від покарання і заміну невідбутої частини покарання більш м'яким”.

Необхідно вивчити строки давності виконання обвинувального вироку, порядок їх обчислення, підстави перерви та зупинення, питання умовно-дострокового звільнення від відбування покарання, заміни невідбутої частини покарання більш м'яким, звільнення від відбування покарання за хворобою, звільнення від покарання на підставі закону України про амністію або акта про помилування.

ТЕМА 18. Судимість

Навчальні питання:

1. Поняття судимості, загально-правові та кримінально-правові наслідки судимості.
2. Обставини, які зумовлюють визнання особи такою, що не має судимості.
3. Погашення судимості: поняття, загальні умови та строки.
4. Особливості обчислення строків погашення судимості при перебігу давності виконання вироку, при умовно-достроковому звільненні від покарання чи заміні його більш м'яким.
5. Переривання строку погашення судимості.
6. Зняття судимості: поняття, умови та підстави, що передбачені КК України.

Питання самостійної роботи: «Погашення судимості в осіб, щодо яких застосовано закон України про амністію або акт про помилування».

Теми рефератів та доповідей:

1. Судимість як соціально-правове явище.
2. Часові межі судимості.
3. Переривання строку погашення судимості.
4. Погашення судимості у випадку скасування засудженому попереднього виду покарання.
5. Особливості погашення судимості за перебігом певних строків після виконання або відбуття покарання.
6. Погашення судимості в осіб, щодо яких застосовано закон України про амністію або акт про помилування.
7. Дострокове зняття судимості судом.

Тема дискусійного обговорення: «Судимість як заключний етап кримінальної відповідальності».

Індивідуальні навчально-дослідні завдання:

1. Складіть презентацію «Судимість».
2. Складіть презентацію «Погашення судимості».
3. Складіть презентацію «Зняття судимості».
4. Виконайте реферативний огляд монографії: Голіна В. В. Судимість : монографія / В. В. Голіна. – Харків : Харків юридичний, 2006. – 384 с.
5. Виконайте реферативний огляд автореферату: Письменський Є. О. Інститут судимості в кримінальному праві України : автореф. дис.... на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право. – Академія адвокатури України. – Київ, 2009. – 20 с.

Нормативно-правові акти та література:

1. Про застосування амністії в Україні : Закон України від 1 жовтня 1996 року № 392 / 96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 48. - Ст. 263.
2. Про практику застосування судами України законодавства про погашення і зняття судимості : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 грудня 2003 р. № 16 // Постанови пленумів Верховного суду України та вищих спеціалізованих судів України в кримінальних та адміністративних провадженнях : (ОФЦ, ТЕКСТ) / Упоряд. С. А. Кузьмін, М. С. Кучеренко. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2015. – С. 123-126.
3. Голіна В. В. Судимість : монографія / В. В. Голіна. – Харків : Харків юридичний, 2006. – 384 с.
4. Голіна В. Судимість як соціально-правове явище: сутність, призначення, наслідки // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2005. – № 2 (41). – С. 173-182.
5. Кириць Б. О. Виникнення судимості // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2001. – Випуск 36. – С. 444-453.
6. Кириць Б. О. Дострокове зняття судимості судом // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2000. – Випуск 35. – С. 401-409.
7. Кириць Б. О. Погашення судимості при відбутті покарання, призначеного за сукупністю злочинів і вироків // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали I регіональної наукової конференції. 13-14 лютого 1995 р. – Львів: Юридичний факультет ЛДУ імені Івана Франка, 1995. – С. 106-109.
8. Кириць Б. О. Погашення судимості у випадку скасування засудженому попереднього виду покарання // Вісник Львів. ін-ту внутр. справ: Збірник / Гол. ред. В. Л. Регульський. – Львів: Львів. ін-тут внутр. справ при НАВС України, 2001. – С. 174-178.
9. Кириць Б. О. Припинення судимості / Б. Кириць // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 1999. – Випуск 34. – С. 178-183.
10. Маляренко В. Т. Амністія та помилування в Україні : навчальний посібник / В.Т. Маляренко, А. А. Музика. – К. : Атіка, 2007. – 700 с.
11. Михлин А. С. Судимость – заключительный этап реализации уголовной ответственности / А. С. Михлин // Реализация уголовной ответственности: уголовно-правовые и процессуальные проблемы. – Куйбышев, 1987. – 184 с.
12. Музика А. А. Судимість / А. А. Музика; за редакцією Ю. С. Шемшученка // Великий енциклопедичний юридичний словник. – К.: Юридична думка, 2007. – 992 с.

13. Муратова С. О. Судимість у системі інститутів Загальної частини кримінального права України : монографія / С. О. Муратова. – Харків : Право, 2017. – 272 с.
14. Навроцький В. О. Врахування вироку суду іноземної держави в Україні // Життя і право. – 2004. – № 1. – С. 46-54.
15. Письменський Є. Особливості погашення судимості за перебігом певних строків після виконання або відбуття покарання. // Підприємництво, господарство і право № 2, 2008 с.119-122.
16. Письменський Є. О. Інститут судимості в кримінальному праві України : автореф. дис.... на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Академія адвокатури України. – Київ, 2009. – 20 с.
17. Расюк А. О. Судимість та правові наслідки її реалізації / А. О. Расюк // Вісник Академії адвокатури України. – 2009. - № 2 (15). – С. 102-108.
18. Шепелева Н. В. Деякі питання застосування інституту судимості за Кримінальним кодексом України // Держава і право / Інститут держави і права ім. В. М.
19. Шишова Ю. С. Вплив судимості на кваліфікацію злочинних дій та призначення покарання / Ю. С. Шишова [Електронний ресурс] : Режим доступу: http://3222.ua/article/vpliv_sudimost_na_kvalfkatsyu_zlochinnih_dy_ta_priznachennya_pokarannya.htm

Загальні рекомендації щодо підготовки до теми № 18

Необхідно визначити поняття судимості, погашення та зняття судимості та умови їх застосування, обчислення строків погашення судимості, відмінність погашення судимості від її зняття.

Для ефективного засвоєння питань теми необхідно опрацювати норми Закону України «Про застосування амністії в Україні» від 1 жовтня 1996 року № 392 та Постанови Пленуму Верховного Суду України від 26 грудня 2003 р. № 16 «Про практику застосування судами України законодавства про погашення і зняття судимості».

Зокрема, слід мати на увазі, що судимість є правовим станом особи, який виникає у зв'язку з її засудженням до кримінального покарання і за зазначених у законі умов тягне настання для неї певних негативних наслідків, і що правильне застосування правових норм про судимість, її погашення чи зняття має важливе значення для вирішення кримінальних справ у разі вчинення особою нового злочину.

Судимість може бути врахована при кваліфікації повторного злочину чи при призначенні за нього покарання, а також в інших випадках, передбачених КК та законами України (обмеження можливості обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, застосування умовно-дострокового звільнення від відбування покарання, амністії тощо).

КК 2001 р. містить як загальні норми про зняття та погашення судимості (статті 88-91 КК), так і положення про особливості застосування цього інституту до осіб, які вчинили злочини до досягнення ними вісімнадцятирічного віку (ст. 108 КК).

У зв'язку з цим необхідно в кожному конкретному випадку з'ясувати, в якому віці особою було вчинено попередній злочин. Якщо особа раніше засуджувалася за злочин, вчинений у віці до 18 років, до неї мають застосовуватися положення не тільки статей 88-91 КК (2341-14), а й статті 108 КК.

Відповідно до ч. 1 ст. 88 КК особа визнається такою, що має судимість, з дня набрання законної сили обвинувальним вироком і до погашення або зняття судимості. Положення закону про судимість поширюються на весь строк відбування як основного, так і додаткового покарання, а у випадках, передбачених пунктами 5-9 ст. 89, пунктами 2-4 ч. 2 ст. 108 КК, - і на певний строк після відбуття покарання.

При вирішенні питання про погашення судимості правове значення має не тільки наявність вироку суду, яким особу визнано винною у вчиненні злочину, а й підстави та

час її звільнення від відбування покарання, оскільки саме з цього часу в передбачених законом випадках особа вважається такою, що не має судимості, або починає обчислюватися строк, протягом якого вона вважатиметься такою, що має судимість.

Погашення і зняття судимості є різними формами припинення стану судимості. Воно можливе лише за наявності передбачених статтями 89, 108 КК 2001 р. (2341-14) підстав і за умови, що особа протягом строку погашення судимості не вчинить нового злочину. Погашення судимості не потребує посвідчення спеціальним рішенням суду чи іншим документом.

ТЕМА 19. Примусові заходи медичного характеру та примусове лікування. Інші заходи кримінально-правового характеру

Навчальні питання:

1. Поняття та види заходів кримінально-правового характеру.
2. Поняття та мета примусових заходів медичного характеру.
3. Особи, до яких застосовуються примусові заходи медичного характеру.
4. Види примусових заходів медичного характеру.
5. Особливості застосування окремих видів примусових заходів медичного характеру, що передбачені КК України.
6. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб та підстави їх застосування.
7. Юридичні особи, до яких застосовуються заходи кримінально-правового характеру.
8. Види заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до юридичних осіб.
9. Обмежувальні заходи що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство.

Питання самостійної роботи: «Спеціальна конфіскація», «Обмежувальні заходи».

Теми рефератів та доповідей:

1. Юридична природа та основний кримінально-правовий зміст примусових заходів медичного характеру.
2. Продовження, зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру.
3. Поняття примусового лікування, його юридична природа та основний кримінально-правовий зміст.
4. Місця примусового лікування, визначені КК України.
5. Підстави та випадки застосування спеціальної конфіскації.
6. Підстави для звільнення юридичної особи від застосування заходів кримінально-правового характеру.
7. Обмежувальні заходи щодо осіб, які вчинили домашнє насильство.

Тема дискусійного обговорення: «Проблеми застосування спеціальної конфіскації».

Індивідуальні навчально-дослідні завдання:

1. Складіть презентацію «Примусові заходи медичного характеру».
2. Складіть презентацію «Примусове лікування».
3. Підготуйте наукове повідомлення на тему «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб як предмет дослідження кримінально-правової науки».
4. Підготуйте наукове есе на тему «Обмежувальні заходи як новація кримінального законодавства».

Нормативно-правові акти та література:

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.
2. Про психіатричну допомогу : Закон України від 22 лютого 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 19. – Ст. 143.
3. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами : Закон України від 06 грудня 2017 року № 2227-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2018. – № 5. – Ст. 34.
4. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 7 грудня 2017 р. № 2229-VIII. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.
5. Про практику застосування судами примусових заходів медичного характеру та примусового лікування : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 3 червня 2004 р. № 17.
6. Батраченко Т. С. Визначення окремих проблемних питань щодо кримінальної відповідальності юридичних осіб / Т. С. Батраченко // Вісник АМСУ. — 2013. — №2. — С. 97—101.
7. Буняк В. Кримінальна відповідальність юридичних осіб / В. Буняк [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://blog.liga.net/user/vbunyak/article/14999.aspx>.
8. Данкович Н. О. Відповідальність юридичних осіб в Україні: кримінально-правовий аспект / Н. О. Данкович // Науковий вісник Національного університету ДПС України. – 2013. – №2. – С. 135-139.
9. Жук І. В. Примусові заходи медичного характеру та примусове лікування у кримінальному праві України [Текст] : автореф. дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.08 / І. В. Жук ; КНУВС – Київ, 2009. – 20 с.
10. Жук І. В. Обмежувальні заходи у кримінальному праві України: правова природа та сутність // Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2019. Серія ПРАВО. Випуск 55. Том 2. С. 83-86.
11. Зайцев О. В. Обмежена осудність у кримінальному праві України : Монографія. – Х. : Майдан, 2007. – 240 с.
12. Кимлик Н. В. Юридична особа як суб'єкт корупційного злочину / Н. В. Кимлик // Європейські перспективи. — 2014. — №3. — С. 132—136.
13. Кондра О. Проблеми правової природи «спеціальної конфіскації» у кримінально-правових санкціях / О. Кондра [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://radnuk.info/statti/558-kruminolog/15366-2011-01-23-02-03-02.html> – Заголовок з екрану.
14. Крикливець Д. Є. Обмежувальні заходи за Кримінальним кодексом України: перспективи застосування // Порівняльно-аналітичне право. – 2018. – № 2. – С. 298-301.
15. Лень В. В. Осудність у кримінальному праві і законодавстві : Монографія – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2008. – 180 с.

16. Лень В. В., Книга М. М. Примусові заходи медичного характеру : історія, стан, тенденції. – Запоріжжя : Дніпровський металург, 2010. – 212 с.
17. Лень В. В., Книга М. М. Примусові заходи медичного характеру : цілі і підстави застосування. – Запоріжжя : Дніпровський металург, 2011. – 92 с.
18. Лихова С. Я. Юридичні особи як суб'єкти кримінальної відповідальності за КК України / С. Я. Лихова // Юридичний вісник. – 2014. – №4. – С. 128-132.
19. Митрофанов І. Правове регулювання примусового лікування наркозалежних осіб, що вчинили злочини (порівняльний аспект) // Юридична Україна. – 2006. – № 1. – С. 79 – 83.
20. Музика А. А. Примусові заходи медичного і виховного характеру. – К.: НАВС України, 1997. – 125 с.
21. Нерсесян А. С. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичної особи: аналіз нового законопроекту / А. С. Нерсесян // Вісник Вищої ради юстиції. – 2013. - № 2 (14). – С. 181-192.
22. Ревтов О. В. Кримінальна відповідальність і заходи кримінально-правового характеру / О. В. Ревтов // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. — 2014. — №18. — С. 247—249.
23. Савченко А. В. Судово-практичний коментар Кримінального кодексу України / За заг. ред. Савченка А. В. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 1272 с.
24. Ткачук О.І. Види примусових заходів медичного характеру за КК України 2001 р. // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 2005. – № 2. – С. 184-187.
25. Хавронюк М. Спецконфіскація: покарання без вироку суду, або покарання без злочину / М. Хавронюк // Юридичний вісник України. – 2017. – № 1-2 (1121-1122). – 2-19 січня 2017 року. – С.4-5.
26. Шаренко С.Л. Кримінально-процесуальні проблеми застосування примусових заходів медичного характеру: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2000. – 19 с.
27. Яценко А. М. Застосування примусових заходів медичного характеру : призначення, продовження, зміна та припинення / Яценко А. М // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип 1. – т. 3 – С. 113-118.
28. Яценко А. М. Заходи кримінально-правового характеру : зміст і сутність / А. М. Яценко // Форум права. – 2013. - № 3. – С. 775-783 [електронний ресурс]. – Режим доступу:
29. Яценко А. М. Спеціальна конфіскація : деякі аспекти застосування // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 4. – С. 291-294.
30. Яценко, А. М. Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство: порівняльний аналіз кримінального законодавства України і окремих європейських країн / А. М. Яценко // Вісник Кримінологічної асоціації України. - 2018. - № 2 (19). - С. 35-45.

Загальні рекомендації щодо підготовки до теми № 19

Спеціальна конфіскація

В 2015 році були внесені ряд змін до Загальної частини Кримінального кодексу України від 05.04.2001 р. №2341-III, а саме до розділу XIV⁻¹ "Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб".

Перш за все потрібно зрозуміти, що мається на увазі під заходами кримінально - правового характеру, що застосовуються до юридичної особи. Так, офіційне визначення даного поняття в нормах чинного законодавства відсутнє.

Під застосуванням заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб слід розуміти діяльність суду щодо прийняття та закріплення у відповідному процесуальному документі остаточного рішення про призначення юридичній особі кримінально-правового заходу у вигляді конкретного розміру штрафу, конфіскації майна або ліквідації.

Так, згідно з статтями 96 - 3, 96 - 4 КК України такі заходи застосовуються лише судом і тільки до підприємства, установи чи організації, якщо її уповноважена особа від імені та в інтересах цієї юридичної особи вчинила будь-який із злочинів, передбачених у [статтях 209](#) (легалізація доходів) і [306](#) (легалізація доходів від незаконного обігу наркотичних речовин), [частинах 1 і 2 статті 368-³](#) (підкуп службової особи юридичної особи), [частинах 1 і 2 ст. 368-4](#) (підкуп особи, яка надає публічні послуги), [статтях 369](#) (пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі) і [369-²](#) (Зловживання впливом) КК України або незабезпечення виконання покладених на таку особу законом або установчими документами юридичної особи обов'язків щодо вжиття заходів із запобігання корупції, що призвело до вчинення будь-якого із злочинів, передбачених у статтях 209 і 306, частинах 1 і 2 статті 368-³, частинах 1 і 2 статті 368-⁴, статтях 369 і 369-² КК України.

При цьому, законодавець виключає, що дані заходи з перелічених підстав не можуть бути застосовані до державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, організацій, створених ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного чи місцевого бюджетів, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, а також міжнародних організацій.

Заходи кримінально-правового характеру можуть бути застосовані судом до суб'єктів приватного та публічного права, резидентів та нерезидентів України, включаючи підприємства, установи чи організації, державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, організації, створені ними у встановленому порядку, фонди, а також міжнародні організації, інші юридичні особи, що створені у відповідності до вимог національного чи міжнародного права, у разі вчинення її уповноваженою особою від імені юридичної особи та в інтересах такої особи будь-якого із злочинів, передбачених у [статтях 258-258-⁵](#), [статтях 109, 110, 113, 146, 147, 160, 260, 262, 436, 437, 438, 442, 444, 447](#) КК України.

Під уповноваженими особами, мова про яких ідеться вище, слід розуміти службових осіб юридичної особи, до яких відносяться керівники, засновники, учасники, а також інші особи, які відповідно до закону, установчих документів юридичної особи чи договору мають право діяти від імені юридичної особи. Більш детальне визначення таких осіб міститься в пункті 3 частини 1 статті 3 Закону України "Про запобігання корупції" від 14.10.2014 № 1700-VII.

Крім цього, законодавець передбачає, що перелічені злочини визнаються вчиненими в інтересах юридичної особи, якщо вони призвели до настання таких наслідків як: отримання юридичною особою неправомірної вигоди або створили умови для отримання такої вигоди; або вчення таких злочинів були спрямовані на ухилення від передбаченої законом відповідальності.

До юридичної особи можуть бути застосовані такі заходи кримінально-правового характеру як:

Штраф, під яким розуміють грошову суму, що сплачується юридичною особою на підставі судового рішення. Штраф застосовується тільки судом і лише як основний захід кримінально-правового характеру.

Розмір штрафу визначається виходячи з двократного розміру незаконно одержаної неправомірної вигоди. Одночасно з цим, нормами Кримінального кодексу України передбачено, наступне: якщо неправомірну вигоду не було одержано, або її розмір

неможливо обчислити, то в такому випадку суд виходячи з ступеня тяжкості злочину застосовує штраф у таких розмірах:

за злочин невеликої тяжкості - від 50 до 10 тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

за злочин середньої тяжкості - від 10 до 20 тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

за тяжкий злочин - від 20 до 50 тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

за особливо тяжкий злочин - від 50 до 75 тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

При цьому, законодавець передбачив, що такі суми штрафу можуть будуть значними для юридичних осіб, і тому пішов на деякі поступки, а саме надав суду можливість при врахуванні майнового стану юридичної особи застосувати штраф із розстрочкою виплати певними частинами строком до 3-ох років.

Конфіскація майна. Зміст даного заходу полягає у примусовому безоплатному вилученні у власність держави майна юридичної особи. Застосовується лише судом під час судового розгляду справи по суті і тільки в тому випадку коли відбувається ліквідація такої юридичної особи згідно з Кримінальним Кодексом України.

Конфіскація майна є додатковим заходом кримінально-правового характеру, і застосовується лише судом.

Ліквідація. Такий захід застосовується судом тільки тоді, коли уповноважена особа юридичної особи вчинила будь-який із злочинів, передбачених [статтями 109,110,113,146,147,160,260,262, 258-258-⁵,436,436-¹,437,438,442,444,447](#)КК України.

Ліквідація лише застосовується як основний захід.

Нормами Кримінального кодексу України передбачено, що при застосуванні перелічених вище заходів юридична особа зобов'язана відшкодувати нанесені збитки та шкоду в повному обсязі, а також розмір отриманої неправомірної вигоди, яка отримана або могла бути отримана юридичною особою.

Перед тим, як застосувати будь-який із вище перелічених заходів кримінально-правового характеру, суд зобов'язаний враховувати ступінь тяжкості вчиненого уповноваженою особою злочину, ступінь здійснення злочинного наміру, розмір завданої шкоди, характер та розмір неправомірної вигоди, яка отримана або могла бути отримана юридичною особою, вжиті юридичною особою заходи для запобігання злочину.

За сукупністю злочинів в межах одного провадження суд, спочатку застосовує до юридичної особи такі заходи за кожен злочин окремо, після чого визначає остаточний основний захід шляхом поглинання менш суворого заходу більш суворим.

Відповідно до норм чинного кримінального законодавства України, юридична особа звільняється від застосування до неї таких заходів, якщо з дня вчинення її уповноваженою особою будь-якого злочину, зазначеного у [статті 96-³](#)КК України, і до дня набрання вироком законної сили минули такі строки, які передбачені у статті 96 -5 КК України.

Обмежувальні заходи

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 6 грудня 2017 р. Загальна частина Кримінального кодексу України (далі – ККУ) доповнена розділом XIII-І «Обмежувальні заходи» та відповідною статтею 91-1, що регламентує вжиття таких заходів щодо осіб, які вчинили домашнє насильство (ці положення набули чинності 11 січня 2019 р. Запровадження інституту

обмежувальних заходів відповідає, зокрема, вимогам ст. 53 вказаної Конвенції, згідно з якою належні обмежувальні або захисні заходи мають бути доступними для невідкладного захисту та без покладення неналежного фінансового або адміністративного тягаря на жертву; виданими на певний період або до їхньої зміни чи зняття; за необхідності виданими на основі *ex parte*, що має негайну дію; доступними незалежно від іншого правового провадження або додатково до нього; дозволені бути представленими в подальшому правовому провадженні.

Обмежувальні заходи є спеціальною формою державного впливу на особу, яка вчинила злочин, пов'язаний з домашнім насильством, і полягають у покладанні судом на винного певних обов'язків задля захисту потерпілого. Згідно зі ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 р. під домашнім насильством розуміється діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь.

За правовою природою обмежувальні заходи відмінні від покарання, адже вони хоча й обумовлені вчиненням злочину, проте не виступають формою реалізації кримінальної відповідальності.

Виходячи із зазначеного, слід виокремити ознаки цих заходів: 1) вони є заходами державного примусу, які обмежують права та свободи особи, зокрема право на свободу пересування та вільний вибір місця проживання, право на спілкування; 2) суд вживає їх щодо особи, визнаної винною у вчиненні злочину, пов'язаного з домашнім насильством, яка досягла 18-річного віку; 3) вони спрямовані на захист прав та інтересів потерпілого від злочину, пов'язаного з домашнім насильством; 4) вони застосовуються в межах визначеного законом строку.

Щодо підстав вжиття обмежувальних заходів, то можна виділити такі: 1) вчинення особою злочину, пов'язаного з домашнім насильством, а також або засудження винного до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі (тобто за винятком покарань у вигляді позбавлення волі на певний строк та довічного позбавлення волі), або звільнення винного від кримінальної відповідальності; або звільнення винного від покарання; 2) досягнення винним 18-річного віку (щодо дитини-кривдника, тобто особи, яка не досягла повноліття та вчинила домашнє насильство у будь-якій формі, вжиття обмежувальних заходів, передбачених ст. 91-1 ККУ, не відбувається).

Вжиття обмежувальних заходів є правом, а не обов'язком суду. Відповідно до ч. 1 ст. 91-1 вжиття таких заходів відбувається «в інтересах потерпілого», тобто для забезпечення його безпеки.

Порядок їх вжиття визначається Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПКУ). При цьому обмежувальні заходи слід відмежовувати від передбачених кримінальним процесуальним законом запобіжних заходів, зокрема тих, що визначені ч. 6 ст. 194 КПКУ, які отримали аналогічну назву, а саме обмежувальні заходи. Так, в інтересах потерпілого від злочину, пов'язаного з домашнім насильством, суд може вжити щодо особи, яка підозрюється у вчиненні такого кримінального правопорушення, один або декілька обмежувальних заходів. Перелік передбачених КПКУ обмежувальних заходів майже ідентичний зазначеному у ст. 91-1 ККУ, за винятком направлення для проходження лікування від алкогольної, наркотичної або іншої залежності, а також від хвороб, що становлять небезпеку для оточуючих. Такі обов'язки покладаються на особу на строк не більше двох місяців з можливістю його подальшого продовження.

Обмежувальні заходи також слід відрізнити від обмежувального припису стосовно кривдника, застосування якого регламентується Законом України «Про запобігання та

протидію домашньому насильству». Відповідно до п. 7 ст. 1 цього Закону обмежувальний припис визначається як встановлений у судовому порядку захід тимчасового обмеження прав чи покладення обов'язків на особу, яка вчинила домашнє насильство, спрямований на забезпечення безпеки постраждалої особи. Порядок видачі судом обмежувального припису визначається Цивільним процесуальним кодексом України. На відміну від обмежувальних заходів, обмежувальний припис застосовується, згідно із Законом, не тільки до повнолітніх осіб, але й до дітей-кривдників на строк від одного до шести місяців.

Як зазначено у ч. 1 ст. 91-1 ККУ, судом може бути вжито один або декілька обмежувальних заходів, відповідно до якого (яких) на засудженого можуть бути покладені відповідні обов'язки.

1) Заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства. Під час вирішення питання про покладення цього обов'язку пріоритет повинна мати безпека постраждалої особи. Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству від 18 травня 2018 р. вказують на те, що така заборона поширюється на місце спільного проживання (перебування) постраждалої особи та винного незалежно від їхніх майнових прав на відповідне житлове приміщення. Цивільний кодекс України (далі – ЦКУ) визначає місце проживання фізичної особи як житло, в якому вона проживає постійно або тимчасово (ч. 1 ст. 29 ЦКУ). Під житлом розуміється житловий будинок, квартира або інші жилі приміщення, призначені та придатні для постійного або тимчасового проживання в них (ст. 379 ЦК). Якщо винний відмовляється добровільно залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи, працівники правоохоронних органів можуть у встановленому законом порядку вжити заходів примусу для його (винного) виселення з житлового приміщення. Крім того, таку особу можна притягти до кримінальної відповідальності за невиконання обмежувальних заходів на підставі ст. 390-1 цього Кодексу «Невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників». Якщо домашнє насильство було вчинене стосовно недієздатної особи або особи, цивільна дієздатність якої обмежена, її опікуном або піклувальником, а подальше проживання такої особи з винним становить загрозу її життю та здоров'ю, органи опіки та піклування можуть влаштувати постраждалу особу до закладу соціального захисту. При цьому перед судом порушується питання про звільнення винного в установленому законодавством порядку від повноважень опікуна або піклувальника.

2) Обмеження спілкування з дитиною, коли домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності. У ст. 9 Конвенції про права дитини 1989 р. звертається увага на необхідність забезпечення того, щоби дитина не розлучалася з батьками всупереч їх бажанню, за винятком випадків, коли компетентні органи згідно із судовим рішенням визначають відповідно до закону, що таке розлучення необхідне в інтересах дитини (наприклад, за жорстокого поведіння батьків з дитиною). Обмеження спілкування у зазначених випадках може полягати у повній забороні спілкування з дитиною або у встановленні певних вимог щодо такого спілкування, зокрема визначення часу й місця спілкування, необхідності присутності інших осіб під час здійснення такого спілкування. За неможливості проживання дитини зі своїми батьками іншими законними представниками у зв'язку зі вчиненням домашнього насильства стосовно цієї дитини або за її участі служби у справах дітей влаштовують дитину в центр соціально-психологічної реабілітації дітей, притулок для дітей, інші установи для дітей, в яких створені належні умови для проживання, виховання, навчання та реабілітації дитини відповідно до її потреб

3) Заборона наближатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин. Законодавством не визначено конкретних меж такої відстані. Зазвичай у справах про вжиття обмежувальних заходів (приписів) судами встановлюється заборона наближення

до певних місць на відстань ближче 100 метрів, рідше – 50 метрів. Перелік таких місць, наближення до яких може бути заборонено відповідній особі, не є вичерпним. Це може бути місце проживання як самої потерпілої особи, так і її родичів, місце роботи, місце навчання дитини тощо.

4) Заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб. Поняттям «листування» охоплюється кореспонденція, яка передається поштовим зв'язком (листи, телеграми, бандеролі, інші письмові відправлення тощо) або електронною поштою, тобто через комп'ютер. Під телефонними розмовами слід розуміти розмови між особами, які відбуваються за допомогою будь-якого телефонного зв'язку, що здійснюється через провідні чи електромагнітні системи, мережу Інтернет тощо. До інших контактів через засоби зв'язку чи електронні комунікації можна віднести телеграфну кореспонденцію, повідомлення, зроблені по телефаксу, за допомогою пейджингового зв'язку, інших телекомунікацій та електронних інформаційних систем.

5) Направлення для проходження програми для кривдників або пробаційної програми. Програма для кривдника – це комплекс заходів, що формується на основі результатів оцінювання ризиків та спрямований на зміну насильницької поведінки кривдника, формування у нього нової, неагресивної психологічної моделі поведінки в приватних стосунках, відповідального ставлення до своїх вчинків та їх наслідків, зокрема виховання дітей, на викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок та чоловіків (п. 10 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»). Кривдник направляється судом на проходження відповідної програми для кривдників на строк від трьох місяців до одного року. Суб'єктами, відповідальними за виконання програм для кривдників, є місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування. За неявки кривдника для проходження програми для кривдників або ухилення від проходження програми без поважних причин суб'єкти, відповідальні за виконання цих програм, надають протягом трьох робочих днів письмове повідомлення про це уповноваженому підрозділу органів Національної поліції України для вжиття відповідних заходів. Притягнення кривдника до відповідальності за непроходження програми для кривдників не звільняє його від обов'язку пройти таку програму (ст. 28 Закону). Пробаційна програма – це програма, що призначається за рішенням суду особі, звільненій від відбування покарання з випробуванням, та передбачає комплекс заходів, вжиття яких спрямоване на корекцію соціальної поведінки або її окремих проявів, формування соціально сприятливих змін особистості, які можна об'єктивно перевірити (ст. 1 Закону України «Про пробацію» від 1 січня 2018 р.). Вжиття обмежувальних заходів відбувається в межах строку від 1 до 3 місяців з урахуванням інтересів потерпілої особи. Під час покладання на особу, яка вчинила домашнє насильство, декількох обов'язків суд зазвичай встановлює загальний строк їх виконання, хоча такі строки можуть бути встановлені також для кожного заходу окремо. За необхідності вжиття обмежувальних заходів може бути продовжено судом, однак не більше як на 12 місяців.

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

ТЕМА 3. Злочини проти основ національної безпеки України

Навчальні питання:

1. Загальна характеристика злочинів проти основ національної безпеки України.
2. Злочини проти внутрішньої безпеки держави:
 - 2.1. Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади (ст. 109 КК)
 - 2.2. Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110 КК)
 - 2.3. Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України (Ст. 110-2 КК)
 - 2.4. Посягання на життя державного чи громадського діяча (ст. 112 КК)
 - 2.5. Диверсія (ст. 113 КК)
3. Злочини проти зовнішньої безпеки держави:
 - 3.1. Державна зрада (ст. 111 КК)
 - 3.2. Шпигунство (ст. 114 КК)
 - 3.3. Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань (Ст. 114-1 КК).

Питання самостійної роботи: «Звільнення від кримінальної відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України».

Теми рефератів та доповідей:

1. Характеристика злочину «Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України» (Ст. 110²).
2. Характеристика злочину «Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань» (Ст. 114-1 КК України).

Тема дискусійного обговорення: «Проблеми вдосконалення закону про кримінальну відповідальність за деякі злочини проти основ національної безпеки України».

Індивідуальні навчально-дослідні завдання:

1. Аналіз статистичних даних щодо досудового розслідування злочинів проти основ національної безпеки України Генеральною прокуратурою країни в період проведення АТО (2014-2016 рр.).
2. Аналіз судової практики щодо злочинів проти основ національної безпеки України в період проведення АТО (2014-2016 рр.).
3. Запишіть ознаки, з використанням яких законодавцем сконструйовані прості види складів злочинів, передбачені статтями розділу I Особливої частини КК, виділіть з диспозицій ст. ст.109-114 КК терміни, які містять вказівки на такі ознаки. Наприклад: Ст.112 КК:
 - а) потерпілий - Президент України, Голова Верховної Ради України...
 - б) діяння - посягання на життя;
 - в) наслідок - посягання на життя;
 - г) мотив - у зв'язку з їх державною чи громадською діяльністю

Нормативно-правові акти та література:

1. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 червня 2003 року № 964-IV (в редакції Закону від 16.07.2015 № 630-VIII) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.
2. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.
3. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 32. – Ст. 314.
4. Про державну таємницю : Закон України від 21.01.1994 р. № 3855-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 16. – Ст. 93.
5. Звід відомостей, що становлять державну таємницю України (ЗВДТ) : наказ Служби безпеки України від 12.08.2005 № 440. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0902-05>.
6. Бантишев О. Ф. Кримінальна відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України (проблеми кваліфікації) : монографія [Текст] / О. Ф. Бантишев, О. В. Шмара. – [3-тє вид., переробл. та доповн.]. – Луганськ : Віртуал. Реальність, 2014. – 240 с.
7. Звонарьов О. Ю. Кримінальна відповідальність за посягання на життя державного чи громадського діяча : монографія [Текст] / О. Ю. Звонарьов. – Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, ЛТД», 2005. – 118 с.
8. Климчук О. Нове у кримінальній відповідальності за диверсію / О. Климчук // Підприємництво, господарство і право. – 2002. – № 3. – С. 84-86.
9. Луценко Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України : монографія / Ю. В. Луценко. – Х. : Право, 2015. – 200 с.
10. Матвійчук В. К. Злочини проти основ національної безпеки України: поняття та загальна характеристика / В. К. Матвійчук // Юридична наука. – 2013. – № 9. – С. 80-87.
11. Мошняга Л. В. Склади злочинів, що посягають на конституційні основи національної безпеки України: поняття та шляхи вдосконалення / Л. В. Мошняга // Наук. Вісник Дніпропет. держ. ун-ту внутр. справ. – 2010. – № 1. – С. 207-213.
12. Рубашенко М. А. Місце злочинів проти основ національної безпеки України в системі Особливої частини Кримінального кодексу України / М. А. Рубашенко // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2013. – № 2. – С. 117-124.
13. Сичевський В. В. Науково-практичний коментар до Розділу I Особливої частини Кримінального кодексу України (Злочини проти основ національної безпеки України) / В. В. Сичевський, Є. І. Харитонов, Д. О. Олейніков. – Х. : Право, 2016. – 232 с.
14. Скулиш Є. Д. Проблеми вдосконалення закону про кримінальну відповідальність за деякі злочини проти основ національної безпеки України [Текст] / Скулиш Є. Д., О. Ю. Звонарьов. – К. : Наук. - вид. відділ НА СБ України, 2011. – 220 с.
15. Шлапаченко В. М. Кримінальна відповідальність за шпигунство в законодавстві держав-членів НАТО [Текст] : навч. посіб. / В. М. Шлапаченко ; Нац. акад. СБУ. – К, 2007. – 57 с.
16. Чорний Р. Л. Проблеми вдосконалення закону про кримінальну відповідальність за деякі злочини проти основ національної безпеки України / Р. Л. Чорний [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://lsej.org.ua/1_2015/50.pdf.

Для системного вивчення даної теми слід ознайомитися з розділом 1 Особливої частини КК, нормами Законів України «Про основи національної безпеки України», «Про державну таємницю», науковими коментарями до КК, статтями у фахових виданнях, інформацією з офіційних сайтів судових та правоохоронних органів тощо.

Слід запам'ятати, що:

1) у системі Особливої частини КК України розділ стосовно злочинів проти основ національної безпеки України має здійснити стосовно зміни пріоритетів у захисті держави і особи, визначених Конституцією України 1996 року;

2) для класифікації злочинів проти основ національної безпеки (побудови їх системи) необхідно використовувати єдину класифікуючу основу (підставу) — суспільні відносини, що охороняються кримінальним законодавством;

3) родовим об'єктом злочинів проти основ національної безпеки України є суспільні відносини, що забезпечують умови з охорони національної безпеки у політичній, економічній сферах, у сфері державного суверенітету, територіальної цілісності, недоторканності та обороноздатності держави, у сфері науково-технологічної, інформаційної, екологічної безпеки України від зовнішніх та внутрішніх загроз;

4) система злочинів проти основ національної безпеки має різну класифікацію, однак найпоширенішою є її поділ на злочини проти зовнішньої та внутрішньої безпеки;

5) під злочинами проти основ національної безпеки України необхідно розуміти, передбачені КК України, вчинені з прямим умислом і спеціальною метою суспільно небезпечні діяння (злочини), що посягають на відносини, що забезпечують умови з охорони основ національної безпеки України у політичній та економічній сферах, у сфері державного суверенітету, територіальної цілісності, недоторканності та обороноздатності держави, у сфері науково-технічної, інформаційної, екологічної безпеки України від зовнішніх та внутрішніх загроз.

ТЕМА 4. Злочини проти життя та здоров'я особи

Навчальні питання:

1. Загальна характеристика злочинів проти життя та здоров'я особи.
2. Злочини проти життя. Види вбивств:
 - 2.1. Просте умисне вбивство
 - 2.2. Умисні вбивства при обтяжуючих обставинах
 - 2.3. Умисні вбивства при пом'якшуючих обставинах.
 - 2.4. Вбивство через необережність
 - 2.5. Доведення до самогубства
3. Злочини проти здоров'я. Види тілесних ушкоджень:
 - 3.1. Умисне тяжке тілесне ушкодження
 - 3.2. Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження
 - 3.3. Умисне легке тілесне ушкодження
 - 3.4. Необережне тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження
 - 3.5. Побої та мордування.
 - 3.6. Домашнє насильство.
 - 3.6. Зараження соціальними хворобами.
4. Злочини, що ставлять у небезпеку життя та здоров'я.

Питання самостійної роботи: опрацювати та законспектувати основні положення постанов пленуму ВСУ, зокрема:

1. Про судову практику в справах про злочини проти життя і здоров'я людини : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 7 лютого 2003 р. № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03>.

2. Про судову практику у справах про необхідну оборону : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 1 // ВВСУ. — 2002. — № 3 (31).

Темати рефератів та доповідей:

1. Злочини проти життя. Загальна характеристика і види.
2. Поняття вбивства та його види. Ознаки вбивства.
3. Умисне вбивство без обтяжуючих і пом'якшуючих обставин (просте вбивство).
4. Умисне вбивство при обтяжуючих обставинах.
5. Умисні вбивства при пом'якшуючих обставинах.
6. Злочини проти здоров'я. Загальна характеристика і види.
7. Поняття і види тілесних ушкоджень. Ступінь тяжкості тілесних ушкоджень. Критерії для визначення тяжкості тілесних ушкоджень.
8. Умисне тяжке тілесне ушкодження. Відмінність тяжкого тілесного ушкодження, що причинило смерть потерпілого від умисного вбивства та вбивства через необережність.
9. Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження.
10. Домашнє насильство.

Індивідуальні навчально-дослідні завдання:

1. Представте власне наукове повідомлення на тему «Відмежування злочину передбаченого ст. 133 КК від адміністративного проступків, передбачених ст. ст. 45, 46 КпАП».

2. Представте власне наукове повідомлення на тему «Відмежування злочину передбаченого ст. 135 КК від адміністративного проступка, передбаченого ст.122-2 КпАП».

3. Випишіть, принаймні 5 статей, що містяться у розділах I, III-XX Особливої частини КК, які охоплюють умисне заподіяння смерті іншій особі і щонайменше 5, які охоплюють заподіяння смерті через необережність.

4. Наведіть приклади (складіть і запишіть фабули) вчинення умисного вбивства, передбаченого пп. 1-7 ч.2 ст.115 КК.

5. Випишіть, принаймні, 5 статей, що містяться у розділах I, III-XX Особливої частини КК, які охоплюють умисне заподіяння тяжкого тілесного ушкодження іншій особі і, щонайменше, 5, які охоплюють заподіяння тяжкого тілесного ушкодження через необережність.

6. Наведіть приклади (складіть і запишіть фабули) вчинення умисного вбивства, передбаченого пп. 8-13 ч.2 ст.115 КК.

7. Випишіть, принаймні, 5 статей, що містяться у розділах I, III-XX Особливої частини КК, які передбачають відповідальність за погрозу вбивством, та ознаки потерпілого, мотиви вчинення таких злочинів.

8. Наведіть приклади (складіть і запишіть фабули) вчинення злочинів, передбачених ст.ст.117, 123, 124 КК.

Тема дискусійного обговорення: «Злочини у медичній сфері: проблеми притягнення до кримінальної відповідальності».

Нормативно-правові акти та література:

1. Правила судово-медичного визначення тяжкості тілесних ушкоджень: Затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17 січня 1995 р. // ЮВУ. – 1995. – 31 жовтня – 7 листопада.
2. Про судову практику в справах про злочини проти життя і здоров'я людини: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 7 лютого 2003 р. № 2.
3. Про судову практику у справах про необхідну оборону: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 1 // ВВСУ. – 2002. – № 3 (31).
4. Авраменко О. В. Стан сильного душевного хвилювання за кримінальним правом України : Монографія. – Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2009. – 244 с.
5. Алфьоров С. М., Шаблистий В. В. Кримінальна відповідальність за погрози застосуванням фізичного насильства : Монографія. – Запоріжжя : ФОП Зеленкевич Л. П., 2011. – 212 с.
6. Бабаніна В. В. Кримінальна відповідальність за залишення в небезпеці: Дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2010. – 238 с.
7. Байда А. О. Відповідальність за незаконну лікувальну діяльність за КК України (аналіз складу злочину, питання кваліфікації): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Харків, 2006. – 20 с.
8. Байда А. А. Уголовная ответственность за незаконную лечебную деятельность: Монография / Под науч. ред. В. И. Тютюгина. – Харьков : Одиссей, 2009. – 320 с.
9. Байлов А. В. Кримінальна відповідальність за посягання на життя та здоров'я особи, вчинені в стані сильного душевного хвилювання: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Харків, 2004. – 19 с.
10. Балабко В. В. Кримінальна відповідальність медичних працівників за злочини проти життя та здоров'я особи: Дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2013. – 268 с.
11. Брайловська А. І. Кримінально-правова кваліфікація неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Одеса, 2012. – 21 с.
12. Брич Л. П. Розмежування складів злочинів, спільною ознакою яких є суспільно небезпечні наслідки у вигляді шкоди здоров'ю людини. – Львів : ЛДУВС, 2009. – 59 с.
13. Брыч Л. П. Преступления против здоровья и против безопасности жизни и здоров'я по законодательству Украины. – Львов : Львовский государственный университет внутренних дел, 2010. – 116 с.
14. Бурдін В. М. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені в стані сильного душевного хвилювання : Монографія. – Львів : ПАІС, 2006. – 200 с.
15. Ганова Г. О. Кримінальна відповідальність за умисне вбивство, вчинене групою осіб за попередньою змовою: Дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2012. – 221 с.
16. Гороховська О. В. Вбивство через необережність: проблеми кримінальної відповідальності : Монографія / Наук. ред. А. А. Музика. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2007. – 180 с.
17. Гринчак С. В. Кримінальна відповідальність за незаконну трансплантацію органів або тканин людини : Монографія / Наук. ред. Л. В. Дорош. – Харків : Право, 2011. – 296 с.
18. Грищенко О. В. Кримінально-правова характеристика побоїв і мордування (ст. 126 КК України): Дис. ... канд. юрид. наук. – Харків, 2014. – 191 с.
19. Гришук В. К., Маковецька Н. Є. Умисні вбивства за кримінальним правом України та Республіки Польща : юридичний аналіз складів злочинів : Монографія. – Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2012. – 368 с.
20. Данилевський А. О., Болдарь Г. Є. Кримінальна відповідальність за

вчинення злочинів проти життя та здоров'я особи : проблеми кваліфікації та відмежування від суміжних складів злочинів : Наук.-практ. посібн. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2011. – 152 с.

21. Дідківська Н. А. Кримінальна відповідальність за умисне вбивство з метою приховати інший злочин або полегшити його вчинення: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2005. – 20 с.

22. Єгорова В. О. Криміналізація незаконного проведення дослідів над людиною та його кримінально-правові ознаки: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2010. – 19 с.

23. Корнієнко Є. В. Кримінально-правова характеристика зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної хвороби: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2013. – 19 с.

24. Короленко М. П. Кваліфікація і класифікація умисних вбивств при обтяжуючих обставинах: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2002.

25. Кримінальна відповідальність за незаконне проведення дослідів над людиною : Монографія / В. М. Куц, С. В. Гізімчук, В. О. Єгорова. – Харків : Юрайт, 2012. – 304 с.

26. Кримінальне право України : Особлива частина : Підручн. / За ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. – Т. 1. – Луганськ: Елтон–2, 2012. – С. 63–135.

27. Кримінально-правова охорона життя та здоров'я особи : Матеріали наук.-практ. конф. (м. Харків). 22–23 квітня 2004 р. / Ред. кол.: В. В. Сташис (голов. ред.) та ін. – К. – Харків: Юрінком Інтер, 2004. – 260 с.

28. Кучер В. І. Кримінально-правові проблеми вчинення злочинів способом особливо жорстокого поводження : Монографія. – К. : Азимут-Україна, 2004. – 120 с.

29. Литвин О. П. Злочини проти життя : Навч. посібн. – К. : Європейський університет, 2002. – 202 с.

30. Маковецька Н. Є. Умисні вбивства за кримінальним правом України та Республіки Польща: юридичний аналіз складів злочинів: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Львів, 2010. – 20 с.

31. Мамчур В. М. Кримінальна відповідальність за умисне вбивство особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового або громадського обов'язку: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2002. – 20 с.

32. Орлеан А. М. Кримінально-правове забезпечення в Україні охорони людини від експлуатації : Монографія. – Кам'янець-Подільський : ПП Буйницький О. А., 2014. – 456 с.

33. Остапенко Л. А. Кримінально-правова характеристика умисних вбивств при пом'якшуючих обставинах (статті 116, 117, 118 КК України): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2003. – 20 с.

34. Саинчин А. С. Убийство по заказу (уголовно-правовой, криминалистический и криминологический аспекты). – Одесса : Юридическая литература, 2003. – 245 с.

35. Самощенко И. В. Понятие угрозы в уголовном праве. – Харьков : СПД Вапнярчук Н. М., 2005. – 120 с.

36. Сапронов О. В. Кримінальна відповідальність за насильницьке донорство: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2005. – 16 с.

37. Тарасевич Т. Ю. Медичний працівник як спеціальний суб'єкт злочину: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2011. – 18 с.

38. Телесницький Г. Н. Кримінальна відповідальність за катування: порівняльно-правове дослідження: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2013. – 20 с.

39. Триньова Я. О. Кримінально-правова оцінка позбавлення життя іншої людини з жалю до неї : Монографія. – К., 2008. – 261 с.

40. Триньова Я. О. Кримінально-правова оцінка позбавлення життя людини із

співчуття до неї: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2010. – 20 с.

41. Чеботарьова Г. В. Кримінально-правова охорона правопорядку у сфері медичної діяльності : Монографія. – К.: КНТ, 2011. – 616 с.

42. Черевко К. О. Кримінально-правова та кримінологічна характеристика незаконного проведення абортів : Монографія / За заг. ред. О. М. Литвинова. – Харків : Ніка Нова, 2012. – 196 с.

43. Шестопалова Л. М. Самогубство та доведення до самогубства: заходи протидії: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2001. – 20 с.

Загальні рекомендації щодо підготовки до теми № 4

Готуючись до цієї теми, рекомендується ознайомитися з положеннями Конституції України щодо захисту життя та здоров'я особи. Треба врахувати, що посягання на життя та здоров'я особи охоплюють чималу кількість складів злочинів та поділяються на такі групи:

- Злочини проти життя особи;
- Злочини проти здоров'я особи;
- Злочини, що ставлять у небезпеку життя та здоров'я особи.

Найбільшу суспільну небезпеку становлять злочини проти життя. Тому потрібно з'ясувати загальне поняття вбивства, зміст його об'єктивних та суб'єктивних ознак, мати чітке уявлення про види вбивства та знати їх необхідні ознаки (статті 115-119 КК). До того ж, слід з'ясувати положення, що містяться в постанові Пленуму Верховного Суду України від 7 лютого 2003 р. № 2 „Про судову практику у справах про злочини проти життя та здоров'я особи”. Найбільші труднощі серед посягань на здоров'я особи викликає вивчення складу злочину, передбаченого ст. 121 „Умисне тяжке тілесне ушкодження”. Особливу увагу потрібно звернути на таку кваліфікуючу ознаку, як настання смерті потерпілого (ч. 2 ст. 121 КК). Необхідно відрізнити цей злочин від умисного або необережного вбивства. Рекомендується ознайомитися з Правилами судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень (затвержені наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17.01.1995 р.).

Курсанти, студенти повинні бути готові дати необхідну кримінально-правову характеристику й іншим злочинам проти здоров'я, наприклад, катуванню (ст. 127 КК), домашньому насильству (126-1 КК), залишенню в небезпеці (ст. 135 КК), ненаданню допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані (ст. 136 КК), порушенню встановленого законом порядку трансплантації органів або тканини людини (ст. 143 КК) тощо.

ТЕМА 5. Злочини проти волі, честі та гідності особи

Навчальні питання:

1. Загальна характеристика злочинів проти волі, честі та гідності особи.
2. Незаконне позбавлення волі або викрадення людини.
3. Насильницьке зникнення.
4. Захоплення заручників.
5. Підміна дитини.
6. Торгівля людьми.
7. Експлуатація дітей та використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом.
8. Незаконне поміщення в заклад з надання психіатричної допомоги.
9. Примушування до шлюбу.

Питання самостійної роботи: «Кримінально-правова характеристика злочину, передбаченого ст. 148 «Підміна дитини» КК України».

Теми рефератів та доповідей:

1. Честь та гідність особи як об'єкт злочину.
2. Торгівля жінками як кримінально-правова та соціальна проблема сучасності.
3. Кримінальна відповідальність за експлуатацію дітей.
4. Підміна дитини: кримінально-правовий аспект.
5. Примушування до шлюбу.

Тема дискусійного обговорення: «Проблеми криміналізації окремих діянь проти волі, честі та гідності особи».

Індивідуальні навчально-дослідні завдання:

1. Підготуйте медіапрезентацію «Злочини проти волі та свободи особи».
2. Підготуйте медіапрезентацію «Злочини проти честі та гідності особи».
3. Вкажіть ознаки, з використанням яких законодавцем сконструйовані прості види злочинів, передбачених розділом III Особливої частини КК, виділіть з диспозицій ст.ст.146-151 КК слова, які містять вказівки та такі ознаки.
 4. Порахуйте, і запишіть, скільки видів злочинів, передбачено кожною статтею розділу III Особливої частини КК України:
 - Ст. 146 КК - простих; кваліфікованих; особливо кваліфікованих. Це завдання виконують студенти, прізвища яких починаються на літери А, Б, В, Г, Д, Е, Є.
 - Ст. 147 КК - простих; кваліфікованих; особливо кваліфікованих. Це завдання виконують студенти, прізвища яких починаються на літери Ж, З, І, Ї, К, Л.
 - Ст. 149 КК - простих; кваліфікованих; особливо кваліфікованих. Це завдання виконують студенти, прізвища яких починаються на літери М, Н, О, П, Р, С, Т.
 - Ст. 150 КК - простих; кваліфікованих; особливо кваліфікованих. Це завдання виконують студенти, прізвища яких починаються на літери У, Ф, Х, Ц, Ч, Ш, Щ, Ю, Я.
 5. Запишіть такі, що повторюються, кваліфікуючі ознаки злочинів, передбачених статтями розділу III Особливої частини КК (тобто ознаки, які передбачені відповідними частинами двох чи більше статей). Усно будьте готові розкрити зміст кожної із таких ознак. Це завдання виконують студенти, які в списку академічної групи вказані під №№ від 1 до 15, а також ті, які поки що не знають свого порядкового номера в списку.
 6. Запишіть такі, що повторюються, особливо кваліфікуючі ознаки злочинів, передбачених статтями розділу III Особливої частини КК (тобто ознаки, які передбачені відповідними частинами двох чи більше статей). Усно будьте готові розкрити зміст кожної із таких ознак. Це завдання виконують студенти, які в списку академічної групи вказані під №№ від 16 до останнього номера.
 7. Запишіть 2 приклади вчинення замаху на злочини, передбачені статтями розділу III Особливої частини КК України (складіть фабули). Стаття, частина статті - на вибір студентів. При цьому спочатку вкажіть формулу кваліфікації скоєного, далі - стисло викладіть фактичні обставини, які свідчать, що має місце відповідний злочин.

Нормативно-правові акти та література:

1. Про психіатричну допомогу : Закон України від 22 лютого 2000 р. № 1489-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 19. – Ст. 143.

2. Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині : Закон України від 16 липня 1999 року № 1007-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 41. – Ст. 377.
3. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами : Закон України від 6 грудня 2017 року № 2227-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2018. – № 5. – Ст. 34.
4. Борисов В. І. Злочини проти волі, честі та гідності особи. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості (лекції 6 та 7). – Харків : СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2008. – С. 6–20.
5. Бортник В. А. Честь та гідність особи як об'єкт злочину: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2013. – 18 с.
6. Брич Л. П. Теорія розмежування складів злочинів : Монографія. – Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. – С. 666–703.
7. Володіна О. О. Кримінальна відповідальність за викрадення людини. – Харків: СПД ФО Мальцев О. В., 2005. – 221 с.
8. Гришук О. В. Людська гідність у праві: філософські проблеми. – К. : Атіка, 2007. – 432 с.
9. Калмиков Д. О. Кримінальна відповідальність за експлуатацію дітей : Монографія / Наук. ред. М. І. Хавронюк. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2012. – 560 с.
10. Кваліфікація злочинів, підслідних органам внутрішніх справ : Навч. посібн. / За заг. ред. В. В. Коваленка; за наук. ред. О. М. Джузи та А. В. Савченка. – К. : Атіка, 2011. – С. 82–124.
11. Козак В. А. Кримінальна відповідальність за торгівлю людьми (аналіз складу злочину): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Харків, 2003. – 20 с.
12. Кримінальне право України : Особлива частина: Підручн. / За ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. – Т. 1. – Луганськ : Елтон–2, 2012. – С. 136–157.
13. Куц В. М., Орлеан А. М. Прокурорські засоби протидії торгівлі людьми : Наук.-практ. посібн. / За ред. Г.П. Середи. – К. : Варта, 2007. – 168 с.
14. Лизогуб Я. Г., Яценко С. С. Протидія торгівлі людьми: аналіз вітчизняного та зарубіжного законодавства : Навч. посібн. / Наук. ред. С. С. Яценко. – К. : Атіка, 2005. – 240 с.
15. Наден О. В. Торгівля жінками як кримінально-правова та соціальна проблема сучасності. – К. : Атіка, 2004. – 288 с.
16. Негодченко Д. О. Кримінальна відповідальність за торгівлю людьми в Україні та інших країнах: порівняльно-правовий аналіз: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Харків, 2011. – 20 с.
17. Орлеан А. М. Кримінально-правова характеристика торгівлі людьми. – Харків : СИМ, 2005. – 180 с.
18. Підгородинський В. М. Відповідальність за торгівлю людьми за кримінальним законодавством України: Дис. ... канд. юрид. наук. – Одеса, 2005. – 219 с.
19. Протидія організованій злочинності у сфері торгівлі людьми / За заг. ред. В. І. Борисова, Н. О. Гуторової. – Харків : Одиссей, 2005. – 288 с.
20. М.С. Шевченко. Примушування до шлюбу: загальна характеристика складу злочину. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/24488/1/171-173.pdf>.
21. Юденко Т. М. Особливості провадження у справах про торгівлю людьми в контексті міжнародних стандартів: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2012. – 16 с.

Загальні рекомендації щодо підготовки до теми № 5

Вивчення наведеної вище теми повинно супроводжуватися ознайомленням з низкою Декларацій ООН, міжнародних конвенцій, законів і підзаконних актів, спрямованих на охорону волі, честі та гідності особи. Особливу увагу слід приділити кримінально-правовому аналізу складів таких злочинів.

Установлення кримінальної відповідальності за злочини проти волі, честі та гідності особи також продиктовано вимогами низки міжнародних нормативно-правових документів: Загальною декларацією прав людини (прийнята й проголошена резолюцією 217А (III) Генеральної Асамблеї від 10 грудня 1948 р.), Європейською конвенцією з прав людини від 4 листопада 1950 р. (ратифікована Україною 17 липня 1997 р.), Декларацією ООН про захист усіх осіб від насильницького зникнення від 18 грудня 1992 р., Міжнародною конвенцією про боротьбу із захопленням заручників від 17 грудня 1979 р. (ратифікована УРСР 8 травня 1987 р.), Конвенцією про права дитини від 20 листопада 1989 р. (ратифікована Україною 27 лютого 1991 р.), Конвенцією про рабство від 25 вересня 1926 р. (УРСР приєдналася до Конвенції 29 серпня 1956 р.), Конвенцією ООН про боротьбу з торгівлею людьми і експлуатацією проституції третіми особами від 2 грудня 1949 р. (ратифікована Україною 17 липня 1997 р.), Конвенцією про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18 грудня 1979 р. (ратифікована СРСР 19 грудня 1980 р.), Конвенцією про передачу осіб, які страждають психічними розладами, для проведення примусового лікування від 28 березня 1997 р. (ратифікована Україною 11 січня 2000 р.) тощо.

У законодавстві України питання захисту волі, честі та гідності особи врегульовано й низкою інших галузей законодавства (наприклад, цивільним). Основами законодавства про охорону здоров'я від 19 листопада 1992 р., Законами України "Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України" від 21 січня 1994 р., "Про охорону дитинства" від 26 квітня 2001 р., "Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх" від 24 січня 1995 р., "Про психіатричну допомогу" від 22 лютого 2000 р., деякими постановами КМ України (наприклад, постановою від 5 червня 2002 р. № 766, котра затверджує Комплексну програму протидії торгівлі людьми на 2002-2005 роки), постановами Пленуму ВС України тощо.

Незаконне позбавлення волі або викрадення людини (ст. 146 КК). Необхідно знати специфіку способу та мотиву посягання, коло потерпілих і суб'єктів злочину, зміст кваліфікуючих ознак складу злочину.

Захоплення заручників (ст. 147 КК). Слід вивчити форми прояву цього злочину та з якою метою він учиняється, а також мати уявлення про кваліфіковані види розглядуваного злочину. Допомогу в цьому надасть застосування положень постанови № 2 Пленуму Верховного Суду України від 26.03.1993 р. „Про судову практику в справах про злочини, пов'язані з порушенням режиму відбування покарання в місцях позбавлення волі”.

Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо передачі людини (ст. 149 КК). Потрібно охарактеризувати зміст об'єктивної та суб'єктивної сторони складу злочину, підкреслити особливості кваліфікованих складів злочину (ч. 2 і 3 ст. 143 КК). Рекомендується ознайомитися з нормами Закону України „Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини” від 16.08.1999 р.

Примушування до шлюбу (ст. 151-2 КК). З 11 січня 2019 року набуває чинності Закон України № 2227-VIII від 06.12.2017 «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» відповідно до даного Закону було прийнято ряд змін та

доповнень. Одним із таких нововведень є доповнення Кримінального кодексу України статтею яка передбачає відповідальність за примушування до шлюбу. Отже, примушування особи до вступу в шлюб або до продовження примусово укладеного шлюбу, або до вступу у співжиття без укладання шлюбу, або до продовження такого співжиття, або спонукання з цією метою особи до переміщення на територію іншої держави, ніж та, в якій вона проживає, – караються арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк. Якщо ж ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або щодо особи, яка не досягла шлюбного віку згідно із законодавством (18 років), або щодо двох чи більше осіб, – караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

ТЕМА 6. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості

Навчальні питання:

1. Загальна характеристика злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи.
2. Насильницькі статеві злочини:
 - Зґвалтування (ст. 152 КК)
 - Сексуальне насильство (ст. 153 КК)
 - Примушування до вступу в статевий зв'язок (ст. 154 КК)
3. Ненасильницькі статеві злочини:
 - Статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку (ст. 155 КК)
 - Розбещення неповнолітніх (ст. 156 КК)

Питання самостійної роботи: Опрацювати та законспектувати основні положення Постанови Пленуму верховного суду України № 5 від 30.05.2008 р. «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи».

Теми рефератів та доповідей:

1. Загальна характеристика злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи.
2. Статеві злочини у кримінальному законодавстві зарубіжних країн.
3. Кримінологічні проблеми боротьби із зґвалтуваннями, вчинюваними неповнолітніми.

Тема дискусійного обговорення: «Роль кримінально-правових заходів боротьби з злочинами проти статевої свободи та статевої недоторканості особи у кримінально-правовій політиці держави»

Індивідуальні навчально-дослідні завдання:

1. Підготуйте медіапрезентацію «Злочини проти статевої свободи особи».
2. Підготуйте медіапрезентацію «Злочини проти статевої недоторканості особи».
3. Вкажіть ознаки, з використанням яких законодавцем сконструйовані прості види злочинів, передбачених розділом IV Особливої частини КК, виділіть з диспозицій ст. 152-156 КК терміни, які містять вказівки та такі ознаки.

4. Порахуйте, і запишіть, скільки видів злочинів, передбачено кожною статтею розділу IV Особливої частини КК України:

- Ст. 153 КК - простих; кваліфікованих; особливо кваліфікованих. Це завдання виконують студенти, прізвища яких починаються на літери А, Б, В, Г, Д, Е, Є.

- Ст. 154 КК - простих; кваліфікованих; особливо кваліфікованих. Це завдання виконують студенти, прізвища яких починаються на літери Ж, З, І, Ї, К, Л.

- Ст. 153 КК - простих; кваліфікованих; особливо кваліфікованих. Це завдання виконують студенти, прізвища яких починаються на літери М, Н, О, П, Р, С, Т.

- Ст. 152 КК - простих; кваліфікованих; особливо кваліфікованих. Це завдання виконують студенти, прізвища яких починаються на літери У, Ф, Х, Ц, Ч, Ш, Щ, Ю, Я.

5. Запишіть 2 приклади: один - пособництва згвалтуванню, другий - готування до розбещення неповнолітніх (складіть фабули). При цьому спочатку вкажіть формулу кваліфікації скоєного, далі - стисло викладіть фактичні обставини, які свідчать, що має місце відповідний злочин.

6. Проведіть розмежування таких складів злочинів (заповніть таблицю):

Норми про склади злочинів, які розмежовуються	Спільні ознаки таких складів злочинів	Розмежувальні ознаки (ознаки складу злочину, за якими проводиться їх розмежування)	Зміст ознак, характерних для кожного із складів
<i>Ст.152 КК України - «Згвалтування»</i> <i>Ст. 154 КК України - «Примушування до вступу в статевий зв'язок»</i>			
<i>Ст.152 КК України - «Згвалтування»</i> <i>Ст.155 КК України - «Статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості»</i>			

Нормативно-правові акти та література:

1. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами : Закон України від 6 грудня 2017 року № 2227-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2018. – № 5. – Ст. 34.

2. Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи : Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 30.05.2008 р. // Постанови пленумів Верховного суду України та вищих спеціалізованих судів України в кримінальних та адміністративних провадженнях : (ОФЦ. ТЕКСТ) / Упоряд. С. А. Кузьмін, М. С. Кучеренко. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2015. – С. 341-354.

3. Брич Л. П. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи за законодавством України [Текст] / Брич Л. П. – Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. – 84 с.

4. Джужа О. М. Запобігання злочинам, що пов'язані із сексуальним насильством [Текст] : Монографія / Джужа О. М. – К.: Атіка, 2009. – 240 с.
5. Дудоров О. О. Кримінально-правова характеристика злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи [Текст]: Наук.-практ. Посібн / Дудоров О. О. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2011. – 352 с.
6. Кваліфікація злочинів, підслідних органам внутрішніх справ [Текст] : Навч. посібн. / За заг. ред. В. В. Коваленка; за наук. ред. О. М. Джужи та А. В. Савченка. – К. : Атіка, 2011. – С. 125–161.
7. Корчовий М. М. Кримінологічні проблеми боротьби із зґвалтуваннями, вчинюваними неповнолітніми: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2000. – 18 с.
8. Лисько Т. Д. Кримінальна відповідальність за зґвалтування (порівняльно-правовий аналіз): Дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2007. – 282 с.
9. Савченко А. В. Кримінальне законодавство України та федеральне кримінальне законодавство Сполучених Штатів Америки: комплексне порівняльно-правове дослідження [Текст] / Савченко А. В. : Монографія. – К. : КНТ, 2007. – С. 349–357.
10. Савченко А. В., Кузнецов В. В., Москаль Д. П., Сийплікі М. В. Кримінальна відповідальність за зґвалтування та насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом [Текст] / За заг. ред. О. М. Джужи. – Ужгород : ІВА, 2012. – 272 с.
11. Світличний О. О. Кримінальна відповідальність за розбещення неповнолітніх: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Запоріжжя, 2012. – 20 с.
12. Синєокий О. В. Психолого-правові проблеми кримінальної сексопатології. Вступ до криміноперверсології [Текст] / Синєокий О. В. : Монографія. – Харків : Право, 2009. – 752 с.
13. Чмут С. В., Хряпінський П. В. Кримінальна відповідальність за статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості [Текст] / Чмут С. В., Хряпінський П. В. : Монографія. – Запоріжжя : КСК-Альянс, 2011. – 184 с.
14. Шеремет А. П. Злочини проти статевої свободи [Текст] / Шеремет А. П. : Монографія. – Чернівці : Наші книги, 2007. – 216 с.

Загальні рекомендації щодо підготовки до теми № 6

Під час опанування цієї теми слід звернути увагу на те, що основним безпосереднім об'єктом у перелічених вище злочинах є статеві свободи та статеві недоторканості особи, а додатковим безпосереднім об'єктом — здоров'я, воля, честь і гідність особи, нормальний розвиток неповнолітніх.

Характеризуючи ці злочини, слід підкреслити форми їх учинення, встановити ознаки об'єктивної та суб'єктивної сторони посягань, специфіку кваліфікованих складів злочину. Треба пам'ятати про наступні положення:

- потерпілими від цих злочинів (а так само і суб'єктами цих злочинів) можуть бути особи як жіночої, так і чоловічої статі;
- статеві посягання різняться між собою способами їх вчинення (наприклад, природний і неприродний способи);
- суб'єктивна сторона статевого посягання характеризується прямим умислом і здебільшого сексуальним мотивом.

Кримінально-правовий аналіз складів злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи не може вважатися вичерпним без використання положень постанови № 5 Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 р. „Про судову практику в справах про зґвалтування та інші статеві злочини”.

ТЕМА 11. Злочини проти громадської безпеки

Навчальні питання:

1. Загальна характеристика злочинів проти громадської безпеки.
2. Злочини, пов'язані зі створенням та діяльністю злочинних об'єднань (ст. ст. 255-257, 260 КК).
3. Терористичний акт і пов'язані з ним злочини (ст. ст. 258, 258-1 – 258-5 КК).
4. Злочини проти порядку обігу небезпечних предметів і речовин (ст. ст. 261-269 КК).
5. Інші злочини проти громадської безпеки (ст. ст. 259, 267-1, 270, 270-1).

Питання самостійної роботи:

1. Ознайомитися та коротко законспектувати зміст постанови Пленуму Верховного Суду України „Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами”;
2. Ознайомитися та коротко законспектувати зміст постанови Пленуму Верховного Суду України „Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями.

Теми рефератів та доповідей:

1. Громадська безпека та особливості складів злочинів проти неї.
2. Кримінальна відповідальність за участь у злочинах вчинених злочинною організацією.
3. Терористичні злочини: кримінально-правова характеристика.
4. Кримінально-правова характеристика викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем.

Тема дискусійного обговорення: «Громадська безпека як об'єкт кримінально-правової охорони».

Індивідуальні навчально-дослідні завдання:

1. Проаналізуйте склад злочини «Створення злочинної організації» та розкрийте його співвідношення зі складами інших злочини, пов'язаних зі створенням та діяльністю злочинних об'єднань.
2. Підготуйте аналітичний огляд міжнародно-правових конвенцій, присвячених протидії тероризму.
3. З'ясуйте притаманні КК України вади регламентації відповідальності за терористичні злочини і запропонуйте шляхи їх усунення.
4. Здійсніть порівняльно-правовий аналіз КК України та інших держав про відповідальність за терористичні злочини.
5. Із залученням відповідних нормативно-правових актів розкрийте зміст бланкетної ознаки «незаконність» у складі злочини, передбаченого ст. 263 КК України.
6. Проаналізуйте склад злочини «Завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності».
7. Розкрийте кримінально-правову характеристику умисного знищення або

пошкодження об'єктів ЖКГ. З'ясуйте, наскільки вдалим є розміщення цієї кримінально-правової заборони у розділі Особливої частини КК, присвяченому злочини проти громадської безпеки.

8. Підготуйте наукове повідомлення за темою “Розмежування злочинів, передбачених ст. 293 КК України (“Грубе порушення громадського порядку”) і ст. 296 КК України (“Хуліганство”)”.

9. Проведіть розмежування таких складів злочинів:

Склади злочинів, які розмежовуються	Спільні ознаки таких складів злочинів	Розмежувальні ознаки (ознаки складу злочину, за якими проводиться їх розмежування)	Зміст ознак, характерних для кожного із складів злочинів
а) ч. 1 ст. 258 КК України – «Терористичний акт» - ст. 113 КК України – «Диверсія»			
б) ст. 257 КК України – «Бандитизм» - ч. 4 ст. 260 КК України – «Створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань»			
в) ч. 1 ст. 258 КК України - «Терористичний акт» - ст. 261 КК України – «Напад на об'єкти на яких є предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення»			
г) ст. 262 КК України – «Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними			

шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем» - ст. 263 КК України – «Незаконне поводження з зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами»			
д) ст. 275 КК України – «Порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд» - ст. 236 КК України – «Порушення правил екологічної безпеки»			

10. Проведіть відмежування таких складів злочинів проти громадської безпеки від адміністративних правопорушень:

а) ст. 263 КК України – «Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами» - ст. 190 КпАП України – «Порушення громадянами порядку придбання, зберігання, передачі іншим особам або продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї»;

б) ст. 264 КК України – «Недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів» - ст. 191 КпАП України – «Порушення громадянами правил зберігання, носіння або перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів».

Нормативно-правові акти та література:

1. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20 березня 2003 року № 638-IV (в редакції Закону від 07.07.2016 № 1437-VIII) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 25. – Ст. 180.

2. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями : постанова Пленуму Верховного Суду України № 13 від 23 грудня 2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05>.

3. Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами : постанова Пленуму Верховного Суду України № 3 від 26 квітня 2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-02>.

4. Балобанова Д. О. Щодо новел кримінально-правового регулювання безпеки поводження з вогнепальною зброєю / Актуальні проблеми кримінальної відповідальності: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 10–11 жовтня 2013 р. / Редкол.: В.Я. Тацій (голов. ред.), В.І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. – Харків: Право, 2013. – С. 419–422.
5. Бокій О.М. Проблеми обігу холодної зброї в Україні // Форум права. – 2008. – № 3 // www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-3/08banzvu.pdf
6. Бондарева К. Проблемні питання поняття «холодна зброя» і використання його в кримінальному законодавстві // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2009. – № 4. – С. 110-114;
7. Бурдін В. М. Окремі питання кримінальної відповідальності за бандитизм за КК України // Перша Всеукраїнська науково-практична конференція “Економічна безпека України: перспективи та шляхи забезпечення”. 27-28 листопада 2003 року. Тези доповідей. – Львів : Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2003.- С. 26-28.
8. Данилевський А. О. Кримінальна відповідальність за фінансування тероризму / Протидія злочинності: теорія та практика: Матеріали II міжвузівської науково-практичної конференції, 15 жовтня 2010 р. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2011. – С. 40–43.
9. Демидова Л. Кримінальна відповідальність за участь у злочинах вчинених злочинною організацією // Право України. - 2003. - № 1. - С. 102-104.
10. Демидова Л. М. Кримінальна відповідальність за створення злочинної організації [Текст] / Демидова Л. М. – Харків : СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2005. – 256 с.
11. Ємельянов В. П., Новікова Л. В., Семикін М. В. Терористичні злочини: кримінально-правова характеристика та питання вдосконалення антитерористичного законодавства : Монографія [Текст] / За заг. ред. В. П. Ємельянова. – Харків : Кроссруд, 2007. – 216 с.
12. Ємельянов В.П. Кримінально-правова протидія терористичній діяльності // Теоретико-прикладні проблеми протидії організованим злочинності та злочинам терористичної спрямованості: Матеріали науково-практичної конференції 8-9 квітня 2005 року, ч. 1 – Львів, 2005. – 359 с.
13. Ємельянов В.П. Тероризм, злочини терористичної спрямованості, злочини з ознаками тероризування: поняття і співвідношення // Вісник Національного університету внутрішніх справ. - Х. - 2002. - Вип. 19. - С. 131 - 135.
14. Ємельянов В. П. Антитерористичне законодавство : поняття, система, шляхи вдосконалення : монографія / В. П. Ємельянов. – Х. : Право, 2016. – 88 с.
15. Зеленецький В. С., Пилипчук В. Г., Настюк В. Я., Ємельянов В. П. та ін. Проблеми систематизації та комплексного розвитку антитерористичного законодавства України: монографія [Текст] / за заг. ред. Зеленецького В. С. та Настюка В. Я. – Х. : Право, 2008. – 96 с.
16. Кримінально-правові заходи протидії тероризму : порівняльний аналіз кодексів європейських держав / С. С. Яценко // Законодавство України. Науково-практичні коментарі. – 2005. – № 12. – С. 45-52.
17. Куц В. М., Кириченко О. В. Неправдиве повідомлення про загрозу громадській безпеці (кримінально-правова характеристика та заходи протидії) : Монографія. – К., Х. : Харків юридичний, 2006. – 212 с.
18. Ленъ В. В. Холодна зброя: дискусійні питання кримінальної відповідальності // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. – 2013. – Вип. № 4. – С. 133-138.
19. Меживой В. П. Про деякі терміни, що використовуються під час кваліфікації злочинів, пов'язаних з незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами // Проблеми правознавства і правоохоронної діяльності. - Донецьк: Донецький інститут внутрішніх справ. – 2002. – Вип. 2. – С. 183-192.

20. Сарнавський О. М. Кримінально-правова характеристика викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем: Дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2009. – С. 53;

21. Семикін В. М. Створення терористичної групи чи терористичної організації: кримінально-правове дослідження. – Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. – 145 с.

22. Сравнительное уголовное право : Особенная часть : Монография / Додонов В. Н., Капинус О. С., Щерба С. П.; Под общ. и науч. ред.: Щерба С. П. – М.: Юрлитинформ, 2010. – 544 с.

23. Тихий В. П. Громадська безпека та деякі особливості складів злочинів проти неї // Законодавство України: Науково-практичні коментарі. – 2002. – № 4. – С. 94-99.

24. Тихий В. П. Сучасні проблеми застосування і вдосконалення кримінально-правових норм про відповідальність за злочини проти громадської безпеки / В. П. Тихий // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2008. – № 3. – С. 40.

25. Хилюк С. Кваліфікація заздальгідь обіцяного сприяння учасникам злочинних організацій / С. Хилюк // Підприємництво, господарство і право. – 2012. – № 6. – С. 94-95.

Загальні рекомендації щодо підготовки до теми № 11

Засвоєння цієї теми передбачає вивчення поняття, загальної характеристики й видів злочинів проти громадської безпеки. Для зручності перелічені вище злочини можна поділити на дві групи:

- злочини проти безпеки життєдіяльності людей;
- злочини проти порядку використання загальнонебезпечних речовин і предметів.

Потім пропонується проаналізувати конкретні склади злочинів у кожній з цих груп.

Актуальність кримінально-правової боротьби зі злочинами проти громадської безпеки не викликає сумнівів. Необхідно мати на увазі, що положення розд. IX Особливої частини КК, де розташовані ці злочини, спрямовані насамперед на протидію організованій злочинності, тероризму та незаконному обігові предметів, вилучених із цивільного обігу. Ось чому так важливо, аналізуючи склади зазначених посягань знати не тільки низку певних законодавчих актів, а й відповідні постанови Пленуму Верховного Суду України, зокрема: Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями / Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 № 13 та Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва / Постанова Пленуму Верховного Суду України від 29 червня 2009 № 7.

ТЕМА 14. Злочини проти громадського порядку та моральності

Навчальні питання:

1. Поняття, загальна характеристика та види злочинів проти громадського порядку і моральності.

2. Злочини проти громадського порядку:

- групове порушення громадського порядку (ст. 293 КК);
- масові заворушення (ст. 294 КК);
- заклики до вчинення дій, що загрожують громадському порядку (ст. 295 КК);
- хуліганство(ст. 296 КК).

3. Злочини проти моральності:
- наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого (ст. 297 КК);
 - створення або утримання місць розпусти і звідництво (ст. 302 КК);
 - сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією (ст. 303 КК);
 - втягнення неповнолітніх в злочинну діяльність (ст. 304 КК).

Питання самостійної роботи: «Незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини (ст. 298 КК)».

Теми рефератів та доповідей:

1. Громадський порядок і моральність як об'єкти кримінально-правової охорони.
2. Жорстоке поводження з тваринами (ст. 299 КК): особливості юридичних складів злочину.
3. Ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію (ст. 300 КК): особливості юридичних складів злочину.
4. Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів (ст. 301 КК): особливості юридичних складів злочину.

Тема дискусійного обговорення: «Кримінально-правова охорона громадського порядку та моральності: стан та перспективи удосконалення».

Індивідуальні навчально-дослідні завдання:

3. Підготуйте повідомлення на тему «Сутність і визначення поняття «громадський порядок»».
4. Складіть мультимедійну презентацію «Система злочинів проти громадського порядку та моральності».
5. Підготуйте наукове повідомлення на тему «Особливості кримінальної відповідальності за знищення, пошкодження або приховування документів чи унікальних документів Національного архівного фонду».
6. Підготуйте наукове повідомлення на тему «Розмежування злочинів, передбачених ст. 293 КК України («Групове порушення громадського порядку») і ст. 296 КК України («Хуліганство»)».

Нормативно правові акти та література:

1. Про судову практику у справах про хуліганство : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 22 грудня 2006 року №10 [Електронний ресурс] // . – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/va010700-06>.
2. Про практику застосування судами України законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну та іншу антигромадську діяльність : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 лютого [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-04>.
3. Бандурка І. О. Кримінально-правова характеристика злочинів проти моральності у сфері статевих стосунків: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Запоріжжя, 2010. – 20 с.
4. Горб Н. О. Наруга над могилою: кримінально-правовий та кримінологічний аналіз: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2005. – 18 с.

5. Денисов С. Ф., Кулик Ю. С. Кримінально-правова характеристика жорстокого поводження з тваринами // Вісник Запорізького юридичного інституту. – 2003. – № 3. – С. 186-193.
6. Дзундза В. В. Суб'єкт втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність // Право і безпека. – 2004. – № 34. – С. 61-64.
7. Звонко Е. А. Хуліганство, совершаемое с использованием компьютерной техники // Вісник Луганської академії внутрішніх справ МВС ім. 10-річчя незалежності України. – 2005. – спец. випуск. – С. 82-85.
8. Івахненко О. А. Кримінальна відповідальність за хуліганські діяння: хуліганські злочини та склади злочинів : монографія / О. А. Івахненко ; за заг. ред. В. П. Ємельянова. – Х. : Право, 2016. – 184 с.
9. Калмиков Д. О., Данилевський А. О. Кримінальна та адміністративна відповідальність за жорстоке поводження з тваринами : Монографія. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2012. – 616 с.
10. Кузнецов В. В. Кримінально-правова охорона громадського порядку та моральності: стан та перспективи удосконалення / В. В. Кузнецов // Вісник Вищої ради юстиції. – 2011. – № 4 (8). – С. 84-96.
11. Кузнецов В. В. Злочини проти громадського порядку та моральності : Практ. посібн. / За заг. ред. В.І. Шакуна. – К. : ПАЛИВОДА А.В., 2007. – 160 с.
12. Кузнецов В. В. Кримінально-правова охорона громадського порядку та моральності в українському вимірі : Монографія. – К. : Інтерсервіс, 2012. – 908 с.
13. Кузнецов В. В., Бабаніна В. В., Кузнецова Л. О. Кримінальна відповідальність за хуліганство: національний та зарубіжний досвід : Монографія. – К. : Інтерсервіс, 2013. – 268 с.
14. Кузнецова Л. О. Кримінальна відповідальність за хуліганство: порівняльно-правове дослідження: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2011. – 20 с.
15. Кучанська Л. С. Поняття та система злочинів проти моральності у кримінальному праві України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2007. – 19 с.
16. Ландіна А. В. Кримінально-правова охорона моральності в Україні: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2005. – 22 с.
17. Ландіна А. В. Охорона моральності за Кримінальним кодексом України : монографія. – К. : Юрид. думка, 2013. – 204 с.
18. Міщенко М. О. Кримінально-правова охорона культурних цінностей в Україні: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2014. – 20 с.
19. Налуцишин В. В. Кримінальна відповідальність за хуліганство (ст. 296 КК України) : Монографія. – Харків : Харків юридичний, 2009. – 252 с.
20. Одайник Б. М. Кримінальна відповідальність за знищення, руйнування або пошкодження пам'яток – об'єктів культурної спадщини: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2010. – 19 с.
21. Олійничук Р. П. Кримінально-правова характеристика групового порушення громадського порядку: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2011. – 19 с.
22. Орлеан А. М. Кримінально-правове забезпечення в Україні охорони людини від експлуатації : Монографія. – Кам'янець-Подільський : ПП Буйницький О.А., 2014. – 456 с.
23. Плотнікова А. В. Кримінальна відповідальність за організацію заняття проституцією: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2010. – 20 с.
24. Рябчинська О. П. Боротьба з розповсюдженням порнографічних предметів і творів, що пропагують культ насильства і жорстокості: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2003. – 20 с.
25. Рябчинська О. П. Проблемні питання відповідальності за розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості // Держава та регіони. – 2004. – № 2. – С. 85-89.

26. Савченко А. В., Репецький С. П. Суспільна моральність як об'єкт злочинних посягань : Монографія. – Івано-Франківськ : Тіповіт, 2012. – 280 с.
27. Сердюк П. П. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Одеса, 2005. – 20 с.
28. Сравнительное уголовное право : Особенная часть : Монография / Под общ. и науч. ред. С. П. Щербы. – М. : Юрлитинформ, 2010. – С. 335–378.
29. Топольська І. О. Боротьба із втягненням неповнолітніх у злочинну або іншу антигромадську діяльність. – Луганськ : РВВ ЛАВС, 2003. – 192 с.
30. Шалдирван П. Масові заворушення // Вісник прокуратури. – 2003. – № 6. – С. 57-60.

Загальні рекомендації щодо підготовки до теми № 14

Під час вивчення цієї теми слід чітко розмежувати склади групового порушення громадського порядку (ст. 293 КК), масових заворушень (ст. 294 КК) та хуліганства (ст. 296 КК). Серед злочинів проти громадського порядку найбільш небезпечним і найбільш поширеним є хуліганство. При цьому необхідно засвоїти ознаки чотирьох різновидів хуліганства: адміністративного, кримінально-карного (ч. 1 ст. 296 КК), кваліфікованого (ч. 2 ст. 296 КК), особливо кваліфікованого (ч. 3 і 4 ст. 296 КК). Ось чому треба детально ознайомитися з постановою № 3 Пленуму Верховного Суду України від 28.06.1991 р. „Про судову практику в справах про хуліганство”. Потрібно також знати поняття, загальну характеристику й види злочинів проти моральності.

ТЕМА 17. Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян та злочини проти журналістів

Навчальні питання:

1. Поняття та види злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян та злочини проти журналістів.
2. Загальна характеристика складу злочинів проти порядку управління за чинним кримінальним законодавством України.
3. Злочини, що посягають на загальні засади управлінської діяльності в державі:
 - наруга над державними символами (ст. 338 КК): особливості юридичних складів злочинів;
 - незаконне перешкоджання організації або проведенню зборів, мітингів, походів і демонстрацій (ст. 340 КК): аналіз юридичного складу злочину;
 - захоплення державних або громадських будівель чи споруд (ст. 341 КК): особливості об'єктивної та суб'єктивної сторін юридичного складу злочину;
 - самоуправство (ст. 356 КК): особливості юридичного складу злочину.
4. Злочини, що посягають на окремі блага та інтереси фізичних осіб як суб'єктів управлінської діяльності:
 - опір представникові влади, працівникові правоохоронного органу, державному виконавцю, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві, уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ст. 342 КК): аналіз юридичних складів злочину, відмежування від інших злочинів, кваліфікація за сукупністю з іншими злочинами;
 - погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу (ст. 345 КК): особливості юридичних складів злочину, кваліфікація за сукупністю з іншими злочинами;

– посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця (ст. 348 КК): аналіз юридичного складу злочину, відмежування від інших злочинів;

– захоплення представника влади або працівника правоохоронного органу як заручника (ст. 349 КК): аналіз юридичного складу злочину, відмежування від суміжних злочинів.

5. Злочини проти журналістів:

– погроза або насильство щодо журналіста (ст. 345-1 КК);

– посягання на життя журналіста (ст. 348-1 КК);

– захоплення журналіста як заручника (ст. 349-1 КК).

6. Злочини, що посягають на встановлений порядок функціонування матеріальних носіїв управлінської діяльності:

– викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження (ст. 357 КК): аналіз юридичних складів злочину, відмежування від інших злочинів;

– підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збут, використання підроблених документів (ст. 358 КК): аналіз юридичних складів злочину, відмежування від інших злочинів, кваліфікація за сукупністю з іншими злочинами;

– незаконне придбання, збут або використання спеціальних технічних засобів отримання інформації (ст. 359 КК): аналіз юридичних складів злочину, відмежування від суміжних злочинів.

Питання самостійної роботи: відпрацювати і законспектувати особливості складів злочинів передбачених:

1. Ст. 344 КК «Втручання у діяльність державного діяча»;
2. Ст. 346 КК «Погроза або насильство щодо державного чи громадського діяча»

Теми рефератів та доповідей:

1. Кримінальна відповідальність за примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань.

2. Кримінально-правова охорона представників влади і громадськості, які охороняють правопорядок.

3. Законна професійна діяльність журналіста як об'єкт кримінально-правової охорони.

Тема дискусійного обговорення: «Журналістська діяльність в аспекті завдань кримінального права».

Індивідуальні навчально-дослідні завдання:

1. Підготуйте медіапрезентацію «Злочини проти органів державної влади, місцевого самоврядування, та об'єднань громадян».

2. Підготуйте медіапрезентацію «Злочини проти журналістів».

3. Наведіть приклади вчинення таких злочинів (складіть фабули) і запишіть їх письмово:

1) втручання у діяльність державного діяча;

2) перешкоджання діяльності народного депутата;

- 3) невиконання службовою особою законних вимог тимчасових слідчих комісій Верховної Ради України;
- 4) умисне пошкодження ліній зв'язку.
4. Назвіть прості склади злочинів, передбачені статтями розділу XV Особливої частини КК України, обов'язковою ознакою в яких виступає предмет. Встановіть зміст цієї ознаки у кожному із складів злочинів.
5. Підготуйте повідомлення за темою “Зміст понять “державний діяч”, “представник влади”, “громадський діяч”, “представник влади”, “працівник правоохоронного органу” у контексті норм розділу XV Особливої частини КК України”.

Нормативно правові акти та література:

1. Про громадські об'єднання : Закон України від 22 березня 2012 року № 4572-VI // Відомості Верховної Ради. – 2013. – № 1. – Ст. 1.
2. Про статус народного депутату України : Закон от 17 листопада 1992 року № 2790-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 3. – Ст. 17.
3. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02 червня 2016 року № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2016. – № 31. – Ст. 545.
4. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 2-3. – Ст. 12.
5. Про Службу безпеки України : Закон України від 25 березня 1992 р. № 2229-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 382.
6. Про Національну поліцію : Закон України від 2015 року № 2822 // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 40-41. – Ст. 379.
7. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 47. – Ст. 2051.
8. Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12.11. 2015 р. № 794-VIII // Голос України. – 2016. – 16 січня (№ 7- 6261).
9. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від від 23 грудня 1993 року № 3781-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 11. – Ст. 50.
10. Про участь громадян у охороні громадського порядку і державного кордону: Закон України від 22 червня 2000 року № 1835-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 40. – Ст. 338.
11. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.
12. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні : Закон України від 16 листопада 1992 року № 2782-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 1. – Ст. 1.
13. Про телебачення і радіомовлення : Закон України від 21.12.1993 № 3759-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 10. – Ст. 43.
14. Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів : Закон України від 23 вересня 1997 року № 540/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 50. – Ст. 302.
15. Про застосування судами законодавства, що передбачає відповідальність за посягання на життя, здоров'я, гідність та власність суддів і працівників правоохоронних органів : постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.06.92 № 8 [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-92>.
16. Про застосування законодавства, що передбачає державний захист суддів, працівників суду і правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у судочинстві : постанова Пленуму Верховного Суду України № 10 від 18 червня 1999 року // Постанови пленумів Верховного суду України та вищих спеціалізованих судів України в

кримінальних та адміністративних провадженнях [Текст]: (ОФІЦ. ТЕКСТ) / Упоряд. С. А. Кузьмін, М. С. Кучеренко. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2015. – С. 23-26.

17. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-ХІІ// Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.

18. Арманов М. Г. Кримінальна відповідальність за примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2009. – 17 с.

19. Буртовой М. О. Документ як предмет злочинів у сфері господарської діяльності: Дис. ... канд. юрид. наук. – Дніпропетровськ, 2010. – 259 с.

20. Возьний В. І. Деякі аспекти предмету злочину, передбаченого ст. 359 Кримінального кодексу України / В. І. Возьний //

21. Давидович І. І. Кримінально-правова охорона представників влади і громадськості, які охороняють правопорядок: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2007. – 20 с.

22. Денисов С. Ф. Підстави кримінальної відповідальності за наругу над державними символами / С. Ф. Денисов, О. С. Філіпський // Проблеми професійної підготовки слідчих : матер. наук.-практ. конф., м. Дніпропетровськ, 2007. – С. 51–55.

23. Дзюба Ю. П. Кримінальна відповідальність за викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження (аналіз складу злочину): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Харків, 2008. – 20 с.

24. Довгаль М. Поняття злочинів, що посягають на осіб, які представляють авторитет органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян / М. Довгаль // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2016. – № 2. – С. 96-108.

25. Дячкін О. П. Кримінальна відповідальність за посягання на електричні мережі, кабельні лінії зв'язку та їх обладнання : монографія / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. П. Ємельянова. – Д. : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2007. – 116 с.

26. Кашкаров О. О. Класифікація злочинів, передбачених Розділом XV Кримінального кодексу України, на підставі об'єкту злочину / О. О. Кашкаров // Кримський юридичний вісник. – 2009. – Вип. 3 (7).

27. Куйбіда Р. Свобода мирних зібрань у практиці Європейського суду з прав людини (компіляція позицій суду): наук.-метод. посіб. для суддів / Р. Куйбіда, М. Середа. – К. : Національна школа суддів України, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pravo.org.ua/files/_murni_zibranya.PDF.

28. Осадчий В. І. Кримінально-правовий захист правоохоронної діяльності : Монографія. – К. : Атіка, 2004. – 336 с.

29. Оленіна Я. Г. Особливості кримінальної відповідальності за погрозу щодо працівника правоохоронного органу (ч. 1 ст. 345 КК України) / Я. Г. Оленіна // Часопис Київського університету права. – 2014. – № 1. – С. 832-836.

30. Парасюк Н. М. Незаконні дії з документами, бланками, штампами та печатками за кримінальним правом України: юридичний аналіз складів злочинів (ст. ст. 357, 358 КК України): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Львів, 2011. – 19 с.

31. Письменський Є. О. Журналістська діяльність в аспекті завдань кримінального права / Є. О. Письменський // Проблеми науки кримінального права та їх вирішення у законотворчій та правозастосовній діяльності : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 8-9 жовт. 2015 р. / редкол. : В. Я. Тацій (голов. ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. – Харків : Право, 2015. – С. 151–155.

32. Соловійова А. М. Кримінально-правова характеристика примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Львів, 2005. – 20 с.

33. Тімошенко Н. О. Кримінально-правова характеристика підроблення документів, печаток та бланків, їх збуту та використання: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2009. – 19 с.

34. Тучков С. С. Підроблення як спосіб вчинення злочину: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2005. – 17 с.

35. Чайка В. О. Кримінальна відповідальність за посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2012. – 16 с.

36. Чуб І. М. Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, працівника державної виконавчої служби, приватного виконавця : монографія / І. М. Чуб ; [наук. ред. В. І. Тютюгін]. – Харків : Право, 2017. – 232 с.

37. Шаблистий В. В. Законна професійна діяльність журналіста як «новий об'єкт кримінально-правової охорони» / В. В. Шаблистий // Вісник кримінологічної асоціації України. – 2016. – № 2 (13). – С. 78-85.

Загальні рекомендації щодо підготовки до теми № 17

Вивчаючи тему “Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян”, курсанти, студенти, слухачі повинні: знати, що виступає в якості родового об'єкта цієї групи злочинів; в чому полягає їх суспільна небезпека; вміти давати характеристику об'єктивно-суб'єктивним елементам основних складів злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян; бути готовими при дачі відповіді до посилань на чинне кримінальне законодавство України і інші нормативно-правові акти, що стосуються цієї теми.

Велику групу злочинів займають місце саме злочини, що посягають на загальні засади управлінської діяльності в державі. Для успішного опарцювання даного питання слід ознайомитися з Законами України «Про громадські об'єднання», «Про судоустрій та статус суддів», «Про статус народного депутата України», «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» та ін. В кожному з цих актів слід вивчити положення щодо особливостей статусу вказаних суб'єктів. Окрему групу законодавчих актів складають ті, які визначають статус працівників правоохоронних органів (прокуратури, Національної поліції, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро).

Слід ознайомитися та законспектувати окремі положення Постанови Пленуму ВСУ № 8 від 26 червня 1992 р. «Про застосування судами законодавства, що передбачає відповідальність за посягання на життя, здоров'я, гідність та власність суддів і працівників правоохоронних органів». Слід мати на увазі, що дану постанову не поновлювалась з часу її останньої редакції (змінami, внесені згідно з Постановою Пленуму Верховного Суду № 12 від 03.12.97) і вказівки на окремі статті слід відносити до КК 1960 р.

Відносно питання про «законну діяльність журналістів», то слід мати на увазі, розділ XV Особливої частини КК України «Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та проти журналістів», що така діяльність буде законною, коли відбувається відповідно до нормативно-правових положень, визначених Конституцією України, законами України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р., «Про інформаційні агентства» від 28 лютого 1995 р. № 74/95-ВР, «Про друкові засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16 листопада 1992 р. № 2782-ХІІ, «Про телебачення і радіомовлення» від 21 грудня 1993 р., «Про державну таємницю» від 21 січня 1994 р.

ТЕМА 20. Злочини проти правосуддя

Навчальні питання:

7. Правосуддя як об'єкт кримінально-правової охорони.
8. Загальна характеристика злочинів проти правосуддя за чинним кримінальним законодавством України.
9. Злочини проти правосуддя, що вчинюються службовими особами, які здійснюють чи забезпечують здійснення правосуддя:
 - Завідомо незаконні затримання, привід, домашній арешт або тримання під вартою (ст. 371 КК): особливості юридичних складів злочину.
 - Притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності (ст. 372 КК): аналіз юридичних складів злочину.
 - Примушування давати показання (ст. 373 КК): особливості юридичних складів злочину, кваліфікація за сукупністю з іншими злочинами.
 - Постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови (ст. 275 КК): особливості юридичних складів злочину, відмежування від інших злочинів.
10. Злочини проти правосуддя, вчинювані особами, на яких покладені обов'язки зі сприяння у здійсненні правосуддя:
 - Завідомо неправдиве показання (ст. 384 КК): аналіз юридичних складів злочину.
 - Відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків (ст. 385 КК): особливості юридичного складу злочину.
 - Розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування (ст. 387 КК): особливості об'єктивної сторони та суб'єкта юридичного складу злочину.
11. Злочини проти правосуддя, вчинювані засудженими або особами, які знаходяться під вартою:
 - Ухилення від відбування покарання у виді обмеження волі та у виді позбавлення волі (ст. 390 КК): особливості юридичних складів злочину.
 - Ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі (ст. 389 КК): особливості об'єктивної сторони та суб'єкта юридичних складів злочину.
 - Злісна непокора вимогам адміністрації установи виконання покарань (ст. 391 КК): особливості юридичного складу злочину, відмежування від інших злочинів.
 - Дії, що дезорганізують роботу установ виконання покарань (ст. 392 КК): особливості об'єктивної сторони та суб'єкта юридичного складу злочину.
 - Втеча з місця позбавлення волі або з-під варти (ст. 393 КК): аналіз юридичних складів злочину, кваліфікація за сукупністю з іншими злочинами.

Питання самостійної роботи: «Злочини, що посягають на життя, здоров'я, особисту безпеку, інші блага та інтереси захисників чи представників особи у зв'язку з їх діяльністю з надання правової допомоги (втручання в діяльність захисника чи представника особи; погроза або насильство щодо захисника чи представника особи; умисне знищення або пошкодження майна захисника чи представника особи; посягання на життя захисника чи представника особи (ст. ст. 397-399 КК))».

Теми рефератів та доповідей:

1. Злочини проти правосуддя, вчинювані особами, які не мають безпосереднього відношення до здійснення правосуддя (ст. ст. 376-379 КК).

2. Невиконання судового рішення (ст. 382 КК): особливості об'єктивної сторони юридичних складів злочину, відмежування від інших злочинів.
3. Завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину (ст. 383 КК): аналіз юридичних складів злочину.
4. Перешкоджання з'явленню свідка, потерпілого, експерта, примушування їх до відмови від давання показань чи висновку (ст. 386 КК): особливості об'єктивної сторони юридичного складу злочину.
5. Приховування злочину (ст. 396 КК): аналіз юридичного складу злочину.
6. Втеча із спеціалізованого лікувального закладу (ст. 394 КК): аналіз юридичного складу злочину.
7. Порушення правил адміністративного нагляду (ст. 395 КК): аналіз юридичного складу злочину.
12. Посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги (ст. 400 КК): аналіз юридичного складу злочину.

Тема дискусійного обговорення: «Проблеми класифікації злочинів проти правосуддя».

Індивідуальні навчально-дослідні завдання:

5. Підготуйте наукове повідомлення на тему: «Проблеми класифікації злочинів проти правосуддя в науці кримінального права».
6. Підготуйте медіапрезентацію «Злочини проти правосуддя».
1. Підготуйте огляд автореферату: Мірошниченко С. С. Злочини проти правосуддя: теоретичні і прикладні проблеми запобігання та протидії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук ; спец. : 12.00.08 – кримінальне право і криминологія ; кримінально-виконавче право / С. С. Мірошниченко. – Київ ; Нац. акад. прокуратури України, 2012. – 40 с.
2. Підготуйте огляд наукової статті: Мисливий В. Удосконалення кримінально-правових норма щодо злочинів проти правосуддя / В. Мисливий // Право України. – 2011. – № 9. – С. 117-125.
7. Проведіть розмежування таких складів злочинів (заповніть таблицю):

Склади злочинів, які розмежовуються	Спільні ознаки таких складів злочинів	Розмежувальні ознаки (ознаки складу злочину, за якими проводиться їх розмежування)	Зміст ознак, характерних для кожного із складів злочинів
а) ст. 390 КК України «Ухилення від відбування покарання у виді обмеження волі та у виді позбавлення волі» - ст. 393			

КК України — «Втеча з місця позбавлення волі або з- під варти»			
б) ст. 396 КК України — «Приховування злочину» - ст. 384 КК України — «Завідомо неправдиве показання»			
г) ст. 396 КК України — «Приховування злочину» - ст. 383 КК України — «Завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину»			

8. Випишіть види потерпілих у складах злочинів проти правосуддя і склади злочинів, у яких потерпілий виступає обов'язковою ознакою.

9. Випишіть усі статті Особливої частини КК України, які передбачають відповідальність за посягання на життя конкретних потерпілих.

10. Наведіть приклади вчинення таких злочинів (складіть фабули):

- 1) ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі;
- 2) злісна непокора вимогам адміністрації установи виконання покарань.

Нормативно-правові акти та література:

1. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02 червня 2016 року № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2016. – № 31. – Ст. 545.

2. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 2-3. – Ст. 12.

3. Про Службу безпеки України : Закон України від 25 березня 1992 р. № 2229-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 382.

4. Про Національну поліцію : Закон України від 2015 року № 2822 // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 40-41. – Ст. 379.

5. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 47. – Ст. 2051.

6. Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12.11. 2015 р. № 794-VIII // Голос України. – 2016. – 16 січня (№ 7- 6261).

7. Берзін П. С. Кримінальна відповідальність за постановлення завідомо неправосудних постанови і ухвали у цивільних та кримінальних справах / П. С. Берзін // Законодавство України. Науково-практичні коментарі. – 2003. – №7. – С. 19-25.

8. Борисов В. І. Кримінальна відповідальність за завідомо незаконні затримання, привід або арешт / В. І. Борисов // Законодавство України. Науково-практичні коментарі. – 2004. – № 7. – С. 53-59.
9. Бринзанська О. В. Правосуддя як об'єкт злочинів, що посягають на діяльність установ кримінально-виконавчої системи / О. В. Бринзанська // Держава і право. Юридичні і політичні науки. – 2007. – Вип. 5. – С. 506-512.
10. Бурдін В. М. Окремі проблеми злочинів проти правосуддя за КК України / В. М. Бурдін // Життя і право. – 2004. – № 2. – С. 74-77.
11. Вакулик О. О. Кримінально-правова характеристика примушування давати показання: Дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2011. – 256 с.
12. Головчук В. А. Кримінально-правова охорона виконання судових рішень: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2012. – 19 с.
13. Голомша М. Об'єкти складу злочину: «Втеча з місця позбавлення волі або з-під варти» / М. Голомша // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2004. – Випуск 39. – С. 468-475.
14. Гуд Т. М. Проблемні питання визначення родового об'єкту приховування злочину / Т. М. Гуд // Юридичний науковий електронний журнал. – 2015. № 2. – С. 171-174.
15. Джуган М. П. Класифікація злочинів проти правосуддя // Вісн. Одеського ін-ту внутр. справ. – Одеса : Одес. юрид. ін-т НУВС, 2004. – № 1. – С. 83-86;
16. Дідик С. Є. Кримінально-правова охорона правосуддя від незаконних діянь судді як спеціального суб'єкта злочину: Дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2008. – 207 с.
17. Дідик С. Є. Родовий об'єкт злочинів проти правосуддя (проблеми визначення) / С. Є. Дідик // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 4. – С. 318-321.
18. Заліско О. І. Правосуддя як об'єкт кримінально-правової охорони : дис. ... канд. юрид. наук спец. : 12.00.08 – кримінальне право і кримінологія ; кримінально-виконавче право / О. І. Заліско. – Київ, 2015. – 236 с.
19. Злочини проти правосуддя : навч. посіб. за заг. ред. проф. В. І. Борисова, проф. В. І. Тютюгіна. – Х : Нац. юрид. акад. України, 2011. – 155 с.
20. Кваснєвська Н. Д. Кримінальна відповідальність судді за неправосуддя в Україні : Монографія. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 192 с.
21. Кваша О. О. Проблеми кримінальної відповідальності за втручання в діяльність судових органів / О. О. Кваша // Проблеми пенітенціарної теорії та практики. – 2005. – № 10. – С. 228-236.
22. Книженко С. О. Криміналістична класифікація злочинів проти правосуддя / С. О. Книженко // Право і безпека. – 2013. – № 1 (48). – С. 113-118.
23. Копотун І. М. Запобігання злочинам, що призводять до надзвичайних ситуацій у виправних колоніях : Монографія. – К. : Золоті ворота, 2013. – 472 с.
24. Кудрявцев В. В. Кримінально-правова охорона життя осіб, що є носіями судової влади, за кримінальним законодавством України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Одеса, 2006. – 20 с.
25. Кузнецов В. В., Сийплові М. В. Кримінальна відповідальність за притягнення як обвинуваченого завідомо невинуватої людини : Монографія / За заг. ред. В. І. Шакуна; передмова Г. О. Усатого. – Ужгород : ЗакДУ, 2011. – 284 с.
26. Кузьмін С. А. Іноземець як спеціальний суб'єкт злочинів проти правосуддя / С. Кузьмін // Вісн. прокуратури. – 2009. – № 5. – С. 61.
27. Лагода К. О. Невиконання судового рішення: кримінологічна характеристика та запобігання : дис. ... канд. юрид. наук спец. : 12.00.08 – кримінальне право і кримінологія ; кримінально- виконавче право / К. О. Лагода – Харків, 2015. – 230 с.
28. Мазур А. П. Правосуддя як об'єкт кримінально-правової охорони / А. П. Мазур // Університетські наукові записки. – 2012. – № 4. – С. 364-368.

29. Мірошніченко С. С. Злочини проти правосуддя: теоретичні і прикладні проблеми запобігання та протидії : автореф. дис ... д-ра юрид. наук / С. С. Мірошніченко . – Київ, 2012 . – 40 с.
30. Мірошніченко С. Класифікація злочинів проти правосуддя / С. Мірошніченко // Вісник академії правових наук України. – 2012. – № 2 (69). – С. 237-246.
31. Мірошніченко С. С. Система злочинів проти правосуддя потребує упорядкування / С. С. Мірошніченко // Часопис Академії прокуратури України. – 2012. – № 1 (14). – С. 1-6.
32. Мельник Р. І. Кримінально-правова характеристика завідомо незаконних затриман-ня, приводу, арешту та тримання під вартою (ст. 371 КК України): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2008. – 20 с.
33. Мисливий В. Удосконалення кримінально-правових норма щодо злочинів проти правосуддя / В. Мисливий // Право України. – 2011. – № 9. – С. 117-125.
34. Мульченко В. В. Система преступлений против правосудия в новом Уголовном кодексе Украины / В. В. Мульченко // Новый Кримінальний кодекс України. Питання застосування і вивчення : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. [Харків] 25–26 жовтня 2011 р. / редкол.: В. В. Сташис (голов. ред.) та ін. – К. ; Х. : Юрінком Інтер, 2002. – С. 207-209.
35. Мульченко В. В. До об'єкта злочинів проти правосуддя / В. В. Мульченко // Держава і право. Юридичні і політичні науки. – 2001. – Вип. 11. – С. 489-495.
36. Мульченко В. Погроза або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного// Право України. – 2004. – №7. – С. 75-76.
37. Омеляненко М. І. Кримінально-правова охорона порядку поведження з майном, на яке накладено арешт або яке описано чи підлягає конфіскації: Дис. ... канд. юрид. наук. – Запоріжжя, 2011. – 232 с.
38. Орел Ю. В. Кримінальна відповідальність за злісну непокору вимогам адміністрації виправної установи: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Дніпропетровськ, 2008. – 20 с.
39. Палюх Л. М. До питання про родовий об'єкт злочинів проти правосуддя / Л. М. Палюх // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ 2008 – № 3. – С. 1-9.
40. Романишин О. Р. Характеристика системи кримінально-правової охорони порядку виконання судових рішень у кримінальному провадженні / О. Р. Романишин // Часопис Київського університету права. – 2014. – № 4. – С. 269-272.
41. Сванідзе Е. Ефективне розслідування фактів жорстокого поведження: Керівні принципи застосування європейських стандартів. – К. : К.І.С., 2009. – 144 с.
42. Соболева О. О. Кримінальна відповідальність за незаконні дії щодо майна, на яке накладено арешт, заставленого майна або майна, яке описано чи підлягає конфіскації: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2012. – 20 с.
43. Сравнительное уголовное право : Особенная часть : Монография / Под общ. и науч. ред. С. П. Щербы. – М. : Юрлитинформ, 2010. – С. 472-485.
44. Трушківська Л. В. Кримінально-правова охорона особистих благ захисника чи представника особи у зв'язку з наданням ними правової допомоги (ст.ст. 398, 400 КК України): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2013. – 20 с.
45. Шиян Д. С. Кримінально-правові наслідки ухилення від відбування покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатись певною діяльністю / Д. С. Шиян // Вісник Запорізького юридичного інституту. – 2003. – №2. – С. 203-270.
46. Шепітько М. В. Родовий та видовий об'єкт злочину “завідомо неправдиве показання” (ст. 384 КК України) // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. праць. – Х. : Право, 2010. – Вип. 20. – С. 254-259.

47. Чорна О. В. Кримінально-правове забезпечення виконання рішень суду у кримінальному провадженні як об'єкт наукового дослідження / О. В. Чорна // Вісник кримінологічної асоціації України. – 2016. – № 3 (14). – С. 217-226.

48. Юшина Ю. В. Посягання на правосуддя, що здійснюються у процесі перевірки інформації про вчинені або підготовлювані злочини (кримінально-правовий аспект): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Запоріжжя, 2012. – 20 с.

49. Яценко С. О. Кримінальна відповідальність за умисне невиконання угоди про примирення або про визнання винуватості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук спец. : 12.00.08 «– кримінальне право і кримінологія ; кримінально-виконавче право / С. О. Яценко. – Харків ; Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2016. – 16 с.

Загальні рекомендації щодо підготовки до теми № 20

З метою успішного вивчення цієї групи злочинів, та підготовки до семінарського заняття рекомендується ознайомитись з основними підручниками та нормативними документами, які необхідно використовувати в процесі вивчення теми. Ними зокрема є: Постанови Пленуму Верховного Суду України "Про застосування законодавства, яке забезпечує підозрюваному, обвинуваченому, підсудному право на захист" від 7 липня 1995 р. № 10, "Про застосування законодавства, що забезпечує незалежність суддів" від 12 квітня 1996 р. № 4, "Про практику застосування судами України законодавства у справах про порушення правил адміністративного нагляду" від 28 березня 1986 р. № 3, "Про судову практику в справах про злочини, пов'язані з порушеннями режиму відбування покарання в місцях позбавлення волі" від 26 березня 1993 р. № 2, "Про практику застосування судами запобіжного заходу у вигляді взяття під варту та продовження строків тримання під вартою на стадіях дізнання і досудового слідства" від 25 квітня 2003 р. № 4 тощо.

Додатково необхідно ознайомитися з Правилами тримання осіб, узятих під варту і засуджених у слідчих ізоляторах Державного департаменту України з питань виконання покарань, а також зі змістом Законом України „Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі”.

Порядок оцінювання

Розподіл балів, які отримують курсанти (студенти)

Кримінальне право (Загальна частина)

№ теми	Семін. заняття	Практ. заняття	ІНДЗ	Самост. робота	Залік	Всього балів
1			0,3	0,3	40	0,6
2	2		0,3	0,3		2,6
3	2		0,3	0,3		2,6
4	2		0,3	0,3		2,6
5	2		0,3	0,3		2,6
6	2		0,3	0,3		2,6
7	2		0,3	0,3		2,6
8	2		0,3	0,3		2,6
9	2	2	0,3	0,3		4,6
10	2	2	0,3	0,3		4,6
11	2	2	0,3	0,3		4,6
12	2		0,3	0,3		2,6
13	2		0,3	0,3		2,6
14	2		0,3	0,3		2,6
15	2	2	0,3	0,3		4,6
16	2	2	0,3	0,3		4,6
17	2	2	0,3	0,3		4,6
18	2		0,3	0,3		2,6
19	2		0,3	0,3		2,6
20			0,3	0,3		0,6
1-20	36	12	6	6	40	60+40
Всього за навч. курс	36	12	6	6	40	100

Кримінальне право (Особлива частина)

№ теми	Семін. заняття	Практ. заняття	ІНДЗ	Самост. робота	Тестовий контроль	Екзамен	Всього балів
1			1	1	2,5		2
2			1	1			2
3	2		1	1			4
4	2		1	1			4
5	2		1	1			4
6			1	1			2
7		2	1	1			4
8			1	1			2
9		2	1	1			4
10		2	1	1			4
11	2		1	1			4+2,5
12			1	1		25	2
13			1	1			2

14	2		1	1	2,5		4
15			1	1			2
16		2	1	1			4
17			1	1			2
18			1	1			2
19		2	1	1			4
20	2		1	1			4
21		2	1	1			4
22	2		1	1			4+2,5
1-22	14	12	22	22			5
Всього за навч. курс	14	12	22	22	5	25	100

Порядок оцінювання знань курсантів (студентів)

/п	Вид навчальної діяльності	Кількість балів
	Робота на семінарському занятті	до 2
	Робота на практичному занятті	до 2
	Підсумковий тестовий контроль	до 2,5
	Самостійна та індивідуальна робота	до 1
	ІНДЗ	до 1
	Залік / Екзамен	40/ 25 балів

Відповідь на семінарському занятті оцінюється за наступними критеріями:

0,4 - 1 бала – курсант (студент) у повному обсязі опрацював програмний матеріал, основну і додаткову літературу, має глибокі й міцні знання, упевнено оперує набутими знаннями у вирішенні завдань, робить аргументовані висновки, може вільно висловлювати власні судження і переконувати інших, здатний презентувати власне розуміння питання.

0,3 - 0,4 бала – курсант (студент) володіє навчальним матеріалом, формулює нескладні висновки, може узагальнювати набуті знання і частково застосовувати їх у вирішенні завдань, аргументація на достатньому рівні.

0,1 - 0,3 бала – курсант (студент) загалом самостійно відтворює програмний матеріал, може дати стислу характеристику питання, але у викладеному матеріалі є істотні прогалини, є певні неточності як у відтворенні матеріалу, так і у висновках, аргументація низька, використання набутих знань у вирішенні завдань на низькому рівні.

0 балів – курсант (студент) за допомогою викладача намагається відтворити матеріал, але відповідь неточна, неповна, головний зміст матеріалу не розкрито, аргументація та власне розуміння питання майже відсутні; курсант (студент) із помітними труднощами використовує певні знання у вирішенні завдань.

Доповнення на семінарському занятті передбачає стислий виступ (повідомлення) у розвиток положень, висловлених доповідачем. Доповнення не повинно повторювати аргументацію та фактичний матеріал доповідача. Цінність доповнення пролягає у вмінні привернути увагу до тих аспектів обговорюваного питання, що не знайшли свого

висвітлення у виступі доповідача. При оцінюванні доповнень курсантів (студентів) їх кількість не має значення.

Оцінюється доповнення за такими критеріями: значне (суттєве, змістовне, неодноразове, або якщо воно розкриває зміст навчального питання, яке не було висвітлено у попередній відповіді) – до **0,5** бала; незначне (поверхове) – від **0,1** бала.

Написання ІНДЗ оцінюється за критеріями: відповідна форма, грамотність, логічно-послідовне викладення матеріалу, охайність, науковість, достатня кількість дослідженої літератури, достатній обсяг та пропорційність структурних частин роботи. За наявності всіх компонентів робота отримує **3** балів; обмежена кількість використаної літератури – до **2** балів; за неохайне оформлення, недостатньо повне відображення обраної теми, суттєві помилки – до **1** балів.

Підсумковий (модульний) контроль проводиться за підсумками вивчення змістового модуля дисципліни та дає змогу визначити рівень теоретичних знань. Курсант (студент) має право підтвердити, або підвищити свій рейтинговий показник, набраний в ході роботи на лекціях та семінарських заняттях. Тестування проводиться в письмовому виді або з використанням комп'ютера. За 7 днів до тестування викладач доводить до відома курсантів перелік тем. Результати тестування подаються у вигляді відомості до навчального відділу. До відомості у відповідних графах вноситься така інформація:

- оцінка в балах та мовному еквіваленті, отримана курсантом (студентом), який склав тест;
- запис «не з'явився» – курсанту, який був відсутнім під час проведення тесту;
- «0» (нуль) балів отримує курсант (студент), який не склав тест.

Під час написання тесту, наявність у курсанта (студента) допоміжних матеріалів не допускається. У випадку спроби списування тестування курсанта (студента) припиняється, а у відомість ставиться відмітка про те, що він не склав тест.

Результати тестування подаються до навчального відділу не пізніше, ніж через день після проведення тестування.

Тест вважається складеним, якщо виконано не менше 60% завдань. Максимальна кількість балів за тест – **5**.

Підсумковий контроль якості засвоєння знань курсантами (студентами) з дисципліни «Кримінальне право. Особлива частина».

Складання екзамену. У випадку, якщо курсант (студент) впродовж семестру набрав від 35 до 70 балів, він повинен скласти екзамен з метою підвищення свого рейтингу, але не більше ніж на 25 балів.

Питання до екзамену складаються на основі навчальної програми дисципліни і адекватно відображають зміст усього навчального матеріалу. Якщо курсант (студент) за підсумками модульного контролю та складання екзамену не набрав балів, достатніх для виставлення позитивної оцінки (60 балів і більше), він має право перескласти екзамен, однак при цьому не враховуються результати складання екзамену – підвищення балів здійснюється від рейтингової оцінки за результатами аудиторної роботи та модульного контролю.

Курсанти (студенти), які впродовж семестру набрали менше 35 балів, до складання екзамену не допускаються.

Написання курсової роботи оцінюється за критеріями: відповідна форма, грамотність, логічно-послідовне викладення матеріалу, охайність, науковість, достатня кількість дослідженої літератури, достатній обсяг та пропорційність структурних частин

роботи. За наявності всіх компонентів курсова робота отримує 100 балів; за підготовку курсової роботи – до 70 балів; за захист курсової роботи – до 30 балів.

Порядок контрольного оцінювання знань курсантів (студентів)

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
64-74	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Підсумковий контроль якості засвоєння знань курсантами з навчальної дисципліни «Кримінальне право»

Складання екзамену. У випадку, якщо курсант впродовж семестру набрав від 35 до 75 балів, він повинен скласти екзамен з метою підвищення свого рейтингу, але не більше ніж на 25 балів.

Питання до екзамену складаються на основі навчальної програми дисципліни і адекватно відображають зміст усього навчального матеріалу дисципліни «Теорія кваліфікації злочинів». Якщо курсант за підсумками модульного контролю та складання екзамену не набрав балів, достатніх для виставлення позитивної оцінки (60 балів і більше), він має право перескласти екзамен, однак при цьому не враховуються результати складання екзамену – підвищення балів здійснюється від рейтингової оцінки за результатами аудиторної роботи та модульного контролю.

Курсанти, які впродовж семестру набрали менше 35 балів, до складання екзамену не допускаються.

Оцінка «відмінно», «А» (90 – 100 балів)

1. При відповіді на питання курсант, студент виявив глибокі, міцні, узагальнені, системні знання навчального матеріалу; здатний аргументовано використовувати їх у нестандартних ситуаціях.
2. Уміє самостійно знаходити джерело додаткової інформації та аналізувати й використовувати її, виявляє власне ставлення до неї.
3. Самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особисту позицію до них. Вільно висловлює власні судження і переконливо їх аргументує.
4. Презентує власну інтерпретацію навчального матеріалу; уміє запропонувати проблемне або суперечливе питання для розгляду іншими студентами.
5. Відповідь студенту повна, логічна, доказова, обґрунтована, творча.

Оцінка «добре», «В» (82 – 89 балів)

1. Курсант, студент виявляє знання і розуміння навчального матеріалу; правильно, логічно відтворює його; вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях.
2. Уміє аналізувати і систематизувати інформацію, встановлювати найсуттєвіші, зв'язки й залежності між явищами й фактами, використовуючи загальновідомі докази у власній аргументації.
3. Відповідь курсанта, студента повна, логічна, обґрунтована, але з деякими неточностями, їй бракує власних суджень.

Оцінка «добре», «С» (75 – 81)

1. Курсант, студент виявляє знання і розуміння навчального матеріалу; правильно, логічно відтворює його; вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях.
2. Уміє аналізувати і систематизувати інформацію, встановлювати найсуттєвіші, зв'язки й залежності між явищами й фактами, використовуючи загальновідомі докази у власній аргументації.
3. Відповідь курсанта, студента повна, обґрунтована, але з певною кількістю грубих помилок, їй бракує власних суджень.

Оцінка «задовільно», «D» (68 – 74)

1. Курсант, студент може в цілому самостійно відтворювати (на репродуктивному рівні) значну частину навчального матеріалу.
2. Здатний з помилками й неточностями дати визначення понять та пояснити їх на прикладах.
3. Відповідь курсанта, студента правильна, але неповна, недостатньо аргументована, їй бракує самостійності при оцінюванні висловлюваних суджень.

Оцінка «задовільно», «E» (60 - 67)

1. Курсант, студент може в цілому самостійно відтворювати (на репродуктивному рівні) значну частину навчального матеріалу.
2. Здатний з помилками й неточностями дати визначення понять та пояснити їх на прикладах.
3. Відповідь курсанта, студента задовольняє мінімальні критерії.

Оцінка «незадовільно», «FX» (35 – 59)

1. Курсант, студент розрізняє об'єкт вивчення і може фрагментарно відтворити незначну частину навчального матеріалу.
2. Відповідь його елементарна, неповна, безсистемна, складається з кількох простих речень, часто на рівні "так - ні" (при виборі правильного варіанта із двох запропонованих викладачем). Обов'язкове повторне вивчення і перескладання відповідного розділу програмного матеріалу.

Оцінка «незадовільно», «F» (1 – 34)

1. Курсант, студент розрізняє об'єкт вивчення і може фрагментарно відтворити незначну частину навчального матеріалу.
2. Відповідь курсанта, студента неповна, безсистемна, складається з кількох простих речень. Обов'язкове повторне вивчення і перескладання відповідного всього програмного матеріалу.

Перелік питань для підготовки до заліку

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

1. Поняття та предмет кримінального права.
2. Завдання кримінального права.
3. Функції кримінального права України.
4. Принципи кримінального права.
5. Система кримінального права.
6. Взаємозв'язок кримінального права з іншими галузями права.
7. Закон про кримінальну відповідальність.
8. Тлумачення закону про кримінальну відповідальність.
9. Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі.
10. Чинність закону про кримінальну відповідальність у просторі.
11. Система Загальної частини КК.
12. Ознаки злочину та відмінність злочину від інших правопорушень.
13. Класифікація злочинів.
14. Склад злочину: поняття, значення, зміст, ознаки.
15. Обов'язкові і факультативні ознаки складу злочину.
16. Об'єкт злочину.
17. Предмет злочину.
18. Об'єктивна сторона складу злочину.
19. Причинний зв'язок у кримінальному праві.
20. Факультативні ознаки об'єктивної сторони складу злочину: поняття, види та їх загальна характеристика.
21. Суб'єкт злочину: поняття, види, зміст.
22. Поняття неосудності та її критерії.
23. Обмежена осудність.
24. Суб'єктивна сторона складу злочину.
25. Поняття та форми вини у кримінальному праві.
26. Умисел та його види.
27. Необережність та її види у кримінальному праві.
28. Складна (змішана) форма вини та її значення.
29. Мотив і мета складу злочину.
30. Поняття та види помилок у кримінальному праві.

31. Поняття й види стадій вчинення злочину.
32. Закінчений злочин.
33. Незакінчений злочин та його види.
34. Готування до злочину.
35. Замах на злочин та його види.
36. Добровільна відмова від доведення злочину до кінця та її значення.
37. Форми співучасті у кримінальному праві.
38. Види співучасників злочину за кримінальним законом.
39. Причетність до злочину та її види.
40. Поняття та загальна характеристика множинності злочинів.
41. Поняття та види одиночного злочину.
42. Повторність як вид множинності злочинів.
43. Сукупність як вид множинності злочинів.
44. Рецидив як вид множинності злочинів.
45. Обставини, що виключають злочинність діяння: поняття, види та загальна характеристика.
46. Необхідна оборона як обставина, що виключає злочинність діяння.
47. Уявна оборона як обставина, що виключає злочинність діяння.
48. Затримання особи, що вчинила злочин як обставина, що виключає злочинність діяння.
49. Крайня необхідність як обставина, що виключає злочинність діяння.
50. Фізичний або психічний примус як обставина, що виключає злочинність діяння.
51. Виконання наказу або розпорядження як обставина, що виключає злочинність діяння.
52. Діяння, пов'язане з ризиком як обставина, що виключає злочинність діяння.
53. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної організованої групи чи злочинної організації як обставина, що виключає злочинність діяння.
54. Поняття та види звільнення від кримінальної відповідальності.
55. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям.
56. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим.
57. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки.
58. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з із зміною обстановки.
59. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.
60. Поняття і мета покарання за кримінальним законом України.
61. Система та види покарань за кримінальним законом України.
62. Основні покарання за кримінальним законом України.
63. Додаткові покарання за кримінальним законом України.
64. Покарання, що можуть призначатися і як основні, і як додаткові.
65. Штраф як вид кримінального покарання.
66. Позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу як вид кримінального покарання.
67. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як вид кримінального покарання.
68. Громадські роботи як вид кримінального покарання.
69. Виправні роботи як вид кримінального покарання.
70. Службові обмеження для військовослужбовців як вид кримінального покарання.
71. Конфіскація майна як вид покарання.
72. Арешт як кримінальне покарання.
73. Обмеження волі як кримінальне покарання.

74. Тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців як вид кримінального покарання.
75. Позбавлення волі на певний строк як вид кримінального покарання.
76. Довічне позбавлення волі як вид кримінального покарання.
77. Принципи призначення покарання за кримінальним законодавством України.
78. Загальні засади призначення покарання за кримінальним законодавством України.
79. Обставини, які пом'якшують покарання.
80. Обставини, які обтяжують покарання.
81. Призначення покарання за закінчений злочин та злочин, вчинений у співучасті.
82. Призначення покарання за наявності обставин, що його пом'якшують.
83. Призначення покарання за незакінчений злочин та за злочин, вчинений у співучасті.
84. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом.
85. Призначення покарання за сукупністю злочинів.
86. Призначення покарання за сукупністю вироків.
87. Обчислення строків покарання та правила складання покарання та зарахування строку попереднього ув'язнення.
88. Звільнення від покарання за кримінальним законом України.
89. Звільнення від покарання у зв'язку із втратою особою суспільної небезпечності.
90. Звільнення від відбування покарання за кримінальним законом України.
91. Звільнення від відбування покарання з випробуванням.
92. Звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку.
93. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання.
94. Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким.
95. Звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років.
96. Звільнення від відбування покарання за хворобою.
97. Звільнення від покарання у зв'язку з амністією.
98. Звільнення від покарання у зв'язку з помилюванням.
99. Погашення та зняття судимості.
100. Заходи кримінально-правового впливу: поняття, мета, суб'єкти застосування, види.
101. Примусові заходи медичного характеру та примусове лікування.
102. Спеціальна конфіскація (ст. 96-1 КК).
103. Випадки застосування спеціальної конфіскації (ст. 96-2 КК).
104. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.
105. Обмежувальні заходи.
106. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх.
107. Особливості призначення кримінальних покарань щодо неповнолітніх.
108. Особливості звільнення неповнолітніх від кримінального покарання.
109. Особливості звільнення неповнолітніх від відбування кримінального покарання.
110. Особливості погашення та зняття судимості щодо неповнолітніх.

Перелік питань для підготовки до екзамену

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

111. Поняття та предмет кримінального права.
112. Завдання кримінального права.
113. Функції кримінального права України.
114. Принципи кримінального права.
115. Система кримінального права.
116. Взаємозв'язок кримінального права з іншими галузями права.
117. Закон про кримінальну відповідальність.
118. Тлумачення закону про кримінальну відповідальність.
119. Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі.
120. Чинність закону про кримінальну відповідальність у просторі.
121. Система Загальної частини КК.
122. Ознаки злочину та відмінність злочину від інших правопорушень.
123. Класифікація злочинів.
124. Склад злочину: поняття, значення, зміст, ознаки.
125. Обов'язкові і факультативні ознаки складу злочину.
126. Об'єкт злочину.
127. Предмет злочину.
128. Об'єктивна сторона складу злочину.
129. Причинний зв'язок у кримінальному праві.
130. Факультативні ознаки об'єктивної сторони складу злочину: поняття, види та їх загальна характеристика.
131. Суб'єкт злочину: поняття, види, зміст.
132. Поняття неосудності та її критерії.
133. Обмежена осудність.
134. Суб'єктивна сторона складу злочину.
135. Поняття та форми вини у кримінальному праві.
136. Умисел та його види.
137. Необережність та її види у кримінальному праві.
138. Складна (змішана) форма вини та її значення.
139. Мотив і мета складу злочину.
140. Поняття та види помилок у кримінальному праві.
141. Поняття й види стадій вчинення злочину.
142. Закінчений злочин.
143. Незакінчений злочин та його види.
144. Готування до злочину.
145. Замах на злочин та його види.
146. Добровільна відмова від доведення злочину до кінця та її значення.
147. Форми співучасті у кримінальному праві.
148. Види співучасників злочину за кримінальним законом.
149. Причетність до злочину та її види.
150. Поняття та загальна характеристика множинності злочинів.
151. Поняття та види одиничного злочину.
152. Повторність як вид множинності злочинів.
153. Сукупність як вид множинності злочинів.
154. Рецидив як вид множинності злочинів.
155. Обставини, що виключають злочинність діяння: поняття, види та загальна характеристика.
156. Необхідна оборона як обставина, що виключає злочинність діяння.
157. Уявна оборона як обставина, що виключає злочинність діяння.

158. Затримання особи, що вчинила злочин як обставина, що виключає злочинність діяння.
159. Крайня необхідність як обставина, що виключає злочинність діяння.
160. Фізичний або психічний примус як обставина, що виключає злочинність діяння.
161. Виконання наказу або розпорядження як обставина, що виключає злочинність діяння.
162. Діяння, пов'язане з ризиком як обставина, що виключає злочинність діяння.
163. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної організованої групи чи злочинної організації як обставина, що виключає злочинність діяння.
164. Поняття та види звільнення від кримінальної відповідальності.
165. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям.
166. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим.
167. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки.
168. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з із зміною обстановки.
169. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.
170. Поняття і мета покарання за кримінальним законом України.
171. Система та види покарань за кримінальним законом України.
172. Основні покарання за кримінальним законом України.
173. Додаткові покарання за кримінальним законом України.
174. Покарання, що можуть призначатися і як основні, і як додаткові.
175. Штраф як вид кримінального покарання.
176. Позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу як вид кримінального покарання.
177. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як вид кримінального покарання.
178. Громадські роботи як вид кримінального покарання.
179. Виправні роботи як вид кримінального покарання.
180. Службові обмеження для військовослужбовців як вид кримінального покарання.
181. Конфіскація майна як вид покарання.
182. Арешт як кримінальне покарання.
183. Обмеження волі як кримінальне покарання.
184. Тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців як вид кримінального покарання.
185. Позбавлення волі на певний строк як вид кримінального покарання.
186. Довічне позбавлення волі як вид кримінального покарання.
187. Принципи призначення покарання за кримінальним законодавством України.
188. Загальні засади призначення покарання за кримінальним законодавством України.
189. Обставини, які пом'якшують покарання.
190. Обставини, які обтяжують покарання.
191. Призначення покарання за закінчений злочин та злочин, вчинений у співучасті.
192. Призначення покарання за наявності обставин, що його пом'якшують.
193. Призначення покарання за незакінчений злочин та за злочин, вчинений у співучасті.
194. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом.
195. Призначення покарання за сукупністю злочинів.
196. Призначення покарання за сукупністю вироків.
197. Обчислення строків покарання та правила складання покарання та зарахування строку попереднього ув'язнення.
198. Звільнення від покарання за кримінальним законом України.
199. Звільнення від покарання у зв'язку із втратою особою суспільної небезпечності.

200. Звільнення від відбування покарання за кримінальним законом України.
201. Звільнення від відбування покарання з випробуванням.
202. Звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку.
203. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання.
204. Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким.
205. Звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років.
206. Звільнення від відбування покарання за хворобою.
207. Звільнення від покарання у зв'язку з амністією.
208. Звільнення від покарання у зв'язку з помилуванням.
209. Погашення та зняття судимості.
210. Заходи кримінально-правового впливу: поняття, мета, суб'єкти застосування, види.
211. Примусові заходи медичного характеру та примусове лікування.
212. Спеціальна конфіскація (ст. 96-1 КК).
213. Випадки застосування спеціальної конфіскації (ст. 96-2 КК).
214. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.
215. Обмежувальні заходи.
216. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх.
217. Особливості призначення кримінальних покарань щодо неповнолітніх.
218. Особливості звільнення неповнолітніх від кримінального покарання.
219. Особливості звільнення неповнолітніх від відбування кримінального покарання.
220. Особливості погашення та зняття судимості щодо неповнолітніх.

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

1. Система Особливої частини КК.
2. Кваліфікація злочинів: поняття, види та функції.
3. Юридичне закріплення результатів кваліфікації злочинів: виклад фактичних обставин справи, складання формули кваліфікації, юридичне формулювання обвинувачення, обґрунтування кваліфікації.
4. Поняття, види та загальна характеристика злочинів проти основ національної безпеки України.
5. Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади (ст. 109 КК).
6. Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110 КК).
7. Державна зрада (ст. 111 КК).
8. Диверсія (ст. 113 КК).
9. Поняття, види та загальна характеристика злочинів проти життя та здоров'я особи.
10. Умисне вбивство (ст. 115 КК).
11. Умисне тяжке тілесне ушкодження (ст. 121 КК).
12. Побой і мордування (ст. 126 КК).
13. Каткування (ст. 127 КК).
14. Погроза вбивством (ст. 129 КК).
15. Залишення в небезпеці та ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані (ст. ст. 135-136 КК).
16. Ненадання допомоги хворому медичним працівником (ст. 139 КК).
17. Неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником (ст. 140 КК).
18. Поняття, види та загальна характеристика злочинів проти волі, честі та гідності особи.
19. Незаконне позбавлення волі або викрадення людини (ст. 146 КК).

20. Захоплення заручників (ст. 147 КК).
21. Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо передачі людини (ст. 149 КК).
22. Поняття, види та загальна характеристика злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи.
23. Згвалтування (ст. 152 КК).
24. Примушування до вступу в статевий зв'язок (ст. 154 КК).
25. Поняття, види та загальна характеристика злочинів проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина.
26. Перешкоджання здійсненню виборчого права або права брати участь у референдумі, роботі виборчої комісії або комісії з референдуму чи діяльності офіційного спостерігача (ст. 157 КК).
27. Підкуп виборця, учасника референдуму (ст. 160 КК).
28. Порушення недоторканності житла (ст. 162 КК).
29. Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів (ст. 171 КК).
30. Грубе порушення законодавства про працю та угоди про працю (ст. ст. 172, 173 КК).
31. Поняття, види та загальна характеристика злочинів проти власності.
32. Крадіжка (ст. 185 КК).
33. Грабіж (ст. 186 КК).
34. Розбій (ст. 187 КК).
35. Вимагання (ст. 189 КК).
36. Шахрайство (ст. 190 КК).
37. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК).
38. Поняття, види та загальна характеристика злочинів у сфері господарської діяльності.
39. Виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою використання при продажу товарів, збуту або збут піддроблених грошей, державних цінних паперів, білетів державної лотереї, марок акцизного податку чи голографічних захисних елементів (ст. 199 КК).
40. Контрабанда (ст. 201 КК).
41. Незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів (ст. 204 КК).
42. Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) (ст. 212 КК).
43. Поняття, види та загальна характеристика злочинів проти довкілля.
44. Порушення правил екологічної безпеки (ст. 236 КК).
45. Незаконне полювання (ст. 248 КК).
46. Незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом (ст. 249 КК).
47. Поняття, види та загальна характеристика злочинів проти громадської безпеки.
48. Створення злочинної організації (ст. 255 КК).
49. Бандитизм (ст. 257 КК).
50. Терористичний акт (ст. 258 КК).
51. Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем (ст. 262 КК).
52. Поняття, види та загальна характеристика злочинів проти безпеки виробництва.
53. Порушення вимог законодавства про охорону праці (ст. 271 КК).
54. Порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою (ст. 272 КК).
55. Загальна характеристика злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту.
56. Порушення правил безпеки руху або експлуатації залізничного, водного чи повітряного транспорту (ст. 276 КК).

57. Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (ст. 286 КК).
58. Незаконне заволодіння транспортним засобом (ст. 289 КК).
59. Поняття, види та загальна характеристика злочинів проти громадського порядку та моральності.
60. Масові заворушення (ст. 294 КК).
61. Хуліганство (ст. 296 КК).
62. Наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого (ст. 297 КК).
63. Загальна характеристика злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інших злочинів проти здоров'я населення.
64. Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів чи фальсифікованих лікарських засобів (ст. 305 КК).
65. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 307 КК).
66. Порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. 320 КК).
67. Загальна характеристика злочинів у сфері охорони державної таємниці, недоторканості державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації.
68. Розголошення державної таємниці (ст. 328 КК).
69. Незаконне переправлення осіб через державний кордон України (ст. 332 КК).
70. Ухилення від призову на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу (ст. 335 КК).
71. Поняття, види та загальна характеристика злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та злочинів проти журналістів.
72. Опір представникові влади, працівникові правоохоронного органу, державному виконавцю, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві, уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ст. 342 КК).
73. Погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу (ст. 345 КК).
74. Погроза або насильство щодо журналіста, посягання на життя журналіста (ст. ст. 345-1, 348-1 КК).
75. Посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця (ст. 348 КК).
76. Поняття, види та загальна характеристика злочинів у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку.
77. Несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж та мереж електрозв'язку (ст. 361 КК).
78. Поняття, види та загальна характеристика злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг.
79. Зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК).
80. Перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу (ст. 365 КК).
81. Службова недбалість (ст. 367 КК).
82. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368 КК).

83. Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі (ст. 369 КК).
84. Поняття, види та загальна характеристика злочинів проти правосуддя.
85. Притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності (ст. 372 КК).
86. Примушування давати показання (ст. 373 КК).
87. Невиконання судового рішення (ст. 382 КК).
88. Ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі (ст. 389 КК).
89. Ухилення від відбування покарання у виді обмеження волі та виді позбавлення волі (ст. 390 КК).
90. Злісна непокора вимогам адміністрації установи виконання покарань (ст. 391 КК).
91. Дії, що дезорганізують роботу установ виконання покарань (ст. 392 КК).
92. Втеча з місця позбавлення волі або з під-варті чи зі спеціалізованого лікувального закладу (ст. ст. 393, 394 КК).
93. Приховування злочину (ст. 396 КК).
94. Загальна характеристика злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини).
95. Непокора (ст. 402 КК).
96. Невиконання наказу (ст. 403 КК).
97. Порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності відносин підлеглих (ст. 406 КК).
98. Самовільне залишення військової частини або місця служби (ст. 407 КК).
99. Дезертирство (ст. 408 КК).
100. Поняття, види та загальна характеристика злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.
101. Пропаганда війни (ст. 436 КК).
102. Виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганда комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарного режиму (ст. 346-1 КК).
103. Планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни (ст. 437 КК).
104. Найманство (ст. 447 КК).

Методичні рекомендації по підготовці до екзамену

При вивченні даного курсу, необхідно мати на увазі, що кримінальне право - один з профільюючих предметів, знання якого необхідне всім працівникам ДПіС України. Досконале знання кримінального законодавства нашої держави є необхідною умовою успішної роботи за фахом. Це покладає на курсанта (курсанта) обов'язок з перших днів занять відмовитися від поверхового засвоєння кримінально-правових інститутів, категорій і понять.

У період підготовки до заліку або екзамену по кримінальному праву кожний курсант (курсант) повинен привести в систему всі знання, одержані при вивченні даної галузі права. При цьому треба керуватися програмою по курсу кримінального права, що визначає об'єм і зміст матеріалу, який необхідно вивчити і засвоїти.

На заліку або екзамені курсант (студенти) повинен гранично стисло, але разом з тим змістовно відповісти на поставлені питання. Відповідаючи на питання, необхідно дотримуватися певної схеми, яка не дозволила б віддалятися від змісту поставлених питань. При відповіді важливо вказати як дане питання розглядається в літературі, які із цього приводу існують точки зору і які є проблеми.

Досвід приймання заліків та екзаменів свідчить про наявність таких найбільш поширених і типових хиб, що стосуються знань і практичних навичок з курсу кримінального права, наприклад нездатність чітко визначити основні поняття

(кримінального права, злочину, складу злочину, готування та замаху на злочин, співучасті у вчиненні злочину, сукупності, повторності та рецидиву злочинів, необхідної оборони, крайньої необхідності, покарання та інших) або їхні характерні ознаки: неможливість визначити обов'язкові ознаки складу злочину, нерозуміння відмінності об'єкта від предмета злочину (наприклад, об'єктом крадіжки є майно, замість об'єктом крадіжки є відносини власності, а предметом є майно), обставин, що виключають злочинність діяння (необхідна оборона) від обставин, що звільняють від кримінальної відповідальності (примирення винного з потерпілим) та обставин, що звільняють від покарання та його відбуття (звільнення від відбування покарання з випробуванням) та ін.

Вимагають більш ґрунтовного використання відповідні положення нових постанов Пленуму Верховного Суду України, навчально-методичної та монографічної літератури з кримінального права.

Отже, щоби запобігти переліченим недолікам і не допустити інших, треба обов'язково дотримуватися такого положення - для правильної побудови і повноти відповіді щодо запитань із Загальної частини кримінального права треба, передусім із використанням навчальної програми, визначити місце запитання у системі Загальної частини кримінального права, тобто встановити, до якої теми воно належить. Потім необхідно сформулювати саме положення, вказавши, чи визначене воно в законі (наприклад, поняття злочину - ст. 11 КК), чи дається в постановах Пленуму Верховного Суду України або сформульовано теорією кримінального права. Після цього необхідно розкрити зміст, ознаки та значення поняття чи положення.

Політика академічної доброчесності

Прослуховуючи цей курс, Ви погодились виконувати положення принципів академічної доброчесності:

- складати всі проміжні та фінальні завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб;
- надавати для оцінювання лише результати власної роботи;
- не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити ваші результати чи погіршити/покращити результати інших курсантів (студентів, слухачів);
- не публікувати відповіді на питання, що використовуються в рамках курсу для оцінювання знань курсантів (студентів, слухачів).

Рекомендована література

1. Конституція України (в редакції Закону від 15.03. 2016 р.) : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-В [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. на 02 квітня 2018 року: Офіц. текст. – К. : Правова єдність, 2018. – 208 с.
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко [та ін.]; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Київ: Юрінком Інтер, 2018. – 1104 с.
4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – 10-те вид., переробл. та допов. – Київ : ВД «Дакор», 2018. – 1360 с.
5. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України [Текст] / за заг. ред. Литвинова О. М. – К. : Центр учбової літератури, 2016. – 528 с.

6. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. Злочини проти власності / За ред. М. І. Хавронюка. – Київ : Дакор, 2017. – 448 с.
7. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. Станом на 20 січня 2018 року / За заг. ред. Глунька В. В. – Київ: Видавничий дім «Професіонал», 2018. – 784 с.
8. Постанови пленумів Верховного суду України та вищих спеціалізованих судів України в кримінальних та адміністративних провадженнях : (ОФШ. ТЕКСТ) / Упоряд. С. А. Кузьмін, М. С. Кучеренко. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2015. – 736 с.
9. Постанови Пленуму Верховного Суду в кримінальному судочинстві / Упорядник Вереша Р. В. – К. : Алерта, 2018. – 280 с.
10. Кримінальне право : Особлива частина : підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. – [2-ге вид.]. – Київ : Дакор, 2013. – 786 с.
11. Кримінальне право України : у питаннях та відповідях : навч. посібн. / Литвинов О. М., Житний О. О., Клемпарський М. М. та ін. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Литвинова. – МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2016. – 328 с.
12. Кримінальне право України. Загальна частина : зб. задач / За заг. ред. д.ю.н., проф. Савченка А. В. та к.ю.н., доц. Шармар О. М. Київ : НАВС, 2018. – 108 с.
13. Кримінальне право України. Загальна частина : навчальний посібник / [В. М. Трубников, М. В. Даньшин, О. О. Житний та ін.] ; за заг. ред. В. М. Трубникова. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 444 с.
14. Кримінальне право України. Особлива частина : зб. задач / За заг. ред. д.ю.н., проф. Савченка А. В. та к.ю.н., доц. Мостепанюк Л. О. Київ : НАВС, 2018. – 101 с.
15. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / В.І. Борисов, В.Я. Тацій, В.І. Тютюгін та ін.; за ред. В.Я. Тація, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. – [5-те вид., переробл. і допов.]. – Х. : Право, 2015. – 528 с.
16. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – [5-те вид., переробл. і допов.]. – Х. : Право, 2015. – 680 с.
17. Берзін П. С. Кримінальне право : Загальна частина : підручник у 3-х т. Т.1. Загальні засади. – К. : Дакор, 2018. – 404 с.
18. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. – Т. 17 : Кримінальне право / редкол.: В. Я. Тацій (голова), В. І. Борисов (заст. голови) та ін.. ; Нац. Акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Право, 2016. – 1064 с.
19. Вереша Р. В. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посіб. / Р. В. Вереша ; Акад. адвокатури України. – [5-те вид., перероб. та допов.]. – Київ : Алерта, 2018. – 359 с.
20. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Кримінальне право : навчальний посібник [Текст] / За заг. ред. М. І. Хавронюка. – К. : Ваїте, 2014. – 944 с.
21. Ємельянов В. П. Кримінальне право України: Загальна частина. Основні питання вчення про злочин : наук.-практ. посіб. / В. П. Ємельянов. – Харків : Право, 2018. – 142 с.
22. Сливич І. І. Кримінальне право України. Особлива частина : навч. посіб. / І. І. Сливич, Я. В. Ступник ; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Ужгор. нац. ун-т». – Ужгород ; Херсон : Гельветика, 2014. – 655 с.
23. Сучасне кримінальне право України : Курс лекцій /А.В. Савченко, В. В. Кузнецов, О. Ф. Штанько. – [2-е вид.] – К. : Вид. Паливода А.В., 2006. – 208 с.
24. Теорія кваліфікації злочинів : підручник / В. В. Кузнецов, А. В. Савченко ; за заг. ред. д.ю.н. В. І. Шакуна. – [5-е вид., перероб.] – К.: Алерта, 2013. – 316 с.
25. Тютюгін В. І. Кримінальне право : Загальна частина : навч. посібн. / В. І. Тютюгін, О. Д. Комаров, М. А. Рубашенко. – [2-ге вид. перероб. та допов.]. – Х. : Право, 2017. – 202 с.

26. Тютюгін В. І. Кримінальне право : Особлива частина : навч. посібн. / В. І. Тютюгін, О. Д. Комаров, М. А. Рубашенко. – [2-ге вид. перероб. та допов.]. – Х. : Право, 2017. – 160 с.
27. Українське кримінальне право. Загальна частина : підручник / [Берзін П. С. та ін.] ; за заг. ред. В. Навроцького. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – 711 с.
28. Фріс П. Л. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник. – Харків. : Фенікс, 2018. – 394 с.

Електронні джерела та адреси з мережі Internet:

1. Офіційний веб-портал Верховної Ради України: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws>.
2. Офіційне інтернет-представництво Президента України: <http://www.president.gov.ua/>.
3. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України: <http://www.kmu.gov.ua/>.
4. Офіційний сайт Генеральної прокуратури України: <http://www.gp.gov.ua/>.
5. Офіційний веб-портал судової влади України: <http://court.gov.ua/>.
6. Офіційний сайт Національної академії внутрішніх справ: <https://www.naiu.kiev.ua/>.
7. Офіційний сайт Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого: <http://nlu.edu.ua/>.
8. Офіційний сайт юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка: <https://www.law.univ.kiev.ua/ua/>.
9. Офіційний сайт «Вісника Кримінологічної асоціації України»: <http://www.visnikkau.org/>.
10. Офіційний сайт «Вісника асоціації кримінального права України»: <http://nauka.nlu.edu.ua/?p=600>.
11. Офіційний сайт Науково-дослідного інституту вивчення злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України: <http://ivpz.org/>.
12. Офіційний сайт Академії правових наук України: <http://www.aprnu.kharkiv.org/>.
13. Офіційний сайт «Вісника академії правових наук України»: <http://visnyk.kh.ua/en>.